

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut komunikačních studií a žurnalistiky

Julie Kochová

**Reprodukční medicína na českých
a britských zpravodajských serverech**

Diplomová práce

Praha 2017

Autor práce: **Julie Kochová**

Vedoucí práce: **Mgr. Pavel Kasík**

Oponent práce:

Datum obhajoby: **2017**

Hodnocení:

Bibliografický záznam

KOCHOVÁ, Julie. Reprodukční medicína na českých a britských zpravodajských serverech. Praha, 2017. 143 s. Diplomová práce (Mgr.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut komunikačních studií a žurnalistiky. Katedra mediálních studií. Vedoucí diplomové práce Mgr. Pavel Kasík.

Anotace (abstrakt)

Diplomová práce Reprodukční medicína na českých a britských zpravodajských serverech skrze kvantitativní a sémiotickou textovou analýzu popisuje a srovnává způsoby, jakými česká a britská média komunikují téma reprodukční medicíny. Důraz je kladen na příspěvek médií obou zemí k veřejným diskusím o etice, který je v práci nahlížen skrze přítomnost nebo nepřítomnost plurality názorů na jednotlivá témata a postoje mluvčích vystupujících v článcích. V tematické agendě se práce zabývá především anomálním těhotenstvím, antikoncepcí, genetikou, surogátním mateřstvím, potraty a asistovanou reprodukcí, dále zkoumá pojetí článku (událost, osobní příběh a další), zastoupení jednotlivých rubrik, etický rámec, zastoupení mluvčích (lékaři, pacienti, výzkumníci a další) a jejich postoje k meritu věci. V rámci sémiotické textové analýzy je pak podrobně rozebrána komunikace významného milníku reprodukční medicíny – oznámení o narození prvního dítěte, které nese díky mitochondriálnímu dárcovství genetickou informaci tří lidí. Vybráno je po jednom článku k tématu z každého analyzovaného zpravodajského média, tedy českých serverů Blesk, ČT24 a iDnes a britských BBC, Daily Mail a The Guardian. Analyzovaným obdobím je září 2016 až leden 2017.

Abstract

In the diploma thesis Reproductive medicine on Czech and British news servers, the ways in which Czech and British media communicate the subject of reproductive medicine are described and compared. The method used is quantitative and semiotic text analysis. The focus is placed on the contribution of the media of the two countries

to the public debates on ethics which is operationalized as the presence or lack of pluralism of opinions on individual topics and attitudes of the people featured in various articles. In the thematic agenda, the thesis deals primarily with anomalous pregnancy, contraception, genetics, surrogate motherhood, abortion and assisted reproduction. It also examines the concept of the article (event, personal story and others), representation of individual sections, ethical framework, the representation of spokespersons (doctors, patients, researchers, etc.) and their attitudes to the matter in question. The semiotic text analysis then discusses in detail the communication of a major milestone of reproductive medicine - the announcement of the birth of the first child that bore the genetic information of three people. For each topic, one article is selected from each of the studied news media, namely the Czech servers Blesk, ČT24 and iDnes and the British BBC, Daily Mail and The Guardian. The analyzed period is September 2016 to January 2017.

Klíčová slova

česká media, britská media, reprodukční medicína, etika, kvantitativní obsahová analýza, sémiotická analýzy

Keywords

czech media, british media, reproductive medicine, ethics, quantitative text analysis, semiotic text analysis

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval/a samostatně a použil/a jen uvedené prameny a literaturu.
2. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne ... 18. 5. 2017

Julie Kochová

Poděkování

Děkuji vedoucímu diplomové práce Mgr. Pavlu Kasíkovi za cenné připomínky, PhDr. Alici Němcové Tejkalové, PhD., za inspirativní semináře a konzultace v průběhu studia a Ing. Tomáši Jánovi, PhD., za technickou podporu.

Institut komunikačních studií a žurnalistiky FSV UK
Teze MAGISTERSKÉ diplomové práce

TUTO ČÁST VYPLŇUJE STUDENT/KA:

Příjmení a jméno diplomantky/diplomanta:

Kochová Julie

Razítko podatelny:

Imatrikulační ročník diplomantky/diplomanta:

2014

E-mail diplomantky/diplomanta:

juliekaterina@gmail.com

Studijní obor/forma studia:

Mediální studia (magisterský v kombinované formě)

Předpokládaný název práce v češtině:

Reprodukční medicína na českých a britských zpravodajských serverech

Předpokládaný název práce v angličtině:

Reproductive medicine on the Czech and British news servers

Předpokládaný termín dokončení (semestr, akademický rok – vzor: *ZS 2012/2013*)

(diplomovou práci je možné odevzdat nejdříve po dvou semestrech od schválení tezí)

LS 2015/2016

Charakteristika tématu a jeho dosavadní zpracování (max. 1800 znaků):

Diplomová práce si klade za cíl komparovat způsoby, kterými vybrané české a britské zpravodajské servery komunikují témata z oblasti reprodukční medicíny, a to s důrazem na diskusi o etice.

Lékařskou etiku lze jednoduše popsat jako kritickou reflexi lékařského jednání z hlediska mravnosti (např. Kuře 2010). Diskuse o lékařské etice se dostaly do popředí ve 20. století, kdy se začala lékařská etika rozvíjet jako samostatný obor. Dnes je lékařská etika zcela otevřeně integrální součástí medicíny a diskuse o ní jsou stále velmi potřebné. Uvádí se, že situace v konkrétní kultuře nebo v konkrétní zemi, včetně odpovídající právní úpravy, obvykle odráží názor veřejnosti (např. Veselská 2010). Je nesporné, že existuje vzájemný vztah a závislost lékařské etiky a laické (nejen odborné) veřejnosti. Důležitost veřejné diskuse je umocňována i pokračujícím a velmi dynamickým rozvojem medicíny. Vácha a další hovoří o zajímavé tezi, podle které jsou základní principy etiky u všech kultur stejné, liší se ale v tom, na koho je kultury aplikují. (Např. Vácha 2009) Z tohoto pohledu je zajímavé zabývat se mediálním pokrytím tématu ve více zemích.

Masová média se na veřejné diskusi bezpochyby podílí. O schopnosti médií vtiskávat publiku dojem o prioritách a korigovat jeho pozornost (McQuail 2007) hovoří teorie agendy setting. Zavedený pojem výstižně popsal Cohen, podle kterého „média nemusejí být schopna určovat, co si lidé mají myslet, ale jsou úspěšná v určování, o čem mají přemýšlet“. (Cohen cit. dle Trampoty 2006) Navíc, průzkumy uvádí, že primárním zdrojem informací o vědě jsou ve vyspělých zemích právě média. (National Science Board 2012)

Obor reprodukční medicíny, na nějž jsme téma zúžili, je jedním z medicínských oborů, který se přímo a viditelně dotýká většiny lidí, zároveň se rychle rozvíjí a je mu oproti jiným odvětvím věnována značná mediální pozornost. Zahrnuje také jedny z nejdiskutovanějších problémů medicíny z oblasti

reprodukční genetiky (např. preimplantační a prenatalní genetické diagnostiky aj.).

Předpokládaný cíl práce, případně formulace problému, výzkumné otázky nebo hypotézy (max. 1800 znaků):

Cílem práce je skrze kvantitativní a sémiotickou textovou analýzu popsat a porovnat způsoby, jakými česká a britská média komunikují téma reprodukční medicíny. V práci bude kladen důraz na popsání přístupu médií obou zemí k veřejným diskusím o etice.

Hlavní výzkumná otázka zní: Jak se liší komunikace reprodukční medicíny na českých a britských zpravodajských serverech?

Podotázky:

Jaký prostor dávají zkoumaná média reprodukční medicíně?

Jakým tématům z oblasti reprodukční medicíny se zkoumaná média věnují?

Jakým způsobem reflektují etickou náročnost témat? Představují tato témata jako eticky problematická, tedy nahlíží na ně z více pohledů? Předkládají naopak tato témata veřejnosti jako objektivně dané skutečnosti?

Jaké kompoziční a narativní struktury a jazykové prostředky zkoumaná média využívají?

Předpokládaná struktura práce (rozdělení do jednotlivých kapitol a podkapitol se stručnou charakteristikou jejich obsahu):

Úvod

Stat'

- Teoretická část
  - Reprodukční medicína a její ukotvení v medicíně v ČR a UK
  - Lékařská etika a etické otázky reprodukční medicíny v ČR a UK
  - Vliv médií (důležité teorie), návaznost na existující studie o propojení vědy a médií, specifika vztahu medicíny a médií (opět ČR a UK)
  - Charakteristika analyzovaného materiálu
- Analytická část
  - Kvantitativní sumarizační a frekvenční analýza (kvantifikace článků, témat, délky, autorství textů,...)
  - Sémiotická textová analýza (kompoziční a narativní struktury, jazykové prostředky; konkrétní příklady)
- Diskuse výsledků (společenský kontext, prognózy, doporučení)

Závěr

Vymezení podkladového materiálu (např. titul periodika a analyzované období):

Metody (techniky) zpracování materiálu:

Kvantitativní a sémiotická textová analýza

Základní literatura (nejméně 5 nejdůležitějších titulů k tématu a metodě jeho zpracování; u všech titulů je nutné uvést stručnou anotaci na 2-5 řádků):

BARTŮŇEK, P., PTÁČEK, R. a kol., 2014: Etické problémy medicíny na prahu 21. století. Grada, Praha. [520 s]

Monografie ve své první části analyzuje obecné, historické, právní a psychologické souvislosti lékařské etiky. Následně se věnuje vybraným medicínským oborům (včetně reprodukční medicíny), kde shrnuje současný stav etické diskuse a zároveň její aktuální výzvy.

ECO, U., 2009: Teorie sémiotiky. Argo, Praha [440 s]

Publikace poskytuje úvod do sémiotiky, kterou Eco předestírá jako ekvivalent kulturní antropologie. Nauku o znacích zde pečlivě rozebírá a znak představuje jako základní stavební prvek kultury.

HALL, S., 2003: Representation : cultural representation and signifying practices. Open University Press, London. [400 pp]

Hall uvádí komplexní přehled o tom, jak vizuálních obrazy, jazyk a diskurs pracují jako systémy zastoupení.

HAŠKOVCOVÁ, H., 2002: Lékařská etika. Galén, Praha. [272 s]

Monografie Haškovcové dává nahlédnout do vývoje oboru v České republice i v dalších zemích světa a sumarizuje základní etické kodexy a normy.

HOLLIMAN, R. et al., 2009: Investigating science communication in the information age : implications for public engagement and popular media. Oxford University Press, Oxford. [288 pp]

Hollimanova publikace o komunikaci vědy reflektuje společenské, politické a mediální změny, kterými 21. století prochází, a zkoumá je v souvislosti se šířením vědeckých znalostí mezi veřejností.

Diplomové a disertační práce k tématu (seznam bakalářských, magisterských a doktorských prací, které byly k tématu obhájeny na UK, případně dalších oborově blízkých fakultách či vysokých školách za posledních pět let)

FILÍPKOVÁ, D., 2013: Věda v médiích: Obraz vědy v Lidových novinách (VŠE, Praha)

KASÍK, P., 2012: Věda a média (FSV UK, Praha)

SAMŠUKOVÁ, E., 2013: Principy popularizace vědeckých poznatků na českých a amerických zpravodajských serverech. (FSV UK, Praha)

Datum / Podpis studenta/ky

4. 6. 2015

.....

TUTO ČÁST VYPLŇUJE PEDAGOG/PEDAGOŽKA:

Doporučení k tématu, struktuře a technice zpracování materiálu:

Případné doporučení dalších titulů literatury předepsané ke zpracování tématu:

Potvrzuji, že výše uvedené teze jsem s jejich autorem/kou konzultoval(a) a že téma odpovídá mému oborovému zaměření a oblasti odborné práce, kterou na FSV UK vykonávám.

Souhlasím s tím, že budu vedoucí(m) této práce.

Kasík, Pavel

Příjmení a jméno pedagožky/pedagoga

.....
Datum / Podpis pedagožky/pedagoga

TEZE JE NUTNO ODEVZDAT VYTIŠTĚNÉ, PODEPSANÉ A VE DVOU VYHOTOVENÍCH DO TERMÍNU UVEDENÉHO V HARMONOGRAMU PŘÍSLUŠNÉHO AKADEMICKÉHO ROKU, A TO PROSTŘEDNICTVÍM PODATELNY FSV UK. PŘIJATÉ TEZE JE NUTNÉ SI VYZVEDNOUT V SEKRETARIÁTU PŘÍSLUŠNÉ KATEDRY A NECHAT VEVÁZAT DO OBOU VÝTISKŮ DIPLOMOVÉ PRÁCE.

TEZE NA IKSŽ SCHVALUJE VEDOUCÍ PŘÍSLUŠNÉ KATEDRY.

Obsah

Úvod	3
1. Reprodukční medicína a postoje veřejnosti.....	9
2. Etika, bioetika, lékařská etika.....	12
2.1 Reprodukční medicína a její aktuální etické otázky	14
3. Volba nových médií.....	17
4. Analyzované zpravodajské servery.....	19
4.1 Blesk.....	19
4.2 ČT24.....	19
4.3 iDNES	20
4.4 BBC News.....	20
4.5 Daily Mail	21
4.6 The Guardian.....	21
5. Kvantitativní obsahová analýza	23
5.1 Výzkumné otázky.....	23
5.2 Definice výběrového souboru a výběr patřičného vzorku	24
5.3 Výběr a definice jednotky měření	25
5.4 Konstrukce kategorií obsahu	26
5.4.1 Tematická agenda	26
5.4.2 Pojetí článku	27
5.4.3 Rubrika	29
5.4.4 Etický rámec	31
5.4.5 Mluvčí.....	33
5.4.6 Postoje mluvčích.....	37
5.4.7 Interkódování	38
6. Závěry kvantitativní analýzy.....	39
6.1 Tematická agenda.....	39
6.1.1 Aborce	41
6.1.2 Asistovaná reprodukce.....	43
6.1.3 Antikoncepce	45
6.1.4 Genetika.....	47
6.2 Pojetí článku.....	49
6.3 Rubrika	52
6.4 Etický rámec.....	53
6.4.1 Vdova smí použít zmrazená embrya.....	57
6.4.2 Argumentace v člancích o potrtech.....	58
6.4.3 Pohledy na genetiku.....	61

6.5	Mluvčí	64
6.5.1	Pacienti jako mluvčí.....	66
	Asistovaná reprodukce s pacienty a bez nich	69
6.5.2	Vlastníci jako mluvčí	69
	Vlastníci jako mluvčí na stránkách iDnes	70
6.5.3	Původ mluvčích: Surogátní mateřství v českých a britských médiích	72
6.5.4	Chybějící hlas dětí a embryí	74
6.6	Postoje mluvčích	76
6.6.1	Typ uzavřené diskuse.....	78
6.6.2	Typ strastiplného happyendu	81
6.6.3	Typ ambivalentního souhlasu	83
7.	Sémiotická analýza	85
7.1	Znak, kód.....	85
7.2	Výběr vzorku.....	87
8.	Závěry sémiotické analýzy.....	89
8.1	Kompoziční struktura článků	89
8.2	Narativní struktura.....	94
8.2.1	Blesk, iDnes	94
8.2.2	BBC	95
8.2.3	ČT24	96
8.2.4	The Guardian	97
8.2.5	Daily Mail.....	98
8.2.6	Shrnutí závěrů analýzy narativní struktury	99
8.3	Jazykové prostředky	102
8.3.1	Shrnutí závěrů analýzy jazykových prostředků	108
	Závěr	110
	Summary.....	116
	Použitá literatura	118
	Seznam příloh.....	128
	Přílohy.....	129

Úvod

Koncem července 2014 vynesl soud v Římě rozsudek, jímž stvrdil, že rodiči ještě nenarozených dvojčat není pár, z jehož spermie a vajíčka byly děti počaty. Matkou dětí určil ženu, která děti nosí – bez ohledu na to, že genetickou výbavu její ani jejího manžela děti nemají. V případě dvojčat nešlo o příběh páru, který si pro odnošení svého dítěte vyhledal náhradní matku, ale o tragickou záměnu embryí během procesu IVF. Na reprodukční klinice byla ženám do dělohy omylem vložena cizí embrya. Případ skončil u soudu, kde se ale rodičovských práv domáhal jen jeden pár – jedna z žen totiž cizí embrya potratila. Eticky nesmírně náročný případ vzbudil v médiích značný ohlas a do diskuse o etických otázkách asistované reprodukce vtáhl veřejnost.

O podílu médií na veřejné diskusi hovoří desítky teorií, které popisují schopnost médií vtiskávat publiku dojem o prioritách a korigovat jeho pozornost. (McQuail 2007, Cohen in Trampota 2006, McCombs 2009 a další) Naše práce se zaměří na to, jakým způsobem média veřejnosti předkládají témata reprodukční medicíny. Důraz bude kladen na popsání příspěvku médií obou zemí k veřejným diskusím o etice. Reprodukční medicína je neoddiskutovatelně medicínským odvětvím s velmi dynamickým vývojem a také odvětvím, které s sebou nese řadu zásadních etických otázek. Důležitým rysem etiky přitom je, že má jít vždy několik kroků před vědou. „Když etika řeší věci, které se běžně dělají, je to špatně,“ shrnuje Vácha. (2014) Princip odkazuje k nemožnosti či obtížnosti zvrátit některé již zavedené postupy a taktéž ke zpětnému přehodnocení realizací ve světle právě rozvinuté diskuse. Analýzu provedeme na českých a britských zpravodajských serverech – komparace přístupů je zajímavá s ohledem na to, že základní principy etiky jsou u všech kultur stejné, liší se ale v tom, na koho je kultury aplikují, přičemž odpovídající legislativní úprava a praxe obvykle odráží názor společnosti. (Jonsen 2000, Veselská 2010)

Hlavní výzkumná otázka zní: Jak se liší komunikace témat reprodukční medicíny na českých a britských zpravodajských serverech? K zodpovězení si dopomůžeme hledáním odpovědí na přístup médií k etickému rozměru a dalším pěti kategoriím: *tematické agendě, pojetí tématu, rubrice, zúčastněným mluvčím a jejich*

postojům. Tyto podotázky zodpovíme s využitím kvantitativní obsahové analýzy. Obraz reprodukční medicíny v médiích pak doplníme sémiotickou textovou analýzou, jejímž prostřednictvím zodpovíme podotázku zkoumající, jaké kompoziční a narativní struktury a jazykové prostředky zkoumaná média při komunikaci témat reprodukční medicíny využívají.

Jednoznačnou volbou při výběru zástupců médií byla nová média, která jsou v České republice i ve Velké Británii primárním zdrojem informací o dění doma a ve světě. (Eurostat 2016) Z hlediska konkrétních médií jsme se pak zaměřili na ty nejčtenější a v obou zemích jsme zvolili do určité míry srovnatelné zástupce různých typů médií – servery BBC a ČT24 byly vybrány jako média spjatá s veřejnoprávní televizní tvorbou, Daily Mail a Blesk zastupují hojně čtené bulvární portály a The Guardian a iDnes.cz patří k nejčtenějším serverům, které se profilují jako seriózní. Zkoumaným obdobím je září 2016 až leden 2017.

Vzhledem ke zkoumané kategorii etického rámce věnujeme samostatnou kapitulu klíčovým pojmům *etika*, *bioetika* a *lékařská etika*. Představíme v ní rovněž hlavní aktuálně diskutované etické otázky – od vymezení statusu embrya, práva na reprodukci (asistovanou reprodukci, surrogátní mateřství a další) či pro-life¹ a pro-choice² přístupy k aborcím až po zmíněnou preimplantační a prenatální genetickou diagnostiku a další oblasti reprodukční genetiky. Předcházet této kapitole bude ukotvení situace současné reprodukční medicíny v České republice a ve Velké Británii. Teoretickou část pak uzavřeme vysvětlením výběru konkrétních médií a jejich popisem. Návrhu výzkumu se budeme věnovat v úvodu analytické části. Rozdělíme ji na dva okruhy – kvantitativní sumarizační a frekvenční analýzu a sémiotickou textovou analýzu. Výsledky kvantitativního okruhu propojíme s řadou konkrétních příkladů z praxe, pro sémiotickou analýzu jsme vybrali příklad komunikace významného milníku reprodukční medicíny – oznámení o narození prvního dítěte, které nese díky mitochondriálnímu dárcovství genetickou informaci tří lidí. Oba okruhy pak propojíme

---

¹ přístup stavící se za ochranu lidského života od početí po přirozenou smrt

² přístup zdůrazňující právo na volbu rozhodnout o ukončení života

při diskusi výsledků v závěru práce, v níž naznačíme také možnosti dalšího rozšíření výzkumu. Obsah odpovídá tezí diplomové práce, lehce se změnila jen struktura, kdy některé kapitoly byly pro větší logickou návaznost sloučeny.

Stěžejním východiskem pro naši práci se stala studie Helen Prosser, výzkumnice Centre for Public Health Research na britské University of Salford. Prosser se zabývala reprezentací léků na předpis v britských médiích (The Times, Daily Telegraph, The Sun, Daily Mail, The Guardian) v šestiměsíčním období od července 2003. Studie vedená diskurzivní analýzou pracovala s 556 články; dominantně články vycházely v rubrice news, zhruba jedna třetina pak v rubrikách věnovaných zdraví a jen nepatrná část v dalších rubrikách (společnost, komentáře a další).

Plných 70 % článků (jak v seriózních, tak v populárních tabloidových denících) užívalo při zobrazování témat pozitivní rámec. Obsahem těchto „good news stories“ byly síla, odhodlání, inovace a naděje a zdůrazňovány byly výhody léčby a život zachraňující vlastnosti medicíny. Naopak nežádoucí účinky byly systematicky podceňovány a média do značné míry ignorovala nejistotu okolo nových léčebných postupů. Při komunikaci onemocnění pak novináři podtrhovali hrozbu (a to hrozbu hraničící s jistotou) a nebezpečí zesilující ve čtenářích strach a úzkost. Veškeré tyto narativy, jak píše Prosser, automaticky zvyšovaly dobrou pověst léků. V jazykové rovině novináři k zesílení kreditu léků využívali často přívlastky jako „zázračný“ či „super-efektivní“ nebo například metaforu boje, naopak onemocnění byla zobrazována jako agresor a dravý, život ohrožující nepřítel, opakovaně prostřednictvím metafory vraha („sepsa je největší zabiják nemocničních pacientů“). (Prosser 2010)

Obdobné kategorie budeme zjišťovat také v naší práci. V první části analytické části nás stejně jako Prosser bude zajímat, v jakých rubrikách články o reprodukční medicíně vycházely. Kódovat budeme rubriku zprávy, dále společně rubriky zdraví, vědy a přírody, rubriku lifestyle a ostatní rubriky. Namísto sledování pozitivního/negativního rámce se pak zaměříme na rámec etický – na jedné straně na články zobrazující téma jen z jednoho pohledu, jako jednoznačné, samozřejmé nebo objektivně dané (články *eticky jednostranné*), na straně druhé na články nahlízející na problematiku ze dvou nebo více úhlů pohledu, jako na dosud nesamozřejmou věc nebo

věc k diskusi (články *eticky problematické*). Na rozdíl od Prosser ale nebudeme zkoumat tyto rámce směrem k meritu věci (tedy například k antikoncepci či potratům), ale k tématu článku (k uvedení nového typu antikoncepce, k legislativnímu návrhu omezujícímu potraty atd.). Meritem věci se budeme zabývat z hlediska postoje mluvčích – jejich vyjádření (citace či parafráze) budeme kódovat jako souhlasné, nebo naopak kritické.

K podobnému závěru obrazu zkresleného upřednostňováním a upozaďováním určitých aspektů dochází i článek *Commodification of Body Parts – By Medicine or by Media* publikovaný v britském časopise *Body and Society*. (Seale, Cavers, Dixon-Woods 2006) Trojice jeho autorů, která zkoumala 122 článků britských médií věnovaných obchodování s orgány, pojmenovává mimo jiné jeden velmi významný faktor, který média vnáší do veřejné diskuse – emoce. Autoři navazují na Toma Shakespeara, který ve svém článku věnovaném zobrazování těla v médiích doslova tvrdí, že „divák je (médií – pozn.) manipulován do emocionální reakce“. (Shakespeare 1994 in Seale, Cavers, Dixon-Woods 2006) V období sledovaném trojicí autorů většina článků referovala o „skandálu“ liverpoolské nemocnice Alder Hey, na níž docházelo k odeírání a skladování tkání a orgánů zemřelých dětí bez souhlasu nebo vědomí jejich příbuzných. Do referování o skandálu se zapojil především britský deník *Daily Mail*, který vedl aktivní „kampan“ jménem pozůstalých rodičů. Jak autoři píší, média užívala doslova „hororový jazyk“ jdoucí nad rámec objektivní žurnalistiky (tedy objektivních informací k případu a zahrnutí diskuse odborníků, kteří upozorňovali na ojedinělost případu v západní Evropě). Frekvence a způsob komunikace události byly podle autorů studie motivovány nejen veřejným zájmem, ale zcela jistě i zájmem zvýšit své vlastní zisky. Jak vyplývá ze závěrů studie, komunikaci medicínských témat v masových médiích tedy významně ovlivňují obchodní zájmy, které mohou vést například právě k emotivně zabarvenému zobrazování. (Seale, Cavers, Dixon-Woods 2006)

Nedostatečného pokrytí určitých oblastí tématu si všímají také například Jensen, Moriarty, Hurley a Stryker ve svém článku z roku 2010, v němž tento fenomén nazývají „zkreslení interreality“. Jako praktický příklad uvádějí, že některé typy rakoviny, jejímž zpravodajskému pokrytí se autoři věnovali, byly zastoupeny „nepřiměřeně“ vzhledem k jejich skutečné míře výskytu nebo úmrtnosti – médií byly vyhodnoceny

jako vysoce atraktivní³. Stejně tak byla pro média podle závěrů studie atraktivnější fáze po odhalení nemoci, tedy fáze léčby, uzdravení nebo úmrtí, než prevence, což „může posilovat víru, že rakovina je něco, na co bychom měli spíše reagovat než tomu zabránit“. (Jensen et al. 2010) Vliv médií na veřejné mínění považují autoři studie za nepochybný – podle nich právě zkreslený mediální obraz pomáhá vysvětlit například to, proč se u veřejnosti liší skutečné a vnímané riziko onemocnění rakovinou. (Jensen et al. 2010)

Závěry výzkumů logicky vznášejí otázku role médií v komunikaci medicínských témat. Neměla by to být právě ona, kdo jsou povinna edukovat společnost, pokud mají možnost tak významně formovat veřejné chápání zdraví, nemoci, prevence nebo léčby? Podle Hallina a Briggse, autorů čerstvé studie *Transcending the medical/media opposition in research on news coverage of health and medicine* (2015), mohou mít média na veřejnost větší vliv než vládní kampaně s vysokými rozpočty, a vyjádření kritiků proto implikují dokonce myšlenku, že média by měla zvážit nadřazení veřejné ochrany zdraví nad své ostatní funkce, jakými jsou nastolování agendy a poskytování informací. Takto přísně normativní chápání role médií v procesu komunikace medicínských témat Hallin s Briggsem odmítají – roli médií vnímají naopak jako prostor, který otevírá diskusi a podrobuje kritice mocné instituce, jejichž zájmy do mediální komunikace zasahují. (Hallin, Briggs 2015) Studie Hallina a Briggse i ostatní námi zmíněné studie ale naznačují opak, kdy jsou zprávy názorově nevyvážené a korelují se zájmy institucí – Seale, Cavers a Dixon-Woods píše o silném vlivu vydavatelů, Prosser o vlivu farmaceutického průmyslu (analogicky i dalších průmyslových odvětví). Tragicky známým je v tomto ohledu případ Matthiase Ratha, který se na sklonku minulého tisíciletí rozhodl „vyléčit“ Jihoafrickou republiku z AIDS vlastními vitaminovými doplňky. Svou propagandu postavil na konspirační teorii farmaceutických společností, jejichž antiretrovirotika byla podle něj zdraví škodlivá. Důsledky byly dalekosáhlé – na Rathovo propagandistické tažení přistoupil i tehdejší jihoafrický prezident a právě média, což vedlo k vládnímu zákazu distribuce

---

³ Mediální vědci pojmenovávají tuto „atraktivitu“ teorií zpravodajských hodnot. Konkrétních dvanáct jich poprvé pojmenovali Galtung a Ruge a patří mezi ně právě například vzácnost nebo odkaz na něco negativního. (1965)

antiretrovirotik a statisícům (zbytečných) úmrtí. (Goldacre 2009, str. 184–185) Působení zmíněných vlivů⁴ pojmenovali v 80. letech Herman a Chomsky jako propaganda model.

Hallin a Briggs staví na přesvědčení, že média mají veřejnosti předložit škálu srozumitelných informací a pohledů a veřejnost sama se má rozhodnout, k jakému názoru se přikloní. Tento pohled podporuje také Goldacre, který ho vztahuje k prezentování výsledků vědeckých výzkumů. Způsob komunikace vědeckých témat je pro naši práci rovněž důležitý – neopomenutelná část článků k tématu reprodukční medicíny pracuje právě s vědeckými výzkumy a dalšími závěry vědců. Toto sepjetí se týká především článků o genetice a článků o antikoncepci, zastoupení má ale i v ostatních dílčích tématech. Se závěry vědeckých studií se čtenáři ve vyspělých zemích dominantně seznamují právě prostřednictvím masových médií (National Science Board 2012, Laslo 2011, Clark, Illman 2006), zároveň se ale ukazuje, jak problematické toto sepjetí vzhledem k odlišným postupům žurnalistiky a vědy je. Média přirozeně pokrývají jen malou část aktuálních vědeckých otázek a navíc si vybírají jen určité obory. (Clark, Illman 2006, Bauer 1998) Zmíněné zpravodajské hodnoty, ať už jednoznačnost, nepředvídatelnost, odkaz na elitní osobnosti, vzácnost nebo překvapivost, jdou obtížně dohromady s tempem a způsobem vědecké práce. Masová média tak nahrávají šíření pseudovědeckých zpráv (Kasík 2012) a zveřejňují často zkreslené, přehnané nebo chybné zprávy. (Goldacre 2009, Schmierbach 2005) Za „znepokojující a často problematické“ zdroje informací o vědě a také o prevenci a veřejném zdraví označuje média také Seale, podle něhož je tomu tak především kvůli nedostatečným znalostem novinářů v oblasti vědy, které od sebe novináře a vědce vzdalují. Doslova Seale používá obrat „dvě kultury“ – na mysli má kulturu vědy a kulturu žurnalistiky. (2002) Předmětem práce není verifikace informací předkládaných médiu ani jejich dopady na publikum, bezpochyby by ale obojí bylo vhodným rozšířením práce.

---

⁴ konkrétně jmenovali (1) vlastnictví médií, (2) finance z reklamy, (3) zdroje, (4) flak a (5) faktor strachu (Herman, Chomsky 2008)

1. Reprodukční medicína a postoje veřejnosti

Když se v roce 1978 narodila britským rodičům dcera Lousie, nezměnil se život jen jim, ale současně i milionům rodin na celém světě. Narození Louise Brown předznamenalo novou éru reprodukční medicíny – od té doby se stejně jako ona narodilo „ze zkumavky“ už více než pět milionů dětí. Dnes stojí tato technika každý rok u počtí 100 tisíc dětí v Evropě, což představuje 1,5 % všech evropských novorozenců. V České republice je obliba IVF ještě vyšší, ročně se jejím prostřednictvím narodí přibližně 3 % dětí (VFN 2014 [online]), ve Velké Británii zhruba 2,5 % dětí. (HFEA 2016 [online]) Prudkým rozvojem neprochází jen technika IVF (in vitro fertilisation), ale i další oblasti reprodukční medicíny. Vymezení reprodukční medicíny není doposud jednotné. Pro účely této práce jsme proto do ní zahrnuli všechna témata, kdy medicína jakkoliv zasahuje do procesu počtí – pomáhá k němu, nebo mu naopak zabraňuje – a do procesu těhotenství ve vyšší než běžné míře (antikoncepce, potraty, asistovaná reprodukce a další témata).

Česká i britská veřejnost zastává k problematice asistované reprodukce liberální postoj. V průzkumu z roku 2009 více než polovina respondentů souhlasila s výroky, že zdravotní pojišťovna by ženě měla hradit tolik cyklů umělého oplodnění, kolik je potřeba k narození dítěte, a že žena bez partnera by měla mít právo podstoupit umělé oplodnění. (IBRS⁵ in Sedláčková 2012) O rok starší průzkum z Velké Británie ukazuje podobné výsledky – více než dvě třetiny Britů se domnívají, že by IVF mělo být hrazeno NHS nebo že regulační zátěž IVF je příliš vysoká. (British Fertility Society 2008 [online]) Aktuálnější výzkumy veřejného mínění nejsou k dispozici, dá se ale očekávat, že kladný postoj k asistované reprodukci spolu s přibývajícím počtem párů, které IVF podstupují, ještě zesílil.

Také přístup obou zemí k indukovaným potratům prošel za poslední desítky let značnou proměnou. První československý zákon pochází z roku 1957, jeho nástupce

---

⁵ Průzkum s 1002 respondenty realizovala společnost IBRS pro farmaceutickou společnost Merck.

o pět let později ale přinesl existenci tzv. potratových komisí, které byly zrušeny až v roce 1986. (ČSÚ 2015 [online]) Koncem 80. let podstupovaly Češky potrat nejčastěji v historii, za jediný rok lékaři provedli na 115 tisíc indukovaných aborcí. Následně začal počet potratů v návaznosti na lepší osvětu a dostupnost antikoncepčních prostředků znovu výrazně klesat až k aktuálnímu počtu okolo 20 tisíc indukovaných potratů ročně na pět milionů žen. (ČSÚ 2015 [online]) Česká společnost je ve vztahu k potratům dlouhodobě liberální. Sociologický ústav AVČR sleduje její postoje od 90. let, kdy se necelé dvě třetiny lidí domnívaly, že žena by měla mít právo se sama rozhodnout pro potrat. Dnes zastává tento názor ještě o několik procent lidí více. Podle další čtvrtiny lidí by měly být potraty povoleny jen za určitých podmínek (s přihlédnutím ke zdravotním a sociálním ohledům na dítě a ženu, případně jen při ohrožení života těhotné ženy) a jen 3 % lidí by ji zakázala úplně. (CVVM 2016 [online])

V Británii jsou potraty legální⁶ od roku 1967. (BPAS 2013) Míra potratovosti je v obou zemích podobná, ve Velké Británii uvádí poslední dostupné statistiky okolo 200 tisíc indukovaných potratů na 32 milionů žen. (Eurostat 2013 [online]) Přes rozvoj v oblasti antikoncepce jde od 70. let o takřka dvojnásobný nárůst. (PARK et al. 2013 [online]) Také postoj Britů k potratům je podobný jako u české společnosti – právo těhotné ženy se svobodně rozhodnout podporují dvě třetiny lidí. Od 80. let jde o značný posun, tehdy ženám právo na potrat přiznávalo téměř o polovinu méně lidí než dnes. (ibid.) Přestože byl vývoj v přístupu k potratům v obou zemích odlišný, aktuální statistiky v počtu potratů i v názorech společnosti jsou téměř identické. V obou zemích je také potrat shodně povolený do 24. týdne těhotenství, pokud s ním souhlasí lékaři.

Míra potratovosti je v obou zemích podobná, přestože se významně liší přístup Čechů a Britů k antikoncepci. Podle čerstvých dat European Parliamentary Forum on Population & Development má v Británii dobrý přístup k antikoncepci na 88 % lidí, přičemž v České republice je to jen 51 % lidí. (EPF 2017 [online]) Spolu s Francií je Velká Británie jednoznačně nejvstřícnější zemí v Evropě. Ve Walesu, Severním Irsku

---

⁶ legální znamená, že se žena může pro aborcí rozhodnout i z jiných než medicínských důvodů

a ve Skotsku jsou veškeré léky na předpis včetně antikoncepce dotovány státem, v Anglii se platí jen nízký standardní poplatek. Současně má ale řada skupin (dospívající ženy a ženy s nízkými příjmy) k dispozici bezplatné recepty a navíc od 16 let volný přístup k nouzové antikoncepci bez předpisu. Ta je v České republice pro všechny věkové skupiny zpoplatněna. Národní výsledky dále srazily právě poplatky spojené s pořízením antikoncepce a také nízká informovanost. Češek užívajících hormonální antikoncepci ubývá, v roce 2014 jejich počet po deseti letech klesl pod 50 % a o rok později pod 45 %. (ÚZIS 2016 [online]) U Britek zůstává tento počet konstantně okolo 65 %. (NICE 2016 [online])

Význam reprodukční medicíny konstantě stoupá spolu s růstem párů, kteří u početí svého dítěte asistenci lékařů potřebují. V České republice se nedaří počít dítě přirozenou cestou zhruba každému šestému páru, celosvětové odhady hovoří o 80 milionech lidí, kteří se potýkají s různými formami neplodnosti. (VFN 2014 [online]) Jejich nárůst souvisí i se stále se zvyšujícím věkem rodičů nebo bořením neplodnosti jako společenského tabu.

Moderní technologie zpochybňují tisíce let fungující principy lidské reprodukce a na molekulární úrovni ovlivňují příští generace. Jak píše Rose, transformace vyvolává „impozantní změnu“ v každodenním životě lidí a v bohatších částech světa se reprodukční medicína rychle otevírá vizi, kdy bude normální „sestavovat dítě na přání“ – vznik života je čím dál tím silněji chápán jako oblast s nekonečnými způsoby technologických změn. (Rose 2008) Spolu s novými možnostmi a stále zřetelnějšími vizemi rychle přibývají nové výzkumné, právní či právě etické otázky. Právě etickému rámci současných diskusí se proto budeme věnovat v následující kapitole.

2. Etika (ethics), bioetika (bioethics), lékařská etika (medical ethics)

Je třeba ujasnit a odlišit pojmy etika, bioetika a lékařská etika. Ve vyjádřeních úsporné teorie popisují etiku jako „teorii mravnosti“; jako teorii, která je reflexí i kritikou morálky. Etika si neustále pokládá otázky: *Co je dobré? Jaký je smysl mého chování? Jak mám jednat? Co je ctnost? Co je spravedlnost? Proč mám jednat tak a tak?* a další. (Blecha a kol. 2002) Filozof a teolog Albert Schweitzer, který byl zároveň lékařem, napsal, že etické chování spočívá především v neohraničeném rozšiřování zodpovědnosti vůči všemu, co žije. (Schweitzer 1986) Tato zodpovědnost je pak přísně individualistická, a proto mají tedy etické konflikty subjektivní řešení. (ibid., též Bergel 1946)

Lékařská etika je podmnožinou etiky a řadíme ji k mnoha dalším aplikovaným etikám. Dle zmíněné definice lze lékařskou etiku popsat jako kritickou reflexi lékařského jednání z hlediska mravnosti. (např. Kuře 2010) Pojmem, se kterým je lékařská etika často mylně směřována, je bioetika (*bioethics* či *biomedical ethics*; z latinského *bios*, tedy *život*), přičemž se ale jedná o slovo významově nadřazené lékařské etice. V tomto smyslu chápe bioetiku např. Gordon, který pod ní zahrnuje lékařskou etiku, veterinární etiku a environmentální etiku. (Gordon 2011) Charakteristická je pro ni mezioborovost. Jak píše Haškovcová, lékařská etika na rozdíl od bioetiky zkoumá méně oborů, zahrnuje užší oblast problémů a především, má na rozdíl od deskriptivní funkce bioetiky normativní charakter. (Haškovcová 2002)

Svázanost etiky a medicíny zhmotnila Hippokratova přísaha (*Corpus Hippocraticum*) a s ní související principy hippokratovské tradice, která lékařům téměř 2500 let připomíná morální závazky spjaté s výkonem lékařského povolání. Příklad zavazuje lékaře k vytrvalému hledání a naplňování nejlepších zájmů pacienta (dobro nemocného je nejvyšším zákonem, *bonum aegroti lex suprema*) a povinnost „především neškodit“ (*primum non nocere*). První z těchto závazků se dnes nicméně setkává s kritikou, neboť položil zároveň základ paternalismu (tedy ochranného vztahu, kdy lékař určuje, co je pro pacienta nejlepší). (Jonsen 2000)

Diskuse o lékařské etice se dostaly do popředí ve 20. století. Kuře mezi hlavními důvody uvádí výzkum na lidském subjektu, transformaci medicíny v biomedicínu, změnu povahy lidského konání v souvislosti s rozvojem vědy a technologií, vznik nových etických dilemat vyplývajících z rozvoje medicíny. Jako společného jmenovatele označuje „morální ambivalenci“ – tedy situaci, kdy tentýž postup působí v různých případech různým způsobem. (Kuře 2010)

V roce 1979 formulovali Tom Beauchamp a James Childress čtyři principy lékařské etiky: (1) respektovat autonomii pacienta, (2) neškodit, (3) být prospěšný a (4) být spravedlivý (Respect for Autonomy, Nonmaleficence, Beneficence, Justice). (Beauchamp, Childress 1979) Druhý a třetí princip vychází právě z hippokratovské tradice, první a druhý princip vzešly později z anglosaské filosofické a kulturní tradice. Dodnes jde o nejrozšířenější koncept lékařské etiky. Jedním z důvodů byla také všeobecná platnost napříč kulturami.

Vácha a další hovoří o zajímavé tezi, podle které jsou základní principy etiky u všech kultur stejné, liší se ale v tom, na koho je kultury aplikují. (Vácha 2014, Jonsen 2000) Platí rovněž, že situace v konkrétní kultuře nebo v konkrétní zemi, včetně odpovídající právní úpravy, obvykle odráží názor společnosti. (Jonsen 2000, Veselská 2010) Z tohoto pohledu je zajímavé zabývat se přístupem médií k tématu ve více zemích. Na média padá zájem vzhledem k její nezpochybnitelné participaci na veřejné diskusi. O schopnosti médií vtiskávat publiku dojem o prioritách a korigovat jeho pozornost (McQuail 2007) hovoří teorie *agenda setting*. Zavedený pojem výstižně popsal Cohen, podle kterého „médiá nemusejí být schopna určovat, co si lidé mají myslet, ale jsou úspěšná v určování, o čem mají přemýšlet“. (Cohen cit. dle Trampoty 2006) Média se podílí nejen na smýšlení veřejnosti o každodenní lékařské praxi, ale rovněž i na uvažování nad otázkami medicíny jako vědy, která svými výzkumy praxi předstupuje. „Když etika řeší věci, které se běžně dělají, je to špatně,“ shrnuje Vácha princip, podle kterého má jít etika vždy několik kroků před vědou. (Vácha 2014) Princip odkazuje k nemožnosti či obtížnosti zvrátit některé již zavedené postupy, zároveň však neznemožňuje přehodnocení stávající praxe ve světle nových poznatků a nově rozvinuté diskuse.

Jak jsme popsali v úvodu, primárním zdrojem informací o vědě jsou ve vyspělých zemích právě média (National Science Board 2012, Laslo 2011, Clark, Illman 2006), která ale zároveň pokrývají jen malou část aktuálních vědeckých otázek a navíc si vybírají jen určité obory. (Clark, Illman 2006, Bauer 1998) Lékařská věda má v tomto směru výjimečné postavení – v mediálních výstupech o vědě převažují právě ty o medicíně. (Jones et al. 1978, Bauer 1998, Bucchi, Mazzolini 2003) Mediální zájem odráží zájem širokého spektra lidí o tuto oblast vědy. Medicínu spolu s chemií, fyzikou, biologií a astronomií britská společnost považují za „tvrdou“ vědu (na rozdíl od „měkkých“ věd psychologie, ekonomie či historie) a tři čtvrtiny respondentů ji v hierarchickém žebříčku řadí na první místo⁷. (Durant et al. 1992)

2.1 Reprodukční medicína a její aktuální etické otázky

V oblasti reprodukční medicíny dochází k velmi dynamickému rozvoji. Co bylo ještě před několika lety nemožné, stává se běžnou praxí. Právě prudký rozvoj byl jedním z důvodů, proč se tato práce zaměřuje na oblast reprodukce; dalším je šíře jejího celospolečenského záběru. Reprodukční medicíně se rovněž dostává zvýšené mediální pozornosti a na čtenářské přitažlivosti jí přidává také to, že zahrnuje jeden z nejdiskutovanějších problémů medicíny – oblast reprodukční genetiky. Preimplantační a prenatální genetická diagnostika (a další obory reprodukční genetiky) jsou nepochybně oblastmi s velkou budoucností a vzhledem k „pokusům“ 20. století na tomto poli (především rozšíření eugenického hnutí v pol. 20. stol., které se brzy posunulo od vylepšení rostlin a zvířat křížením k aplikaci podobných principů na lidi) je reprodukční genetika zároveň oblastí, u které musí být etika neoddelitelnou součástí pokroku. První vědecký článek o preimplantační genetické diagnostice byl publikován už v roce 1962, na začátku 90. let byla na mezinárodním symposiu uznána jako nové odvětví asistované reprodukce. (Verlinsky, Kuliev 2000) Od té doby se prudký rozvoj jejích možností v laboratořích a ordinacích nijak nezpomalil a nepochybně bude tento trend pokračovat.

---

⁷ Zajímavé je dodat, že lidé s vyšším vzděláním na první místo řadili chemii a fyziku. (Durant et al. 1992)

V posledních letech patří k nejdebatovanějším etickým otázkám reprodukční medicíny tyto její oblasti (navzájem se přirozeně prolínají):

- status embrya (počátek lidského života, práva embrya, využití pro výzkumné účely, klonování),
- právo na reprodukci (náhradní mateřství, dárcovství, asistovaná reprodukce, redukce plodů, nakládání s nadbytečnými embryi, sterilizace, oplodnění žen po menopauze/stejnopohlavních párů/osamělých matek),
- potraty (právo lidského plodu vs. právo matky na rozhodnutí – *pro-life vs. pro-choice*),
- preimplantační a prenatalní genetická diagnostika, genetický screening (testování genetických vad, stanovení pohlaví, designování dětí, definování „genetické kvality“). (Demmer in Nieschlag et al. 2001, Baggott la Velle 2002, Veselská in Kuře 2010, Arora, Merchant, Allahbadia 2014)

Přestože jde jen o hrubý výčet části diskusí, je zjevné, že etických problémů s sebou nese reprodukční medicína značné množství. Nové se objevují spolu s novými poznatky, jiné jsou diskutované už stovky let, a to i nezávisle na možnostech vědeckého vývoje. Zatímco například ve starověku byly aborce pokládány za zcela přirozené (Deveraux 1967), ve středověku se pak dostala do popředí teorie animace plodu Tomáše Akvinského, podle níž mohl být potrat prováděn u mužských plodů do 80. dne od početí, u ženských do 40. dne. V 18. století pak katolická církev začala prosazovat stanovení počátku života početím, zároveň ale sílily liberální proudy přiznávající ženě právo na rozhodování o vlastním těle. (ibid.) K těmto změnám v přístupech nedocházelo primárně ve světle nejnovějších vědeckých poznatků, ale vlivem náboženských či jiných názorových proudů.

Lipovetsky tento jev shrnul ve své teorii o proměnách etického paradigmatu. Tradiční náboženskou etiku, kdy centrem morálky je bůh, vystřídala během osvícenství sekularizovaná laická etika. Zhruba od poloviny 20. století pak podle něj dominuje takzvaná postmoralistní etika. (Lipovetsky 1999) Prosazují se individualismus a osobní odpovědnost a byť se základní struktury rozkládají, diskuse o etice naopak sílí. Nejde však už o otázku povinnosti, jako spíše zodpovědnosti. Obrovský vliv mají na četnost

i směr těchto diskusí média. Současné pojetí je také charakteristické svou protichůdností a jistou povrchností. (Lipovetsky 1999, Gerhardt 2011) Tyto charakteristiky se v diskusích o etice reprodukční medicíny zřetelně odrážejí. Proti sobě stojí právě práva dospělých – (potencionálních) rodičů – a dětí/embryí.

3. Volba nových médií

V roce 2015 využívalo internet téměř 80 procent Čechů ve věku 16 až 74 let a 88 procent Britů. (ČSÚ 2015 [online], ONS 2015 [online]) Ve státech EU-28 obě země překonaly průměrný počet uživatelů, který činil 78 procent a napřůměrně oblíbené mají Češi a Britové také on-line zpravodajství. Zprávy hledá na internetu 70 procent Čechů a 65 procent Britů a jde pro ně o primární zdroj informací o dění doma a ve světě. (Eurostat 2016) Jak jsme popsali výše, média (tedy především ta nová⁸) jsou také pro veřejnost primárním zdrojem informací o vědě. S ohledem na tyto skutečnosti je tedy volba nových médií pro tuto práci logická. Přestože cílem práce není zkoumat vývoj tématu v závislosti na nových možnostech, které nová média přinesla, u proměny zpravodajství se alespoň krátce zastavíme.

Důvody výše popsané obliby on-line zpravodajství naznačují McQuailovy charakteristiky nových médií, jimiž se odlišují od „klasických“ printových médií. Jsou jimi *decentralizace, vysoká kapacita, interaktivita a flexibilita*. (McQuail 2007) Realita „tady a teď“ (Berger, Luckmann 1999) se rozšiřuje o „tam a tehdy“. (Zhao 2006) Boří se bariéry vzdálenosti místa a času; Giddens výstižně píše o „přeskupení prostoru“. (Giddens 2009) Specifikem je neustálá proměna obsahu, a to včetně zpětných editací. Došlo k zásadnímu zrychlení žurnalistiky (nepřetržitá uzávěrka, tlak na aktuálnost, důraz na stručnost a sevřenost informací), charakteristická je rovněž hypertexualita, multimedialita a větší personalizace, tedy selektivní distribuce informací dle preferencí příjemců. (Dahlgren 1996, Fortunati 2005) Pro zpravodajství znamená rozvoj digitálních technologií neustálé a vzhledem k přesycenosti trhu daleko intenzivnější hledání nových způsobů vedoucích ke zlepšení zpravodajských produktů a větší uspokojení jejich spotřebitelů. Stírají se také rozdíly mezi informacemi od novinářů

---

⁸ Novými médii rozumíme komunikační prostředky využívající k přenosu mediovaného sdělení nebo k uchování informací informační počítačové technologie. (Reifová 2004) Prvenství v pojmenování tohoto trendu bývá připisováno Marshallu McLuhanovi.

a informacemi z jiných zdrojů, které mají šanci dostat se do mediálního prostoru a povědomí veřejnosti daleko snadněji než dříve.

Výzkumníkům přináší nová média možnosti setření vzdálenosti a dostupnosti mediálních obsahů, které je nyní možné vyhledávat i v obrovském množství rychle a efektivně. Výzvou je ale na druhé straně umění se v tomto obsahu zorientovat a vybrat relevantní výstupy. (Wimmer, Dominick 2011, Lederbogen, 2003) Tradiční metody mediálních výzkumníků nicméně dle McMillana mohou být aplikovány i na prostředí on-line zpravodajství. (McMillan 2000)

4. Analyzované zpravodajské servery

K naší analýze byla vybrána následující média: britské servery BBC, Daily Mail a The Guardian a české ČT24, Blesk a iDNES. Cílem bylo zvolit podobné typy médií – servery BBC a ČT24 byly vybrány jako média spjatá s veřejnoprávní televizní tvorbou, Daily Mail a Blesk zastupují hojně čtené bulvární portály a The Guardian a iDnes.cz patří k nejčtenějším serverům, které se profilují jako seriózní.

4.1 Blesk (blesk.cz)

Blesk.cz je online supplementem dlouhodobě nejčtenějšího českého deníku Blesk. Jde o bulvární periodika preferující zprávy se senzační, skandální, spekulativní či konfliktní tematikou a vyznačující se nápadnou grafikou. (Jirák, Köpplová 2003) Jak konstatuje McQuail, na pozornosti u bulvárních médií mnohdy záleží více než na kvalitě. (McQuail 2003) Blesk a Blesk.cz se snaží maximálně přiblížit potřebám a přáním svých čtenářů, což od roku 2015 deklarují také podtitulem „Síla na *vaši* straně“. Návštěvnost serveru dosáhla v červnu 2015 celkem 1,7 milionu reálných uživatelů⁹. (NetMonitor 2015 [online]) Portál Blesk.cz je produktem mediální společnosti Czech News Center (dříve Ringier Axel Springer), za níž stojí podnikatelé Daniel Křetínský a Patrik Tkáč. Pod vydavatelství patří rovněž deníky Aha! či Sport.

4.2 ČT24 (ceskatelevize.cz/ct24)

---

⁹ „Pojem reálný uživatel označuje skutečného, reálného člověka, který daný server ve zkoumaném období navštívil. Tento ukazatel je získáván pomocí unikátního algoritmu, jenž využívá celou řadu informací, mj. i znalost velikosti internetové populace, která je zjišťována externím off-line výzkumem. Unikátní uživatel pak bývá ekvivalentem pro cookie, kterou je identifikován prohlížeč. Jeden člověk (reálný uživatel) může používat více počítačů/prohlížečů, své cookies mazat a může tedy být identifikován jako více unikátních uživatelů. Zmíněný průzkum započítával počet reálných uživatelů, kteří se připojili přes pevný či přenosný počítač.“ (NetMonitor [online])

V práci se soustředíme na zpravodajskou část České televize, a to pouze na její „tištěnou“ podobu. Portál ČT24 je online supplementem jediné české veřejnoprávní televize. Vznikl v roce 2005, až zhruba dva roky poté ale začal fungovat jako zpravodajský server – do té doby měl funkci archivu pořadů a prostoru pro jejich prezentaci. Server zahrnuje standardní zpravodajské rubriky; jednou z nich je také samostatná rubrika Věda (ceskatelevize.cz/ct24/veda). Články na portálu přirozeně zahrnují množství videí, těm se ale v práci věnovat nebudeme. Z portálů sledovaných v práci jde o nejméně navštěvovaný server, v červnu 2015 jej navštívilo 540 tisíc reálných uživatelů, tedy zhruba osmkrát méně než server [iDNES.cz](http://idnes.cz). (NetMonitor 2015 [online])

4.3 iDNES (idnes.cz)

Server fungující od ledna 1998 patří k produktům mediální společnosti Mafra, kam vedle MF DNES spadají například Lidové noviny (lidovky.cz), bezplatný deník Metro či hudební televize Óčko. Mafru v roce 2013 koupila společnost Agrofert vlastněná současným místopředsedou vlády a ministrem financí Andrejem Babišem. Server [iDNES.cz](http://idnes.cz) v červnu 2015 navštívilo 4,4 milionu reálných uživatelů, což znamenalo mezi českými zpravodajskými portály první místo. (NetMonitor 2015 [online]) Server se profiluje jako nebulvární, přestože se v jeho obsahu zřetelně objevují prvky bulvarizace (Žantovský a kol. 2016), a vedle zpravodajství nabízí řadu oborových serverů (například Auto, Bydlení či Cestování). Na vědu se [iDNES.cz](http://idnes.cz) soustředí v samostatné rubrice Věda vedené pod portálem Technet (technet.idnes.cz/veda-technika).

4.4 BBC News (bbc.co.uk)

British Broadcasting Corporation je veřejnoprávní televizní a rozhlasová společnost, pod níž spadá také zpravodajský portál bbc.co.uk. Tradice společnosti sahá do 20. let minulého století, kdy byla prvním veřejnoprávním vysílacím subjektem na světě. V roce 1998 začala rozvíjet své služby také online. Mezi britskými zpravodajskými servery jde o dlouhodobě nejnavštěvovanější portál, v březnu 2015 na

něj kliklo téměř 15,2 milionu unikátních návštěvníků¹⁰. (Ofcom 2015 [online]) Vědě se BBC věnuje v samostatné rubrice Science (bbc.co.uk/science).

4.5 Daily Mail (dailymail.co.uk)

Sparks řadí Daily Mail do „trhu středu“. (Sparks 1999) Historicky spadá deník mezi středně seriózní bulvár; kořeny má ostatně Daily Mail v mediálním impériu lorda Northcliffa. V uzavřeném britském mediálním trhu patří společnosti Daily Mail Group (dceřiné společnosti Daily Mail and General Trust), stejně jako například bezplatný deník Metro. Jejím hlavním akcionářem je Jonathan Harmsworth, pravnuke Harolda Sidneyho Harmswortha. Tištěná verze Daily Mail je dlouhodobě nejprodávanějším britským periodikem. Portál v březnu 2015 navštívilo více než 10,7 milionu lidí, což ho spolu s online supplementy The Guardian a The Daily Telegraph řadí k nejčtenějším zpravodajským serverům za dominující BBC. (Ofcom 2015 [online]) Vědě se věnuje v samostatné rubrice Science (dailymail.co.uk/sciencetech).

4.6 The Guardian (theguardian.com/uk)

Deník The Guardian patří spolu se svým online supplementem do „trhu prestižního tisku“. (Sparks 1999) Náleží vydavatelské skupině Guardian News and Media (GNM), divizi Guardian Media Group (GMG), se sídlem v Londýně. Vlastní ji společnost Scott Trust Limited, která je následovníkem společnosti The Scott's Trust, jejímž prostřednictvím chtěl poslední žijící původní akcionář zajistit nezávislost listu – nová společnost se k tomuto odkazu hlásí. (The Guardian 2008 [online]) Deník byl založen v roce 1821 (ještě pod původním názvem The Manchester Guardian), 70. a 80. léta 20. století posílily vnímání listu jako neoficiálního hlasu levice (labouristické strany a odborů), dnes portál deklaruje svůj zájem o témata týkající se sociální nerovnosti.

---

¹⁰ Zatímco NetMonitor počítá v metrikách s reálným uživatelem, Ofcom využívá unikátního návštěvníka (unique audience/visitors). Jde o celkový počet návštěvníků, kteří navštíví webové stránky alespoň jednou v daném období. Opakované návštěvy se započítávají pouze jednou. Monitor počítá unikátní návštěvy osob starších 15 let, kteří stránku otevřeli na pevných a přenosných počítačích. (Ofcom [online])

(The Guardian [online]). Server patří k nejnavštěvovanějším zpravodajským portálům v Británii, v březnu 2015 zaznamenal zhruba 10,5 milionu návštěvníků. (Ofcom 2015 [online]) The Guardian funguje online ještě v australské a americké mutaci, my se budeme v práci soustředit pouze na jeho britskou verzi. Věda má na portálu samostatnou rubriku Science (theguardian.com/science), která ale není součástí hlavního menu.

5. Kvantitativní obsahová analýza

Jakkoliv je metoda obsahové analýzy v oblasti společenských věd oblíbená, neexistuje žádná její všeobecně přijímaná definice. Jednou z „největších“ otázek zůstává, zda jde o čistě kvalitativní nebo čistě kvantitativní metodu¹¹, případně o její kombinaci – a zda (a do jaké míry) mohou výzkumníci metodu „ohýbat“ pro své potřeby. My jsme obsahovou analýzu zvolili ke kvantitativním účelům. Oceňujeme, že jde o vysoce systematickou metodu schopnou zpracovat velké množství dat a současně lze u ní dobře eliminovat míru zkreslení. (McMillan 2000, McConas, Simone 2003) Naším cílem v první části práce tedy bude *kvantitativní popis mediovaných obsahů*. (Schulz 2011)

K operacionalizaci kvantitativní obsahové analýzy jsme zvolili postupu začínajícího formulací hypotézy nebo (v našem případě) výzkumné otázky. Operacionalizace bude probíhat následovně:

- 1) Zformulujeme výzkumnou otázku.
- 2) Vydefinujeme výběrový soubor a jeho vzorek (výběr médií včetně časového úseku).
- 3) Určíme základní jednotku měření.
- 4) Zkonstruujeme kategorie obsahu.
- 5) Provedeme pilotní výzkum. (Neuendorf 2002, McMillan 2000, Trampota, Vojtěchovská 2010, Wimmer, Dominick 2011)

Následovat bude kódování obsahů, jeho analýza a vyhodnocení.

5.1 Výzkumné otázky

Hlavní výzkumná otázka zní:

---

¹¹ Za čistě kvantitativní metodu obsahovou analýzu považují například Jan Hendl či Kimberly Neuendorf.

Jak se liší komunikace reprodukční medicíny na českých a britských zpravodajských serverech?

K odpovědi na hlavní výzkumnou otázku dojdeme skrze řešení následujících podotázek:

Jakým tématům z oblasti reprodukční medicíny se zkoumaná média nejčastěji věnují?

Jaké pojetí tématu reprodukční medicíny zkoumaná média volí nejčastěji?

V jakých rubrikách zkoumaných médií se články o reprodukční medicíně nejčastěji objevují?

Reflektují zkoumaná média reflektují etickou náročnost témat reprodukční medicíny?

Jací mluvčí dostávají v člancích o reprodukční medicíně prostor a jaký je jejich postoj?

Jaké kompoziční a narativní struktury a jazykové prostředky zkoumaná média při komunikaci témat reprodukční medicíny využívají? (viz sémiotická analýza)

K řešení využijeme v první části kvantitativní obsahovou analýzu veškerých článků vydaných v daném období a ve druhé části – na menším vzorku – pak uplatníme sémiotickou textovou analýzu.

5.2 Definice výběrového souboru a výběr patřičného vzorku

Výběr médií jsme podrobně popsali v kapitole 4. Jako časový rámeček, jakým je v případě internetového obsahu obvyklé zúžit výzkum (McMillan 2000), jsme zvolili období od 1. září 2016 do 31. ledna 2017 tak, aby byl výzkum maximálně aktuální. Časová perioda studie by měla být tak dlouhá, aby se mohl projevit zkoumaný fenomén.

(Wimmer, Dominick 2011) Vzhledem k tomu, že nesledujeme vývoj určitého trendu, ale srovnáváme praxi na českých a britských zpravodajských serverech, období pěti měsíců považujeme za dostatečné. Námi zvolené časové období je v souladu i s obecným „standardem“ studií věnujících se analýze internetových obsahů, které pracují se dvěma až pěti měsíci. (McMillan 2000)

V požadovaném období jsme pomocí klíčových slov vyhledali v databázích Newton Media SEARCH a Factiva veškeré články týkající se reprodukční medicíny. V rámci dalšího zúžení materiálu jsme stanovili, že aby byl článek do výzkumu zařazen, musela být reprodukční medicína jeho ústředním tématem. Hlavní téma pro účely této práce definujeme dle titulku, který je hlavním „poutačem“ pro čtenáře. Pokud se titulek dotkl tématu reprodukční medicíny, zařazen byl, pokud ne, do analyzovaného materiálu se nedostal. Rozhodli jsme se tak vyřadit články, v nichž se autoři dotkli reprodukční medicíny jen okrajově, například nepřeborné množství článků o českém ministru financí Andreji Babišovi, který vlastní síť reprodukčních klinik, nebo článek o herečce, v němž bylo v posledním odstavci mezi dalšími „životopisnými“ údaji zmíněno, že před několika lety podstoupila potrat. Vhodným rozšířením výzkumu by bylo zahrnutí i těchto článků – vypovídající je i to, že jsou některé skutečnosti komunikovány jako mimoděčné či samozřejmé.

Celkový počet jednotek: 480.

5.3 Výběr a definice jednotky měření

Za nejmenší element obsahové analýzy, který je nezbytný určit (Wimmer, Dominick 2011, McMillan 2000), označujeme v případě našeho výzkumu článek s jeho unikátní URL adresou. Všimát si budeme titulku, perexu, těla článku, mezititulků a také doplňujícího textového materiálu v rámci článku (typicky doplňujících rámečků). Specifickým problémem internetového zpravodajství je možnost obsah i po jeho vydání editovat či mazat¹². (Karlsson 2012, McMillan 2000) Naše práce tento problém

---

¹² Například McMillan na toto téma provedla studii, podle níž bylo smazáno 15,4 % článků. (2000)

neobsáhne, všechny články ovšem podrobíme analýze v podobě, v jaké byly při jejich stažení 4. února 2017.

5.4 Konstrukce kategorií obsahu

V rámci obsahové analýzy lze využít v zásadě dvou možných postupů pro stanovení kategorií: (1) emergent kódování a (2) a priori kódování. My jsme se rozhodli pro první možnost, tedy pro ustanovení kategorií po shromáždění dat a jejich pilotním prozkoumání. (Trampota, Vojtěchovská 2010, Wimmer, Dominick 2011) Kategorie obsahové analýzy kopírují výzkumné podotázky. Proměnné a jejich určování jsou popsány v kódovací knize. Pro účely analýzy získal každý článek své vlastní číslo – identifikační proměnnou (IP) – tak, aby bylo možné články zpětně vyhledat, například pro detailnější či kontrolní analýzu. (Schulz 2011) Identifikační proměnné jsme následně zvolili ještě pro měsíc (IP 2) a den (IP 3) vydání článku. Jednotlivé kategorie pak sledují analytické proměnné (AP) očíslované od jedné do pěti (AP 1–AP 6).

5.4.1 Tematická agenda (AP 1)

Konkrétní tematickou agendu jsme rozdělili do sedmi kategorií, k nimž náleží osmá kategorie Ostatní. Jeden článek mohl být zařazen právě jen do jedné kategorie. Aby byl do kategorie zařazen, musela tematické agendě odpovídat více než polovina textu.

AP 1 a. Anomální těhotenství. Do této kategorie budeme řadit zpravidla bizarní a ojedinělé případy otěhotnění, například těhotenství muže, incest, těhotenství ve vyšším věku a další.

AP 1 b. Antikoncepce. Kategorie zahrnuje články o metodách a prostředcích užívaných k zabránění těhotenství, například o hormonální antikoncepci, nitroděložních tělíscích, sterilizaci či intercepci.

AP 1 c. Genetika. V rámci kategorie se budeme věnovat výzkumům, novým objevům či důsledkům nových postupů v oblasti preimplantační a prenatalní diagnostiky a dalších oblastech reprodukční genetiky.

AP 1 d. Surogátní mateřství. Kategorie surogátního neboli náhradního mateřství obsáhne články o případech, kdy je embryo biologických rodičů implantováno do dělohy třetí osoby. Využívá se v případech, kdy biologická matka z různých důvodů nemůže dítě sama donosit.

AP 1 e. Plodnost a porodnost. Do kategorie porodnosti (natality) spojené s plodností zařadíme články o demografické reprodukci populace, například statistiky či vládní koncepce, a články zabývající se obecně plodností žen i mužů.

AP 1 f. Potrat. Kategorie zahrne články o umělém i samovolném ukončení těhotenství před porodem.

AP 1 g. Asistovaná reprodukce. V rámci kategorie asistované reprodukce se budeme věnovat článkům s postupy využívající k dosažení těhotenství laboratorní ošetření zárodečných buněk (spermii, oocytů) a embryí. (Řežábek 2013)

AP 1 h. Ostatní. Po provedení pilotního výzkumu je zřejmé, že do kategorie Ostatní budou zahrnuty skutečně jen články na velmi úzká a velmi málo frekventovaná témata, například o operaci plodu v děloze či o pohřbívání plodů (odvislého od nového legislativního návrhu v České republice).

5.4.2 Pojetí článku (AP 2)

V kategorii pojetí článku budeme zkoumat, co se (zřejmě) stalo samotným impulzem k napsání článku a jaký způsob zpracování tématu novináři volili. Vyprávěli problematiku přes osobní příběh? Interpretovali výzkum? Reagovali na aktuální legislativní kroky? V rámci naší práce budou moci články náležet do nejvýše tří

kategorií současně. Aby mohl být článek do některé z nich zařazen, musí mu odpovídat nejméně jedna čtvrtina textu.

Kategoriemi jsou:

AP 2 a. Událost. Impulzem k napsání článku se mohla stát událost, zpravidla aktuální, byť do této kategorie budou zahrnovány i *reakce na událost*, pokud se jí věnují. V našem případě šlo například o záměnu embryí dvou žen, narození prvního dítěte, které nese díky mitochondriálnímu dárcovství genetickou informaci tří lidí, či konání demonstrace proti zákazům potratů v Polsku.

AP 2 b. Osobní příběh. Novinář v textu vypráví vybraný osobní příběh nebo příběhy, které stojí buď samostatně (například rozhovor s ženou či ženami o jejich osobních zkušenostech s umělým oplodněním), nebo jsou používány jako dokreslení problematiky (zkušenosti ženy či žen s umělým oplodněním ve spojení s výzkumem, kolik dalších žen má zkušenosti podobné atp.).

AP 2 c. Legislativa. Článek se věnuje staré či aktuální legislativní úpravě, například projednávání zákona, soudnímu rozhodnutí či rozhodnutí vlády. Příkladem byl například návrh české ministryně práce a sociálních věcí umožnit umělé oplodnění i ženám bez partnera či návrh zákona přísně omezující vykonávání potratů v Polsku.

AP 2 d. Výzkum. Novinář představil výsledky vědeckého výzkumu prezentovaného v odborném časopise či dalších publikacích, na konferencích, v tiskových zprávách a jinde. Může jít jak o výsledky aktuálního výzkumu, tak i o analýzu starších výstupů či o diskusi nad určitými fázemi vědeckého výzkumu.

AP 2 e. Názory, osobní pohledy. Kategorie zahrnuje prezentaci osobních postojů k dané problematice, například vyjádření Stephena Hawkinga k budoucnosti klonování, rozhovor s politikem nebo političkou či krystalickou formu názorové žurnalistiky, komentář.

AP 2 f. Informace. Do poslední kategorie budeme řadit čistě informační články, které nepatří ani do jedné z předchozích kategorií.

5.4.3 Rubrika (AP 3)

Rubrika označuje samostatnou sekci webu, tvořenou zpravidla dle témat, případně dle žánru (samostatnou rubrikou mohou být například komentáře). Jejich primárním smyslem je pomoci čtenáři orientovat se na stránce. Kennedy píše, že rubriky se mohou rovněž lišit úrovní přesností svých zpráv. (2010) Jednotlivé rubriky v některých redakcích mívají samostatný autorský tým, jinde jsou plněny napříč redakcí, každá má ale vždy svou jedinečnou charakteristiku. Zpravodajský web tak vychází vstříc čtenáři, který chce na obvyklém místě najít to, co očekává. (Eco 2004¹³)

Každý ze šesti zkoumaných zpravodajských serverů využívá pro dělení zpráv velké množství rubrik (viz tabulka č. 1). Pro účely práce jsme je rozdělili do šesti základních kategorií, v nichž jsou příbuzné rubriky jednotlivých serverů sloučeny. Rubriky specifické, v nichž lze předpokládat jen malé zastoupení, případně vůbec neočekávat výstupy k textové analýze (video, radio a počasí), jsou soustředěny v kategorii Ostatní.

AP 3 a. Zprávy. Obsahuje zprávy z domova i ze světa, zahrnuje rovněž často oddělené domácí lokální zpravodajství (události z regionů). Zahrnout jsme se rozhodli i rubriky s názory – názorové texty však od zpravodajských oddělíme při zkoumání pojetí zpráv.

AP 3 b. Věda, příroda, zdraví. Kategorie zahrnuje zprávy z oblasti vědy, technologií, přírody, životního prostředí a zdraví.

---

13 Stejná schémata nás „neustále utěšují, protože odměňují naši schopnost předvídat. Jsme uspokojeni, neboť znovu a znovu nacházíme to, co jsme očekávali.“ (Eco 2004)

„Pro příjemce je pohodlné, když může známá témata nalézt na známých místech.“ (Burton 2001)

AP 3 c. Lifestyle. Nejširší z kategorií zahrnuje rubriky věnované životnímu stylu. Typicky sem spadají rubriky pro ženy a pro muže, rubriky zaměřené na cestování, bydlení, hobby či zdraví.

AP 3 d. Ostatní

Předpokládáme, že z povahy věci budou témata reprodukční medicíny obsahovat především první tři kategorie – zprávy, věda a příroda a lifestyle.

Za rubriku považujeme pro účely práce pouze ty rubriky, které jsou uvedeny v záhlaví webového portálu (v „menu“). Pochopitelně existuje ještě obrovské množství dalších tematických kategorií, ty však jako rubriky počítat nebudeme. Zatímco u některých serverů je název rubriky uveden v záhlaví článku a někde je zařazení patrné ze zvýraznění rubriky v horním menu, jinde rubrika článku nijak označena není. Vhodným a spolehlivým vodítkem pro zařazení článku do správné rubriky se při analýze ukázala URL adresa článku (například <https://www.theguardian.com/science/2017/jan/23/organisms-created-with-synthetic-dna-pave-way-for-new-entirely-new-life-forms>).

V tabulce níže jsou vidět rubriky daných zpravodajských serverů tak, jak byly zaznamenány k 31. 1. 2017.

	iDnes	ČT	Blesk.cz	BBC	The Guardian	Daily Mail
Zprávy	Zprávy	Domáci	Zprávy	News	UK	News
		Svět	Praha		World	U. S.
		Prezident Trump	Brno		Politics	Australia
	Kraje	Regiony		Local		
		Názory			Opinion	
Věda, příroda, zdraví	Technet	Věda		Science	Science	Science
				Future		
				Earth	Environment	
				Tech	Tech	
				Make It		

				Digital		
			Zdraví	Health		Health
Lifestyle	Ona	Počasí	Auto	Autos	Lifestyle	Femail
	Revue		Hobby	Taster	Travel	Fashion Finder
	Auto		Cestování	Travel	Fashion	Travel
	Cestování		Rádce	Bitesize	Professional Networks	TV and Showbiz
	Xman		Vztahy	Health		Travel
	Hobby		Celebrity	Shop		
	Bydlení			Capital		
	Mobil			CBeebies		
	Speciály			Food		
	Rungo.cz			iWonder		
	Hry					
Ostatní	Video		TV Blesk	Music	Video	Video
	Počasí		Chat	TV		
				Radio		
				Weather		
	Sport	Sport	Sport	Sport	Sport	Sport
					Football	
	Kultura	Kultura		Culture	Culture	
				Arts		
	Ekonomika	Ekonomika		Business	Business	
	Finance				Money	Money

Tabulka č. 1: Rubriky zpravodajských serverů BBC, Blesk, ČT24, Daily Mail, iDnes a The Guardian
k 31. 1. 2017.

5.4.4 Etický rámec (AP 4)

Teorie rámování¹⁴ popisuje vliv, jaký má stavba textu na vyznění samotné zprávy. Média užívají při stavbě a vydání článků rámců a schémat, zvýrazňují určité

¹⁴ Jakkoliv je rámování hodnotnou a široce používanou metodou, nemá svou jednu jasnou teorii. (De Vreese 2005, Semetko, Valkenburg 2000)

prvky, a naopak upozadují jiné, čímž podporují určité pojetí problematiky a její konkrétní interpretaci. (Goffman 1974, Entman in Kalvas, Váně, Štípková 2012) V pojetí Roberta M. Entmana média využívají čtyři základní složky rámce: definici problému, kauzální interpretaci, morální hodnocení a/nebo návrh řešení. (Entman in Kalvas, Váně, Štípková 2012) Média tedy můžeme vnímat jako interpretátory reality, Entman ale současně připomíná, že do nastolování agendy skrze rámování vstupují opět se svými čtyřmi základními složkami i komunikátor, příjemce a kultura. (ibid.)

Rámce mohou mít mnoho podob¹⁵. Jejich pojmenování záleží na autorovi analýzy, který tím získává roli komunikátora. Rámce mohou být formulovány od těch nejobecnějších (například negativní/pozitivní) přes konkrétnější (například De Vreeseova analýza politických sdělení a rámce konfliktu, lidského zájmu, určení zodpovědnosti a ekonomických důsledků – De Vreese 2001) až k těm velmi úzce zaměřeným. V naší práci rámce využijeme k popisu etického pojetí článků. O etických problémech medicíny jsme podrobně psali v kapitole 3.

Kódovat budeme téma článku, na meritum věci (postoj k antikoncepci, asistované reprodukci, surogátnímu mateřství atd.) se zaměříme přes postoje mluvčích. Kategorie zvolíme tři:

AP 4 a. *etiku zahrnující články,*

AP 4 b. *etiku velmi stručně zahrnující články,*

AP 4 c. *jednostranné články.*

Mezi (1) *etiku zahrnující články* zařadíme texty, v nichž bude problematika nahlížena z více, nejméně však ze dvou úhlů pohledu. Jak jsme popsali v *kapitole Reprodukční medicína a její aktuální etické otázky*, prakticky každé téma reprodukční medicíny v sobě nese určitou nejednoznačnost. Proti sobě potenciálně vždy stojí práva

---

¹⁵ D'Angelo půvabně uvádí, že právě „teoretická a paradigmatická různorodost vede k ucelenému náhledu na proces rámování“. (D'Angelo 2002)

dospělých – (potenciálních) rodičů – a dětí a embryí. Jako *etiku zahrnující články* nevnímáme jen články vyvážené, tedy dávající různým názorům stejný prostor, ale všechny texty obsahující více než jednu větu (u delších textů odstavce), které ukazují více než jeden názor nebo téma pojmají jako dosud nesamozřejmou věc, věc k diskusi. Naznačení jiného pohledu jen velmi stroze bude znamenat umístění do prostřední kategorie (2) *etiku velmi stručně zahrnující články* (například zmínku, že daná skutečnost „má své odpůrce“). Články (3) *jednostranné* znamenají pravý opak. Zahrnují pouze jeden pohled (ať už jakýkoliv), představují realitu jako jednoznačnou, samozřejmou objektivně danou, nehodnou diskuse.

5.4.5 Mluvčí (AP 5)

Mluvíme-li o framingu, nelze se nedotknout teorie diskurzu. Vnímáme ho jako neoddělitelnou součást nebo spíše nadřazenou entitu framingu a jakkoliv jde o koncept svou šíří dalece přesahující možnosti této diplomové práce, považujeme za nezbytné ho alespoň do této a následující kategorie teoreticky¹⁶ zahrnout. Kraus nazývá diskurz „formou textu“ a přes pochopitelnou nejednotnou interpretaci mu přisuzuje tyto obecně platné vlastnosti:

- 1) schopnost přenášet informace, jejichž význam se vytváří v průběhu stylizační a interpretační činnosti autora a příjemce textu,
- 2) smyslová i formálními jazykovými prostředky vyjádřená koherence jeho jednotlivých složek (slov a výpovědí),
- 3) situačnost, tedy zasazení do konkrétního prostředí, doby a vymezení vztahu k určitému sociálně, názorově, generačně či jinak definovanému auditoriu,
- 4) intertextovost, resp. interdiskurzivitu, tedy návaznost na jiné texty a jiné diskurzy (se zahrnutím jejich vzájemných vztahů),

---

¹⁶ Diskurzivní analýza obecně není považována za výzkumnou metodu, ale spíše za teorii či soubor technik.

- 5) institucionálnost, tedy vázanost na daný způsob organizace vztahů mezi jednotlivci nebo skupinami osob v rámci určité instituce (například konstantní způsoby v rámci jednotlivých žánrů). (Kraus 2008)

Podobnost s pojmem „ideologie“ není náhodná, někteří autoři pojem „diskurz“ dokonce chápou jako předcházející pojem ideologie. (např. Morley 2007) My ideologii vnímáme ne v jejím užším pojetí jako řízenou centrálně z pozice vládnoucí elity, ale jako nástroj moci uchopitelný i mnoha jinými celky. Stejně tak se neztotožňujeme s jejím výhradně pejorativním pojetím, ale zahrnujeme i její neutrální koncepci¹⁷.

Dominantně významotvornou se ideologická interpretace stává momentem své opakované produkce¹⁸, přičemž předpokladem pro opakovanost je její věrohodnost a legitimita¹⁹. Přirozeným nástrojem a důsledkem se tak stává upozadování pohledů menšin, protože, jak poznamenává Hall, legitimita „s sebou nese marginalizaci, bagatelizaci či delegitimizaci alternativních konstrukcí“. (2007) Právě to nás bude v analytické části práce zajímat. Z pohledu jakých sociálních skupin byla témata reprodukční medicíny komunikována a jaké skupiny naopak zůstaly v pozadí?

Ve vztahu ideologie a diskurzu se přikláníme k interpretaci Normana Fairclougha. V jeho konceptu Kritické diskurzivní analýzy (Critics Diskursive Analysis, CDA) se ideologií míní „způsob reprezentace a konstruování společnosti, který

---

¹⁷ Thompson, navazující na díla de Tracyho, Marxe či Frankfurtskou kritickou školou, rozlišuje dvě koncepce moci – kritickou a neutrální. Neutrální koncepce oproti kritické nepočítá s ideologií jako nutně klamavou a spojenou se zájmem určité skupiny, vnímá ji jako fenomén sociálního života a její přítomnost je přirozená a nemusí znamenat revoluční cíle a nástroj k prosazování zájmů dominantní třídy. (Thompson 2004)

¹⁸ K tomu pochopitelně významně přispívají také média, která ideologická sdělení šíří nebo naopak upozadují. (Thompson 2004) O dialektickém, vzájemně se ovlivňujícím vztahu mezi společností a médii mluví například také Richardson. Připomíná, že se tak neděje jen vlivem dominantních ideologií, ale i sociálních struktur nebo prostřednictvím množství aktérů a institucí či hodnot a preferencí cílového publika. (2007)

¹⁹ Prostředkem legitimizace je například zobrazování nerovnosti jako přirozeného jevu. (Hall 2007)

reprodukuje vztahy nerovnosti, dominance a vykořisťování, nebo prostě perspektiva, z níž jsou nahlíženy vztahy mezi skupinami lidí, institucemi a dalšími“. (Homoláč in Schneiderová 2002) Fairclough chápe diskurz jako formu předurčovanou skrytými konvencemi, které zahrnují právě skryté ideologie. Názorové předpoklady, obsažené právě v ideologii, lze podle něj dešifrovat obtížněji²⁰ než rétorické prostředky²¹. (1995) Od „klasické“ analýzy diskurzu se CDA odlišuje tím, že nezůstává jen v deskriptivní a interpretativní rovině, ale že „tyto postupy jí slouží k tomu, aby mohla vysvětlit, co a jak diskurzy dělají a jak pracují ve prospěch či neprospěch určitých skupin společnosti“. (Schneiderová 2015) Základním předpokladem pro CDA zůstává, že ve společnosti existují sociální skupiny vlastníci moc, což znamená nejen privilegovaný přístup k majetku, ale i přístup k vědění. (van Dijk 2004 in Schneiderová 2015) Podle Fairclougha pak diskurz figuruje jako „prostředník moci“, tedy má schopnost ovlivňovat obsah vědění a vztahy mezi skupinami. (Schneiderová 2015)

Na diskurz lze pochopitelně nahlížet z nepřeberného množství hledisek – sledovat můžeme diskurz politický, ideologický, kapitalistický, socialistický, monologický, dialogický, popisný, úvahový atd. (Kraus 2008) Díváme-li se na diskurz z hlediska profesí, můžeme klasifikovat diskurz politiků, umělců, vědců či lékařů. K teorii lékařského diskurzu nelze nezmínit Foucaultovu Archeologii vědění, v níž se autor ptá, kdo je oprávněn mluvit tímto druhem jazyka, kdo naopak není jeho držitelem nebo komu dává „lékařský jazyk“ předpoklad pravdy. „Status lékaře zahrnuje kritéria kompetence a vědění; instituce, systémy, pedagogické normy; legální podmínky, jež mu dávají právo – a spolu s ním stanovují meze – praktikovat vědění, experimentovat s ním,“ poznamenává Foucault. (2002)

Široký Faircloughův koncept využijeme pouze v reprezentaci jednotlivých aktérů reprodukční medicíny. Jako měřítko budeme vnímat parafráze a citace, o nichž mluví Fairclough jako o možnosti rovnováhy v rámci způsobu reprezentace diskurzu

---

²⁰ Fairclough používá obrát „slouží očividněji“ (1995)

²¹ Fairclough, stejně jako van Dijk, rozlišuje dva základní aspekty diskurzu – ideologický a přesvědčivý, přesvědčovací (1995)

a samotným reprezentovaným diskurzem. Autor uvádí typický příklad reportéra a subjektu reportáže, kterému je dán prostor k vyjádření. (1995)

Kategorie určíme následující:

AP 5 a. Lékaři.

AP 5 b. Pacienti, klienti. Řadíme sem aktéry, kteří sami podstoupili jakýkoliv lékařský zákrok spjatý s oblastmi reprodukční medicíny, tedy například páry absolvující IVF, ženy, které podstoupily potrat, uživatelky a uživatele antikoncepčních metod nebo náhradní matky.

AP 5 c. Vlastníci. Kategorie zahrnuje vyjádření aktérů, které k danému tématu poutají skrze vlastnictví institucí nebo zaměstnanecký poměr ekonomické zájmy. Typicky jde o majitele a zaměstnance reprodukčních klinik a farmaceutických firem.

AP 5 d. Politici a regulační orgány. Do kategorie řadíme vyjádření prezidentů, ministrů, senátorů, poslanců, starostů, komunálních politiků a dalších vykonavatelů politické moci a také vyjádření představitelů státních zdravotnických orgánů (typicky ministerstev zdravotnictví), mezinárodních politických institucí (například OSN) a dalších regulačních orgánů.

AP 5 e. Zástupci pro-life. Kategorie zahrnuje vyjádření zástupců pro-life organizací (NGO i jiných) a také zástupce laické veřejnosti vyjadřující pro-life postoj (například dobrovolníky rozdávající letáky před potratovými klinikami s cílem zvrátit rozhodnutí jejich pacientek).

AP 5 f. Zástupci pro-choice. Kategorie analogicky zahrnuje vyjádření zástupců pro-choice organizací (NGO i jiných) a také zástupce laické veřejnosti vyjadřující pro-choice postoj (například účastníky demonstrací za právo žen na potrat).

AP 5 g. Soud. Do kategorie řadíme soudce a zaměstnance soudních dvorů, typicky mluvčí soudů.

AP 5 h. Výzkumníci. Do kategorie patří vědci působící v odborných vědeckých společnostech, na univerzitách nebo v jiných vědeckých institucích. Měřítkem pro zařazení do kategorie je uvedení této skutečnosti v článku, přestože, jak jsme popsali v úvodu práce, může jít ve skutečnosti o pseudovědce a další ne odborné aktéry.

AP 5 i. Církev. Kategorii chápeme vyjádření zástupců církve (papeže, kněží, ...) a dalších aktérů hlásící se k jakékoli církvi.

AP 5 j. Celebrity. Celebritami pro účely práce rozumíme veřejně známé umělce (herce, zpěváky, spisovatele, ...).

AP 5 k. Ostatní.

Mluvčí mohou patřit současně do kategorie lékaři a vlastníci (typicky lékaři zaměstnaní na reprodukčních klinikách), při kumulaci jiných kategorií budeme volit vždy jen tu vyplývající pro aktéra z článku jako dominantní.

5.4.6 Postoje mluvčích (AP 6)

Zatímco u zkoumání etického rámce se zaměříme jen na to, zda média na téma článku nahlíží z jednoho nebo více pohledů, u mluvčích nás bude zajímat, jaké jsou jejich postoje k meritě věci. Vystupují spíše jako příznivci potratů, nebo spíše jako jejich odpůrci? Jsou jejich vyjádření k tématu asistované reprodukce spíše kladná, nebo záporná? Co si myslí o surogátním mateřství? Vyjádření mluvčích rozdělíme do tří skupin:

AP 6 a. Souhlasný postoj.

AP 6 b. Kritický postoj.

AP 6 c. Neutrální nebo vyvážený postoj. Články z hlediska postoje neutrální nebo články obsahující stejný počet souhlasných i kritických pohledů.

Meritem věci chápeme témata formulovaná v úvodu této kapitoly: anomální těhotenství (AP 1 a), antikoncepci (AP 1 b), surogátní mateřství (AP 1 d), aborti (AP 1 f) a asistovanou reprodukci (AP 1 g). Vzhledem ke škále souhlasný – kritický postoj je bezpředmětné zabývat se zkoumáním postojů u témat genetiky, plodnosti a porodnosti a u článků věnovaných *ostatním*, tedy nekonkretizovaným tématům. Vyjádření každého mluvčího bylo zařazeno právě jen do jedné kategorie.

5.4.7 Interkódování

Reliabilitu analýzy jsme ověřili pomocí interkódování, kdy nezávislý kódovač provedl kódování na 10 % (v případě Daily Mail 5 %) náhodně vybraných článků z každého ze šesti analyzovaných médií. Celkem bylo dvěma kódovači nakódováno 35 článků, z nichž ve 29 případech (83 %) došlo k přesné shodě. Kladné vyhodnocení reliability následně ukázalo použití Holstiho vzorce procentuální shody $2M/(N_1)$ a $2M/(N_2)$, kdy M je celkový počet shodně nakódovaných jednotek a N je počet celkových kódovacích rozhodnutí každého z kódovačů. (Wimmer, Dominick 2011, Krippendorf 2004) Kódování pro účely práce následně provedla jediná osoba (diplomantka), a to u analyzovaných jednotek (článků) v podobě, v jaké byly v době jejich stažení 4. února 2017.

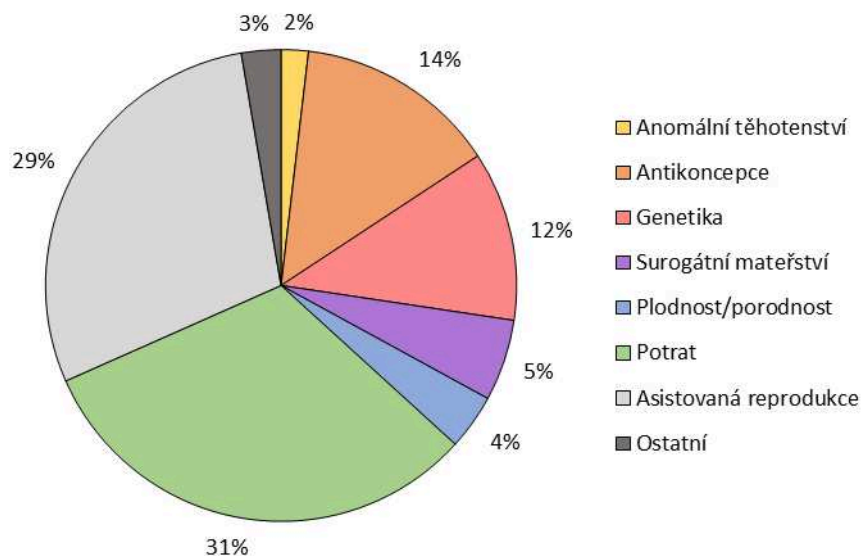

6. Závěry kvantitativní analýzy

Z celkového počtu 480 analyzovaných jednotek náleželo českým serverům 18 %. Nejvíce článků vydal Blesk, následoval ho iDnes a nejméně článků vyšlo na ČT24. Stejně pořadí panovalo také mezi britskými servery. Jednoznačně nejvíce článků vydal bulvární server Daily Mail a nejméně server BBC odvozený stejně jako ČT24 z veřejnoprávní televizní tvorby. Poměr mezi Daily Mail a BBC byl ale násobně vyšší než poměr mezi Bleskem a ČT24. Aby právě výrazně vyšší počet článků serveru Daily Mail nezkreslil výsledky, vycházíme ne z absolutního počtu jednotek, ale ze zprůměrování relativního počtu jednotek v rámci každého média

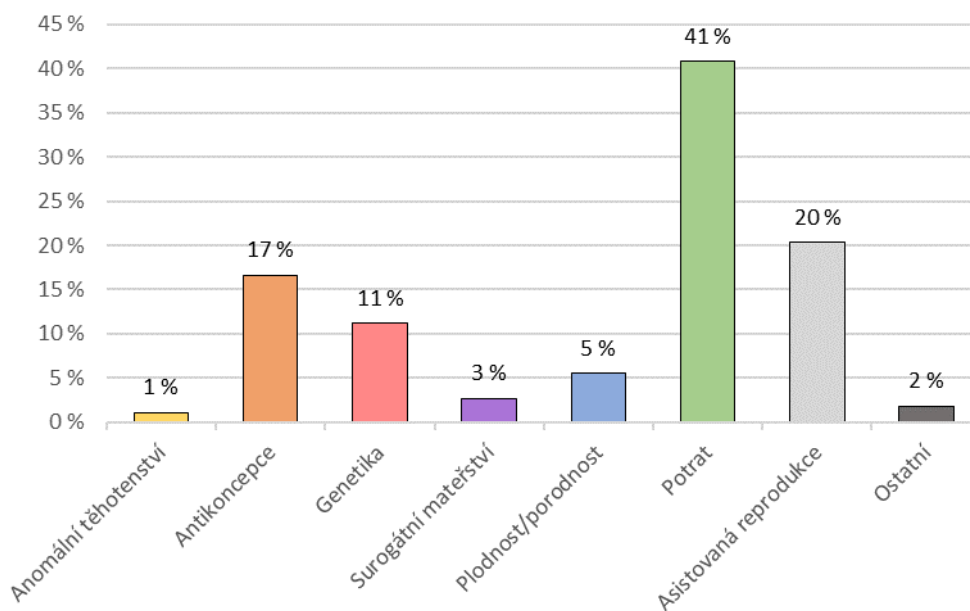
6.1 Tematická agenda (AP 1)

Ve sledovaném období pěti měsíců se analyzovaná média nejčastěji věnovala aborcím, dále pak asistované reprodukci, antikoncepci a na čtvrtém místě genetice. Ostatní témata se pohybovala jen okolo 2–5 % (viz graf č. 1). Kategorie surogátního mateřství a anomálního těhotenství se v několika případech nenaplnily, přestože se jimi zpráva rovněž zabývala – větší část článku ale byla věnována asistované reprodukci, která stála na začátku náhradního či nějakým způsobem anomálního těhotenství (mateřství). Typicky byl takovým článkem například příběh matky, jež odnosila dítě dceři (za použití IVF), případně příběhy matek ve věku nad 50 let, kterým k početí taktéž pomohly reprodukční kliniky. V českém prostředí se tak jako hlavní téma surogátní mateřství objevilo jen v souvislosti s uvedením dokumentárního filmu, který sleduje právě náhradní matky.

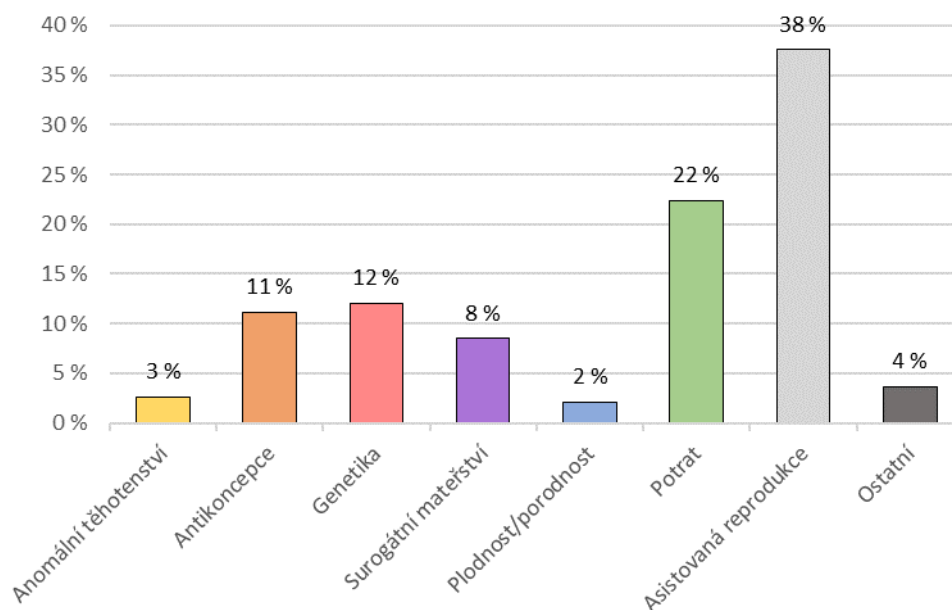

Graf č. 1: Četnost článků dle témat (AP 1) na českých a britských serverech

Jak je vidět z grafů č. 2 a 3, skladba témat na českých a britských serverech lišila. Došlo k téměř přesně opačnému zastoupení témat asistované reprodukce a potratů. Důvody rozdílu nyní podrobněji popíšeme, stejně jako komunikaci témat antikoncepce a genetiky.

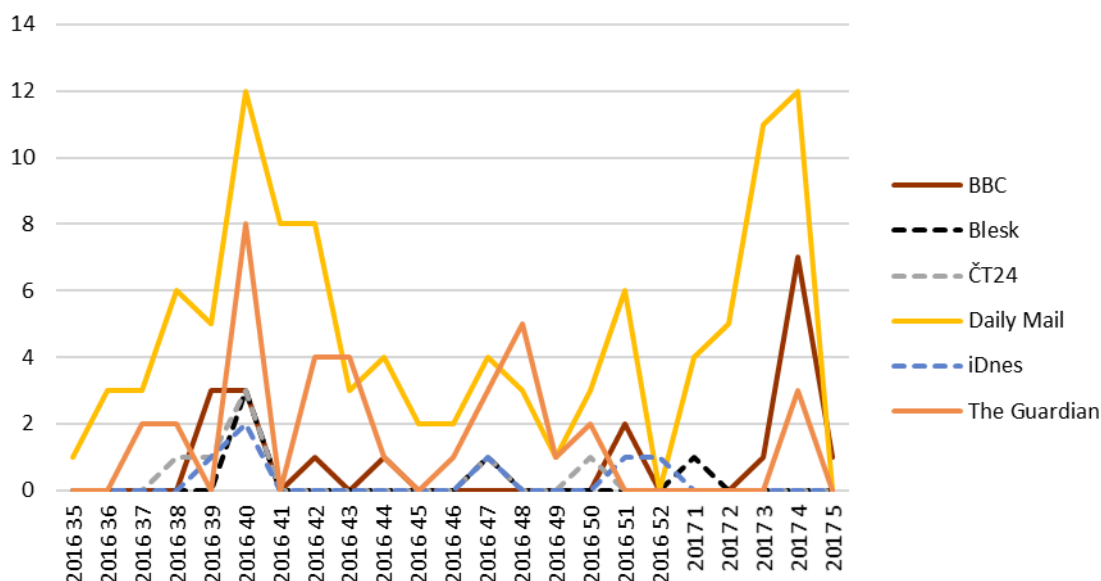
Graf č. 2: Četnost článků dle témat (AP 1) na serverech BBC, Daily Mail a The Guardian

Graf č. 3: Četnost článků dle témat (AP 1) na serverech Blesk, ČT24 a iDnes

6.1.1 Aborce (31 %)

Nejfrekventovanějším tématem sledovaného období byly aborce. Napříč médii se potratů týkalo celých 31 % článků. Jak ukazuje graf č. 4, zcela jednoznačně šlo především o důsledek dvou legislativních návrhů, které byly předloženy v Polsku a v USA. Polský parlament v září 2016 v prvním čtení podpořil přijetí kontroverzního zákona, který by ještě více omezil už tak jedny z nejrestriktivnějších podmínek pro umělé ukončení těhotenství v Evropě. Potraty by byly zakázány jen s výjimkou ohrožení života matky. Bezprostředně po čtení v parlamentu se spustily rozsáhlé protesty, v jejichž důsledku polská vládní strana Právo a spravedlnost od návrhu ustoupila. Masivní protesty probíhaly v lednu 2017 také v USA, když americký prezident Donald Trump jen pár hodin po svém nástupu do funkce podepsal dekret stanovující výrazně přísnější pravidla, za jakých může stát finančně podporovat nevládní organizace včetně zahraničních a mezinárodních, a to právě v závislosti na tom, jaký je postoj těchto organizací k potratům. Podepsání dekretu doprovázely demonstrace ve Washingtonu, Los Angeles a dalších amerických městech. Mimo USA se konaly protesty s nejvyšší účastí právě ve Velké Británii (v Londýně, Manchesteru a dalších městech).

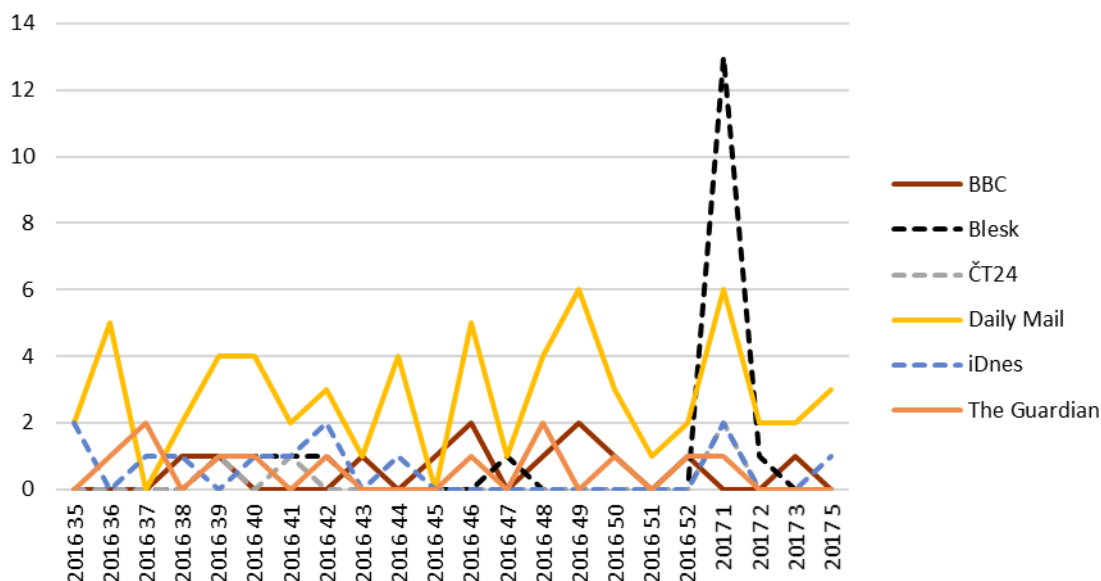

Graf č. 4: Četnost článků k tématu potratů (AP 1 f) v čase dle jednotlivých médií v absolutních číslech

Obě události vyvolaly v České republice a v Británii silnou mediální odezvu. V přístupu obou zemí lze ale nalézt dva významné rozdíly. Jak je vidět rovněž z grafu č. 4, zatímco v českých médiích převažovalo téma polského návrhu, britská média silněji zasáhlo Trumpovo podepsání dekretu. Druhým rozdílem je celkový počet článků s tématem aborcí – v českých médiích tvořily v celém sledovaném období zprávy o aborcích 22 % všech článků, v britských to bylo plných 41 %.

Mediální zpracování tématu mimo jiné kopíruje další odezvu ve veřejném prostoru, která naznačuje celkový postoj české a britské společnosti. Protesty proti Trumpově dekretu s nejvyšší účastí se mimo USA konaly právě v Británii, kdežto v České republice se jich účastnily řádově jen stovky lidí. Jak ještě ukážeme později, téma potratů bylo ale i mimo tyto dvě události na serverech v naprosté většině spojováno právě s legislativou, výjimkou byly například jednotky příběhů žen, které potrat podstoupily.

6.1.2 Asistovaná reprodukce (29 %)

Graf č. 5: Četnost článků k tématu asistované reprodukce (AP 1 g) v čase dle jednotlivých médií v absolutních číslech

Druhým nejsilněji zastoupeným tématem bylo umělé oplodnění tvořící přesně jednu čtvrtinu všech článků. Také v tomto případě se ale přístup českých a britských médií lišil. Zatímco na českých serverech tvořila asistovaná reprodukce plných 38 % všech témat reprodukční medicíny, na britských serverech totéž téma reflektovalo jen 20 % článků – tedy takřka přesně opačný poměr než v případě potratů. Ani tady ale není vysvětlení nikterak překvapivé – jak ukazuje graf č. 5, v českém prostředí se křivka tématu výrazně vychýlila v jediném měsíci, v lednu 2017, a ovlivnilo ji jediné médium, Blesk. Server tehdy upozornil na případ záměny embryí u dvou pacientek v brněnské klinice Reprofit. Na chybu přišla přímo klinika, není jasné, jak dlouho poté zprávu o záměně zveřejnil Blesk. Jedna z pacientek však už v době zveřejnění případu byla ve vysokém stupni těhotenství – druhá z pacientek potratila. Šlo o velmi citlivý případ, patrně první takový v republice a také celosvětově je případů záměny embryí popsáno jen několik. Eticky mimořádně složitý případ z Brna (obě pacientky byly cizinky) se dostal také na stránky serveru Daily Mail (*Fertility clinic used by hundreds of British couples accidentally implants the WRONG embryos into the wombs of two mothers*). Velmi intenzivně se tématu věnoval především Blesk, který se zprávou přišel jako první. Z 19 článků o umělém oplodnění ve sledovaném období se jen pět věnovalo jiným tématům než záměně embryí. Zajímavé souvislosti mohou přinášet články

serveru iDnes, který kauze věnoval pouhé dva články oproti deseti dalším z oblasti umělého oplodnění²². K záměně došlo na klinice Reprofit, kterou přes jinou firmu spravuje investiční fond Hartenberg vlastněný vicepremiérem a majitelem vydavatelství Mafra Andrejem Babišem.

Obecně považujeme za poměrně překvapivé, jak málo se především česká média (s výjimkou Blesku) události věnovala vzhledem k tomu, o jak závažný a mimo jiné také čtenářsky atraktivní případ se jednalo. Zajímavé je ale podle nás i to, že událost neměla vyjma Daily Mail odezvu v Británii, přestože právě britští pacienti patří k nejčastějším zahraničním pacientům na českých klinikách²³. Je možné, že servery iDnes a ČT24 téma více „nevytěžily“ například vzhledem k tomu, že byly k případu známy jen základní informace (nikdo ze zúčastněných se více nevyjadřoval k příběhu párů, nevědělo se, kdy k záměně došlo, jen v rovině spekulací také zůstávalo, proč k záměně došlo). Neuchopily ale také téma například jako příležitost popsat širší souvislosti umělého oplodnění. Jediný Blesk se události věnoval podrobněji – chybějící podrobnosti hojně nahrazoval představením hypotetických scénářů – jak mohlo k záměně dojít, jak se asi páry cítí, jak bude patrně případ řešit pojišťovna, jak se podobné situace řešily v zahraničí. Ve svých článcích typicky nechával promlouvat odborníky:

- *Záměna embryí v Česku: Chybu mohly ukázat testy plodové vody i potrat* (komentář soudního znalce se specializací na asistovanou reprodukci)
- *Za záměnu embryí miliony? Právnička: Párům za chybu kliniky patří odškodnění* (vyjádření právničky)

---

²² Server ČT24 psal o kauze také dvakrát, což ale odpovídalo polovině všech jeho článků k tématu umělého oplodnění

²³ Větší ohlas mimochodem v jednom z článků předjímalá také ředitelka největší brněnské kliniky Repromeda Kateřina Veselá. „Situace, která nastala, je tak závažná a současně i novinářsky atraktivní, že jistě bude medializována i v zahraničí. Může to vést – alespoň dočasně – k tomu, že se klienti v obavách rozhodnou pro jiné pracoviště nežli Reprofit, případně zvolí k léčbě jinou zemi,“ citoval Veselou server iDnes.

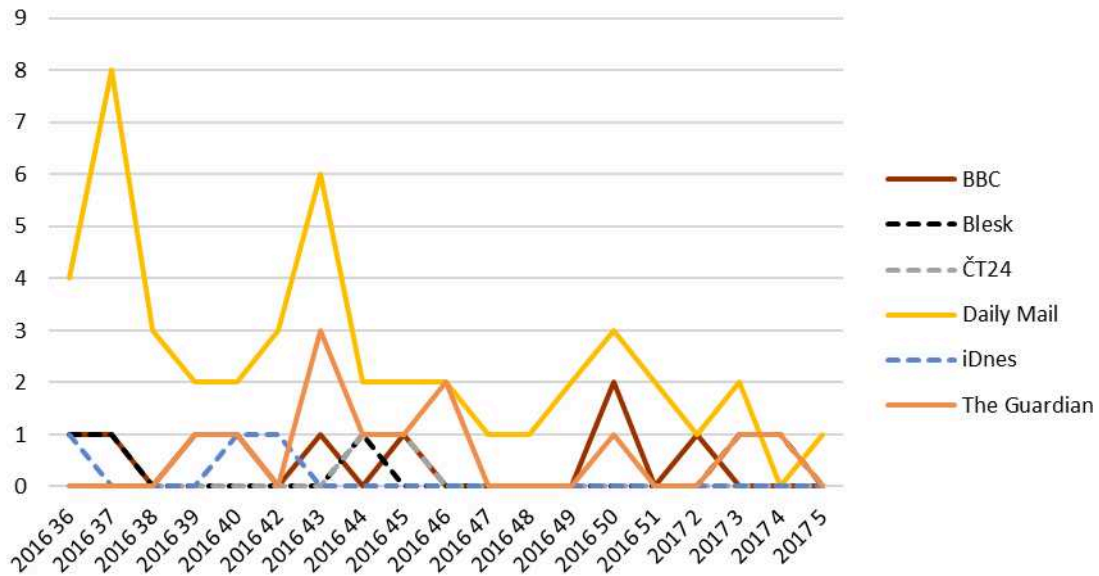
- *Psycholožka o skandální záměně embryí: Ženy se cítí podvedené* (komentář psycholožky)

Pokud bychom vyřadili české zprávy věnující se záměně embryí, i tak by asistovaná reprodukce tvořila čtvrtinu všech článků. V tomto směru vedl server iDnes, který zveřejnil 10 článků. Spojovat tuto skutečnost s vlastnictvím Mafry Andrejem Babišem, bychom ale nepovažovali za víc než jen domněnku, protože se stále jedná „jen“ o 10 textů. Česká republika je navíc zemí s největší sítí klinik v přepočtu na počet obyvatel, a tak je přítomnost tématu logická i bez spojitosti s vlastníky médií. Ukážeme ještě později, že přestože narace skrze vlastníky klinik byla na serveru iDnes silná, prostor nedostávaly kliniky vlastněné Andrejem Babišem, ale jejich konkurenti (především brněnská Repromeda).

Jak také graf č. 5 ukazuje, na britských serverech se téma objevovalo víceméně konstantně. V následujících podkapitolách vysvětlíme, že to bylo proto, že téma umělého oplodnění bylo v britských médiích spojováno především s osobními příběhy.

6.1.3 Antikoncepce (14 %)

V případě třetího nejfrekventovanějšího tématu, antikoncepce, je z grafu č. 6 vidět zcela odlišná tendence než u předchozích dvou popsanych témat. Zatímco témata potratů a umělého oplodnění uměla některými událostmi křivku výrazně vychýlit, antikoncepce byla tématem poměrně stálým. I zde se křivky některých médiích vychylují, je ale třeba zohlednit, že graf ukazuje absolutní hodnoty, a jde tedy vždy o rozdíl v řádu jednotek. K antikoncepci vyšlo ve sledovaném období jen 79 článků (oproti 179 článkům k abortcím). V rámci tématu také nepanovaly výrazné rozdíly mezi českými a britskými servery (11 % a 17 % všech článků).

Graf č. 6: Četnost článků k tématu antikoncepce (AP 1 b) v čase dle jednotlivých médií v absolutních číslech

Dílčí témata byla velmi různorodá a zpravidla unikátní, několik z nich ale dosáhlo pozornosti napříč médii či časem:

- zveřejnění zprávy americké společnosti Planned Parenthood (vlastníci potratové kliniky a zdravotní střediska), podle níž v USA po vítězství Donalda Trumpa ve volbách roste poptávka po antikoncepci z důvodů obav ze zpřísnění podmínek pro potrat
- výzkumy hledající nové metody, které by mohly poskytovat účinnou alternativu především k hormonální antikoncepci (například aplikace fyzičky CERN Eliny Berglund počítající plodné dny dle pravidelného měření teploty)
- výročí 100 let od narození Margaret Sanger, jedné z prvních propagátorek antikoncepce
- nedostupnost antikoncepce pro zhruba 20 milionů žen na světě (číslo představila iniciativa Family Planning 2020), a naopak pokles jejího užívání v západní Evropě
- výzkum naznačující souvislost mezi užíváním hormonální antikoncepce a výskytem deprese

a především

- propagace nitroděložního tělíska jako jedné z nejspolehlivějších forem antikoncepce
- formy mužské antikoncepce (vývoj hormonálních pilulek pro muže, vasektomie)

Články o nitroděložních tělíscích se objevovaly výhradně na britských serverech. Část článků vycházela z názoru National Institute for Health and Care Excellence, podle kterého jde o spolehlivou antikoncepční metodu, která by – při svém rozšíření – mohla výrazně snížit počet potratů. Téma mužské antikoncepce mělo oproti tomu alespoň jeden ohlas i na českém serveru ČT24, naopak server BBC o něm nepsal vůbec a o celkem 10 článků se podělily zbylé dva britské servery. Menší část článků se týkala vývoje mužské antikoncepční pilulky (The Guardian téma doprovodil komentářem nazvaným *Sex is a shared responsibility. So why not contraception?*), větší část – přičemž ale všechny články vydal Daily Mail – pak vasektomie. Na stránkách Daily Mail se například koncem října objevil článek s příběhem muže, který po narození svého třetího dítěte dobrovolně podstoupil vasektomii a se zákrokem a dopady má jen pozitivní zkušenosti. Po zveřejnění článku se ale, jak Daily Mail píše, redakci ozvala řada mužů s opačnou zkušeností. Tři jejich příběhy pak redakce otiskla o dva dny později.

6.1.4 Genetika (12 %)

Specifické bylo v analyzovaných médiích zobrazování témat z oblasti genetiky. Na serveru ČT24 tvořila tato témata 27 % všech článků, na BBC 18 % článků²⁴, naopak na bulvárních serverech Daily Mail a Blesk jen okolo 5 % článků a stejně tak na serveru iDnes. The Guardian téma reflektoval v 9 % svých článků.

Dominantním tématem, k němuž vyšlo plných 56 % všech článků z oblasti genetiky, se stalo narození dítěte s genetickou informací tří lidí (více se tématu věnujeme v rámci sémiotické analýzy) a další události s tím spojené, především:

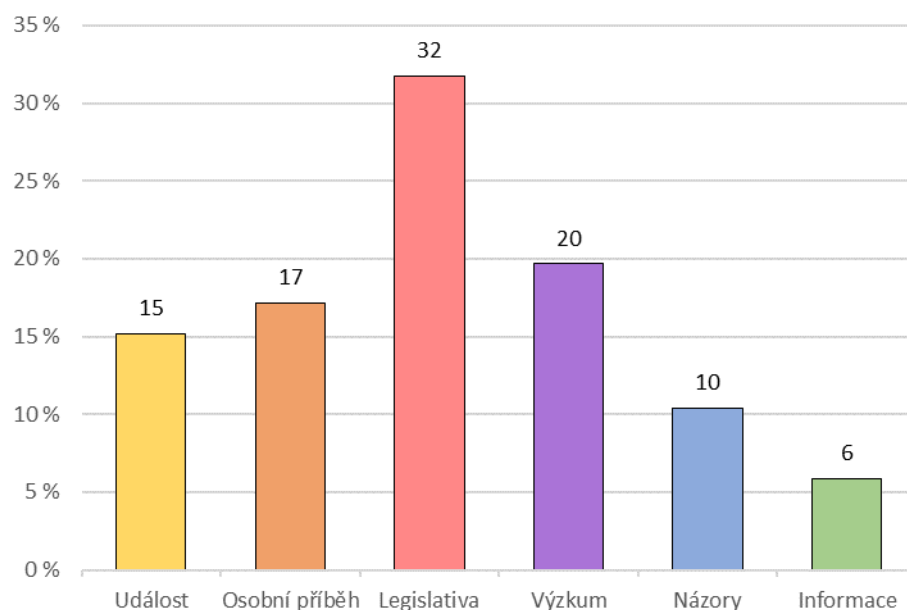
²⁴ je ale třeba stále připomínat, že v absolutních číslech jde o 6 článků na serveru ČT24 a 10 článků na BBC

- použití metody při oplodnění dvou žen na Ukrajině (říjen 2016)
- nepotvrzené zprávy o narození dítěte s „trojí DNA“ v Číně (říjen 2016)
- průlomové povolení britského regulačního úřadu Human Fertilisation and Embryology Authority použít metodu ve Velké Británii (prosinec 2016)
- narození dalšího dítěte s genetickou informací tří lidí na Ukrajině (leden 2017)

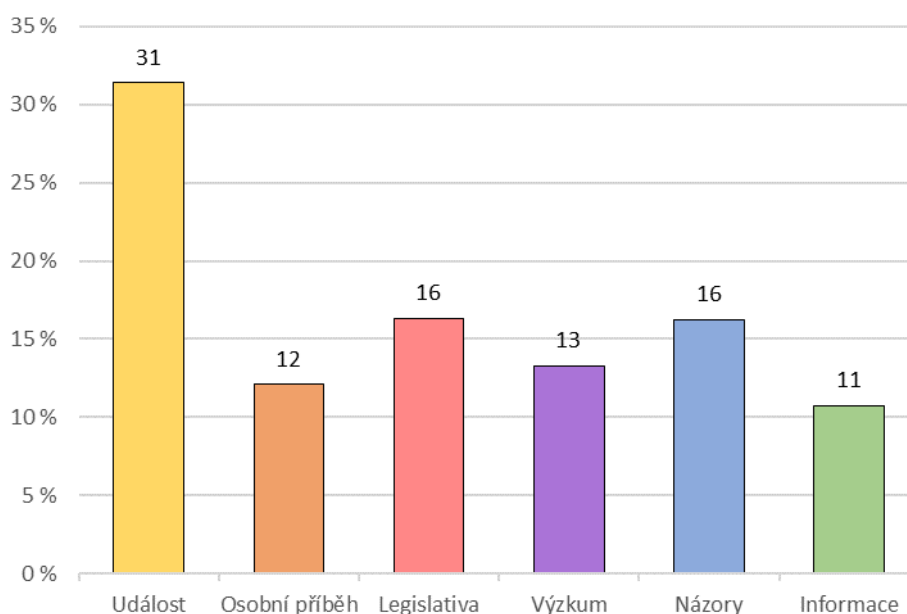
Unikátním příspěvkem k tématu pak byl článek Daily Mail o 17leté Emmě, která se touto kontroverzní technikou narodila spolu s dalšími několika dětmi při použití metody v 90. letech ve Velké Británii. Jedinečnou je také polemika BBC nad užíváním metody (*Three-person baby 'race' dangerous*).

Dále pak média informovala například o experimentu, kdy lidské geny přežily v prasečím embryu, o debatách, zda by se neměla prodloužit hranice pro výzkum lidského embrya nad nynějších 14 dní, nebo o studii publikované v časopise Nature Communications, v níž vědci naznačují, že by v budoucnu mohlo být možné vytvořit embryo například z kožních buněk namísto vajíčka – vždy ale šlo jen o jednotky článků. Je poměrně zajímavé, že tato témata nedostala větší prostor. Například poslední zmíněné téma reflektovala jen britská média, přestože se jedná o revoluční krok, který by mohl vést například k tomu, že by gayové mohli počít dítě bez dárkyně vajíčka.

6.2 Pojetí článku (AP 2)

Graf č. 7: Skladba jednotlivých pojetí článků (AP 2) na serverech BBC, Daily Mail a The Guardian

Graf č. 8: Skladba jednotlivých pojetí článků (AP 2) na serverech Blesk, ČT24 a iDnes

Nejčastějším obsahem článků na britských serverech byla legislativa, na českých serverech událost. Jak vyplývá z grafů č. 7 a 8, tato pojetí tvořila shodně necelou třetinu všech článků daných serverů k reprodukční medicíně. V českých médiích následovaly

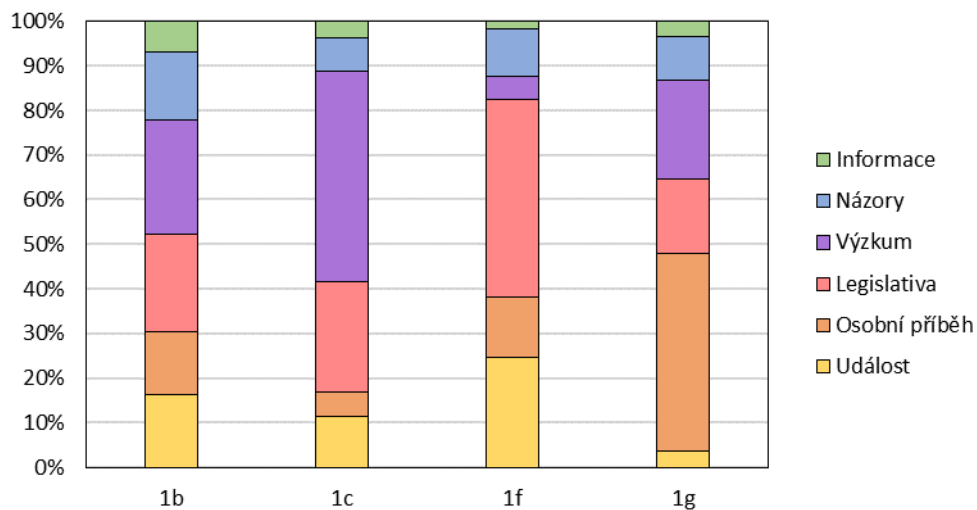
názory a pak teprve legislativa, britská média po nejčastější legislativě sledovala osobní příběh a dále výzkum. Na první pohled výrazně odlišná skladba má pravděpodobně vysvětlení v obecně výrazně kratších člancích českých médií. K zařazení do kategorie názory pak například stačil jediný odstavec s vyjádřeným postojem vybraného mluvčího. Na britských serverech relativně málo zastoupenou událost lze vysvětlit například hlubším zájmem o podstatu problému. Impulzem ke vzniku článku zpravidla bývala aktuální událost, referování o ní ale ve většině případů nezabíralo více než čtvrtinu článku²⁵, naopak byly intenzivně rozebírány možné dopady události a východiska problému. Tento postup byl uplatňován v řadě samostatných článků, které událost rozvíjely. Typicky k tomu docházelo v člancích o legislativních návrzích vztahujících se k potratům. Ve dnech po Trumpově podpisu zmíněného dekretu vycházely články o dopadech restrikce, média přinášela statistiky k situaci okolo potratů či osobní příběhy žen, které potrat podstoupily.

Osobní příběh jako formu volil obecně nejčastěji Daily Mail – vykresloval přes něj každý čtvrtý článek. Na stránkách BBC, Blesku a serveru iDnes to byl zhruba každý pátý článek zařazený do naší analýzy, naopak The Guardian a ČT24 využívaly příběhy jen v jednotkách procent svých textů. Česká média tedy zahrnovala příběhy o něco méně častěji, používala je navíc ve většině jen k dokreslení problematiky v rámci jednoho článku, zřídka stál příběh samostatně. Bližší zkoumání navíc ukázalo, že jen ve čtvrtině případů (odpovídající čtyřem článkům) se osobní příběhy věnovaly českým aktérům – většina příběhů byla převzata ze zahraničí. Český pohled tak citelně chybí.

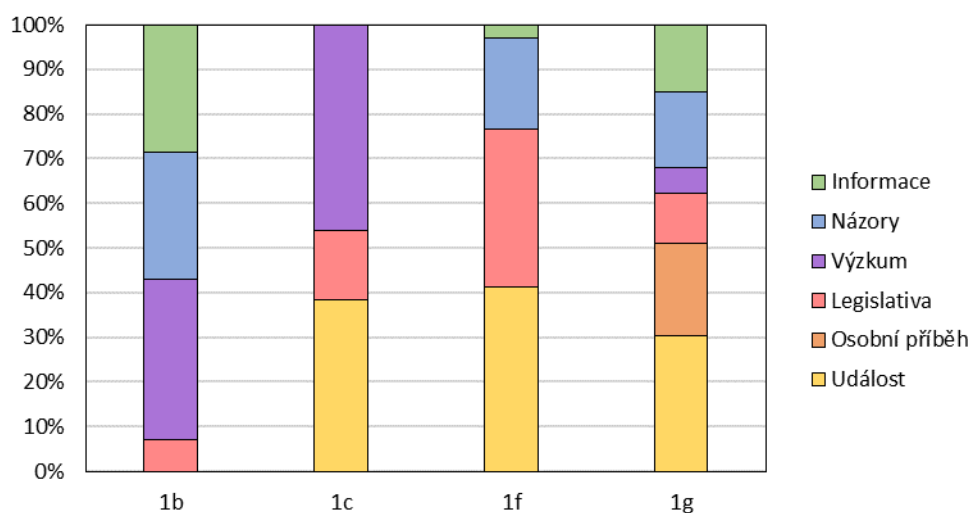
Grafy č. 9 a 10 ukazují, že každé ze čtyř nejfrekventovanějších témat bylo dominantně pojímáno konkrétní formou. Antikoncepce a genetika byly spjaty s kategorií výzkum (v případě antikoncepce následovanou kategorií legislativa), aborce s legislativními a regulačními kroky a asistovaná reprodukce s osobními příběhy.

---

²⁵ vyžadovanou k tomu, aby byl článek do dané kategorie zařazen

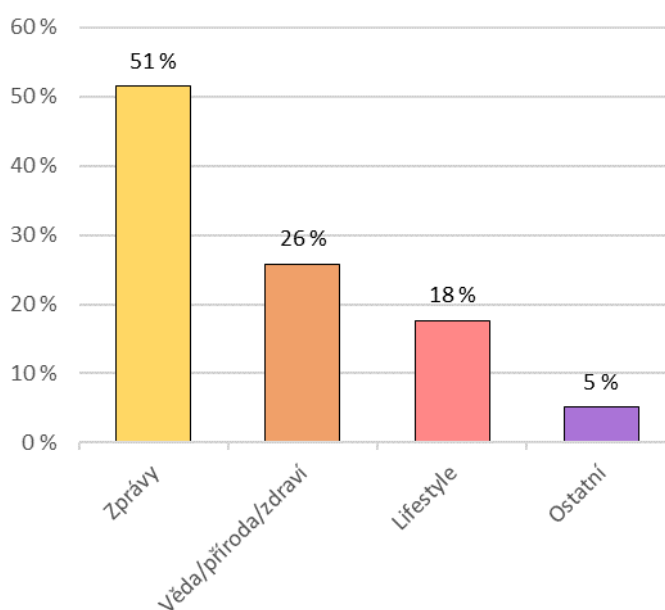

Graf č. 9: Pojetí (AP 2) témat antikoncepce (AP 1 b), genetiky (AP 1 c), potrat (AP 1 f) a asistované reprodukce (AP 1 g) na serverech BBC, Daily Mail a The Guardian.

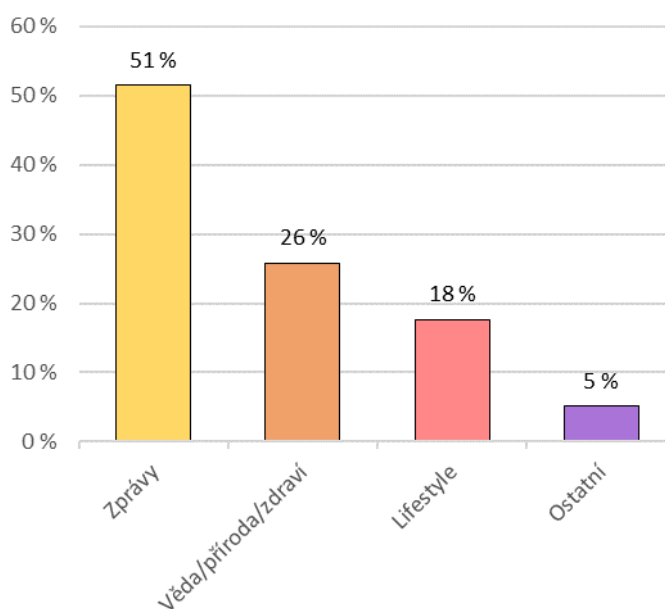

Graf č. 10: Pojetí (AP 2) témat antikoncepce (AP 1 b), genetiky (AP 1 c), potrat (AP 1 f) a asistované reprodukce (AP 1 g) na serverech Blesk, ČT24 a iDnes.

6.3 Rubrika (AP 3)

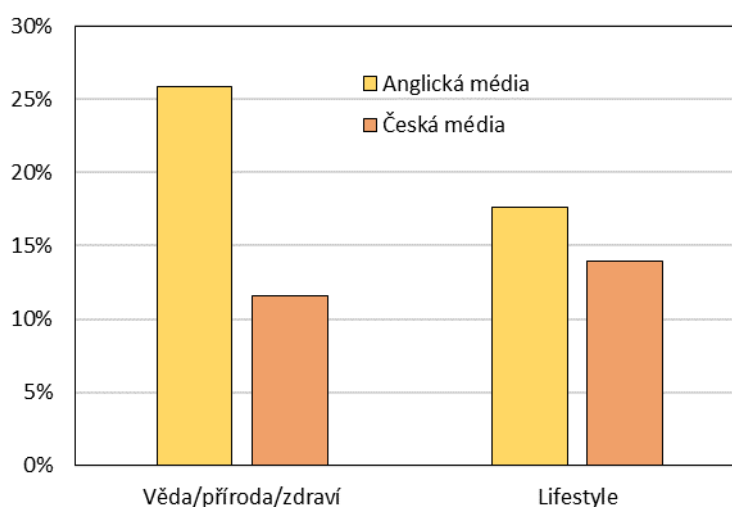
Graf č. 11: Rozmístění článků v jednotlivých rubrikách (AP 3) na serverech BBC, Daily Mail a The Guardian.

Graf č. 12: Rozmístění článků v jednotlivých rubrikách (AP 3) na serverech Blesk, ČT24 a iDnes.

Zcela dominantní rubrikou, v níž mohli čtenáři najít témata reprodukční medicíny, byly zprávy/news (viz grafy č. 11 a 12). České servery do ní umísťovaly tři čtvrtiny všech článků, britská média zhruba polovinu článků. Druhou polovinu pak

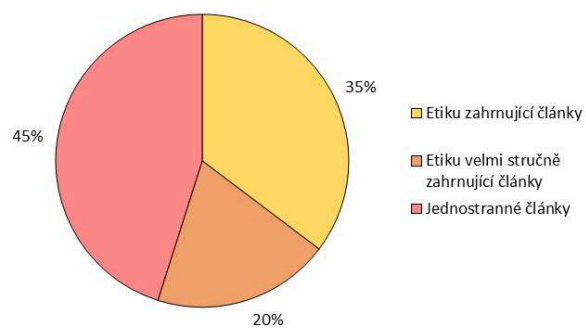
britská média rozdělila do rubriky lifestyle a do rubrik věda, příroda, zdraví – české servery obecně využívaly vědecké a přírodovědné rubriky zhruba 2,5x méně. Výrazné byly ale u druhé a třetí nejčastější rubriky rozdíly mezi konkrétními médii. Z grafu č. 13 vyplývají především dvě důležitá zjištění: (1) rubriky vědy, zdraví a přírody jsou nejužěji spjaty s médii vycházejícími z televizní tvorby, současně je ale plní také tabloidový Daily Mail, (2) Blesk v přístupu k rubrikám v žádném případě není analogií k serveru Daily Mail, ke kterému se naopak z českých médií blíží iDnes.

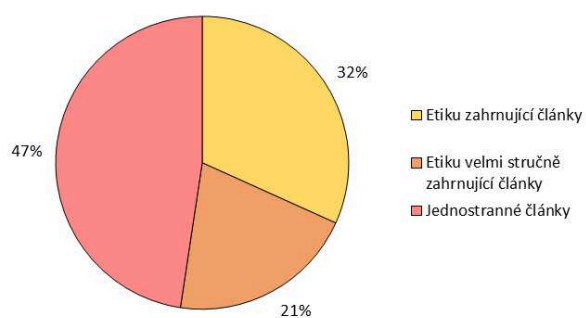
Graf č. 13: Obsazenost rubrik věda, příroda, zdraví (AP 3 b) a lifestyle (AP 3 c) napříč všemi servery.

6.4 Etický rámec (AP 4)

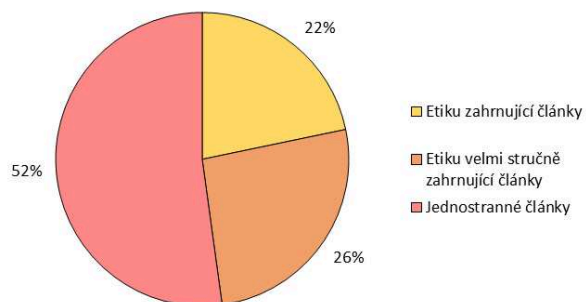
Česká média zobrazovala témata reprodukční medicíny spíše jako eticky problematická, naopak britská média nejčastěji témata uchopovala jako jednoznačná, samozřejmá, objektivně daná nebo nehodná diskuse (viz jednotlivé grafy č. 14–19). Je ale třeba znovu připomenout, že aby byl článek zařazen jako eticky problematický, nemusel být zcela vyvážený – měřítkem bylo, zda obsahuje více než jednu větu (u delších textů odstavce), které ukazují jakýkoliv jiný pohled. Naznačení jiného pohledu jen velmi stroze znamenalo umístění do prostřední kategorie. Česká i britská média tuto prostřední kategorii plnila v pětině případů.

Graf č. 14: Etický rámec (AP 4) na serveru BBC.

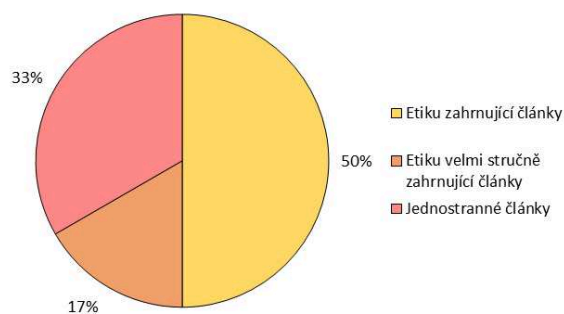

Graf č. 15: Etický rámec (AP 4) na serveru Daily Mail.

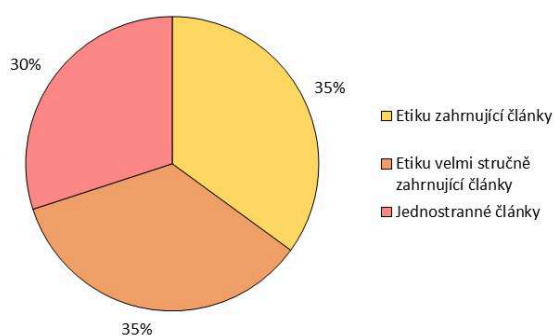

Graf č. 16: Etický rámec (AP 4) na serveru The Guardian.

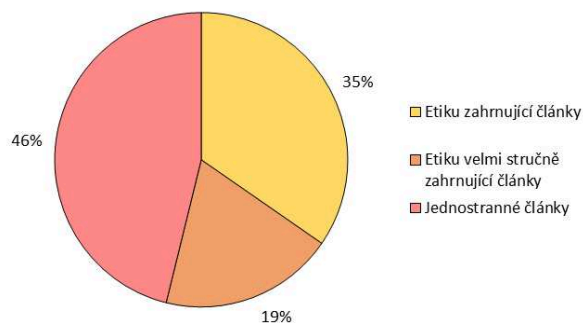

Graf č. 17: Etický rámec (AP 4) na serveru Blesk.

Graf č. 18: Etický rámec na serveru ČT24.

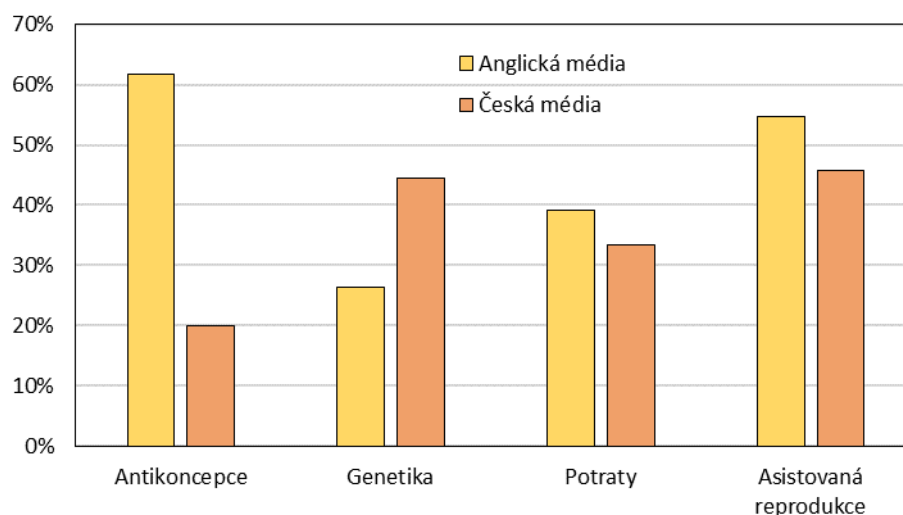

Graf č. 19: Etický rámec na serveru iDnes.

Jako zajímavé vnímáme především to, v kolika procentech případů média danou skutečnost neměla potřebu vůbec ukazovat z jiného úhlu. Grafy č. 14–19 ukazují, že nejčastěji, téměř v polovině všech článků, tento rámec volil britský seriózní server The Guardian. Následovaly ho servery Daily Mail, iDnes a BBC, které všechny překročily 40% hranici. Blesk potom kategorii obsadil ve zhruba třetině článků, server ČT24 ve

27 % případů. Ukazuje se tedy, že kritický náhled není vázán na „serióznost“ média, ale na unikátní redakční postupy.

Ze čtyř nejfrekventovanějších témat, které znázorňuje graf č. 20, považovala britská média za jednoznačné téma především antikoncepci (do kategorie bylo zařazeno 62 % ze všech článků o antikoncepci) a asistovanou reprodukci (55 %). V porovnání s českými médii lze vidět rozdíl především u vnímání tématu antikoncepce – rámec jednoznačnosti či samozřejmosti mu česká média dávala ve 20 % případů (to odpovídalo ale jen dvěma článkům). V případě asistované reprodukce byl přístup obou zemí víceméně podobný, česká média publikovala jednostranné pohledy na umělé oplodnění ve 46 % případů.

Graf č. 20: Eticky samozřejmý, jednostranný nebo jednoznačný rámec (AP 4 c) dle témat antikoncepce (AP 1 b), genetiky (AP 1 c), potratů (AP 1 f) a asistované reprodukce (AP 1 g) napříč všemi servery.

Zajímavé je ale podívat se na vnímání tématu asistované reprodukce českými médii podrobněji. Jak jsme popsali, frekventovanost tématu výrazně vychýlila záměna embryí na brněnské klinice, které se týkala více než polovina článků. Událost samotná

byla v 16 z 18 článků²⁶ logicky vykreslována jako vysoce kontroverzní. Pokud bychom pak odečetly články k této události, je výsledek celkového poměru jiný – 15 ze 17 článků vnímá asistovanou reprodukci jako naprosto samozřejmou či jednoznačnou, nepovažuje za potřebné ukazovat ji z jiného pohledu.

Opačný je pak trend v článcích věnovaných genetice. Britská média v plných 44 % případů ukazovala téma jen z jednoho pohledu, naopak česká média totéž téma vykreslovala jako jednoznačné nebo samozřejmé jen ve 26 % případů. Naopak v rámování tématu potratů, které bylo opět výrazně vychýleno legislativními kroky v Polsku a USA, si byla česká a britská média velmi blízká – jednostranných článků vyšla v českých médiích třetina, v britských jen o několik procent vyšší část.

Popíšeme nyní několik zajímavých závěrů této části analýzy. Kritickému náhledu se pak blíže věnuje také podkapitola věnující se postoji mluvčích, uvedená na samém závěru kvantitativní části.

6.4.1 Vdova smí použít zmrazená embrya

Koncem září 2016 vynesl soud ve Velké Británii rozsudek v případě vdovy, která se domáhala možnosti skladovat dříve zmrazená embrya i po smrti manžela po dobu původně dohodnutých deseti let, přestože klinika později začala trvat pouze na dvou letech, pokud muž – tehdy však již po smrti – nepodepíše souhlas s prodloužením lhůty. Ukázalo se, že se jednalo o pochybení kliniky a soudce dal jednoznačně za pravdu vdově. Ta se před soudem vyjádřila, že má v plánu embrya použít. Možné to podle britských zákonů je, protože muž před svou smrtí udělil souhlas s posmrtným

---

²⁶ jeden článek se záměnou embryí souvisel, věnoval se ale následkům události pro budoucnost českých reprodukčních klinik a byl vyhodnocen jako z hlediska etického rámce samozřejmý, jeden článek byl zařazen do prostřední kategorie

použitím embryí. Příklad proběhl všemi analyzovanými britskými médii, Daily Mail se mu věnoval ve dvou článcích²⁷, BBC²⁸ a The Guardian²⁹ v jednom.

Všechna média zobrazovala událost jako eticky jednoznačnou, vyprávěla ji pouze z pozice vdovy a soudce. Příklad podle soudu skutečně jednoznačný byl – jednalo se o „administrativní chybu“, kdy klinika neměla nárok měnit domluvenou lhůtu. Také možnost použít embrya však byla líčena jako jednoznačná – jednoznačně pozitivní. Média líčila životní příběh páru, zdůrazňovala, že mít děti bylo jejich snem (*'When we met we knew straight away we would get married and have children,'* citoval vdovu Daily Mail). Na událost bylo nahlíženo výhradně z pozice vdovy, články byly vystavěny jako příběh se šťastným koncem. *"I want to be a mum and I want my husband's children. We chose each other... based on lots of reasons... when two people fall in love. He was a wonderful man and I'd like to continue to have his children,"* popsala vdova pro BBC. Medializovaná událost se tedy nestala východiskem pro žádnou další diskusi, například o skladování embryí nebo jejich využití po smrti jednoho z rodičů a dopadech takového početí na dítě. Žádný text k tomuto tématu nevyšel ani v období 14 dnů po události.

6.4.2 Argumentace v článcích o potratech

Eticky problematických článků vztahujících se k umělému ukončení těhotenství vyšlo na námi zkoumaných třech serverech 45, což odpovídalo zhruba čtvrtině všech článků o potratech. Zastánci pro-choice postoje využívali nejčastěji dvou argumentů – práva ženy rozhodovat o svém těle a její bezpečnosti. Argumenty uváděné proti potratům, se dají shrnout do sedmi skupin (seřadili jsme je od nejčastějších argumentů po ty nejméně časté a uvádíme je s příklady):

---

²⁷ *Widow of Falklands war veteran wins 'last chance' to have her late husband's child as judge says she can use frozen embryos; 'I'll tell them about their brave father': Widow of Falklands hero tells of relief at being able to have her late husband's children using frozen embryos*

²⁸ *Widow wins High Court frozen embryo case*

²⁹ *Widow of Falklands war veteran wins legal battle to save frozen embryos*

- ochrana (nenarozeného) života

„Chceme, aby bylo respektováno právo na život. Podle stoupců interrupcí je třeba chránit práva žen. Ale bude nějak chráněna žena, která je v břiše ženy?“ řekl v rozhlase ministr zahraničí Witold Waszczykowski. (ČT24)

The US president's order shows he "wants to stand up for all Americans, including the unborn," his press secretary Sean Spicer said. (BBC)

- náboženské důvody

The Catholic Church is among those who support a total ban. The Polish Bishops' Conference asked Catholics to pray for "the conscience and the light of the Holy Spirit on all Poles who protect human life from conception to natural death". (BBC)

- ochrana bezpečí ženy³⁰, její traumatizace, pocit viny

"Abortion scars you for life - before and after." (BBC)

Opponents say the 8th constitutional amendment protects a mother's and an unborn child's equal right to life. (BBC)

- potrat jako vražda

„Interrupce je barbarstvím legalizovaným ve 20 století, které bude do historie zapsáno jako století genocidy a plynových komor,“ pronesl v Sejmu poslanec Robert Winnicki. (ČT24)

---

³⁰ argument bezpečí ženy se v celé diskusi objevoval ve dvou rovinách – pro-choice zastánci ho chápali jako ustanovení bezpečných podmínek pro poskytování potratů (dostupnost služby, vybavení atd.), pro-life zastánci pak jako ochranu psychiky ženy

'If we agree that a mother can even kill her own child, how can we tell other people that they shouldn't kill each other?' (BBC)

Conservative Catholic weekly Gosc Niedzielny quoted Joanna Banasiuk, a university lawyer and activist, telling parliament that abortion was the "butchering of innocent children, hell for women and moral bankruptcy for men". (BBC)

- nucení na potrat od někoho jiného (partnerů, lékařů)

She spoke to the women while making a BBC2 documentary and was told by one that a medic had insisted: 'Your marriage will break-up if you have this baby.' (BBC)

'Mark Hamill told me that I shouldn't bring a child into the world that nobody wants,' she told The Post. She added that when she first told Nathan that she was pregnant, he immediately urged her to get an abortion. (Daily Mail)

- potrat kvůli nedostatku informací ohledně (rizika) postižení dítěte

(...) all experts agree that the way a diagnosis of Down's syndrome is presented can influence whether parents choose to continue with the pregnancy. (BBC)

- argument „jinak bych se nenarodil/a“

I am completely opposed to abortion for two reasons: 1) religion and 2) if it had been widely available 50-odd years ago I probably would not be writing this note! (BBC)

Zatímco alespoň jeden argument pro-choice zastánců byl uveden v každém článku, který téma zobrazoval jako eticky problematické, celá pětina článků neuváděla vůbec žádné argumenty pro-life strany. Flagrantním případem, kdy je absence argumentů zarážející, byl článek serveru Daily Mail o chystaném „March for Life“ ve Washingtonu. Přestože byly hlavním tématem článku s titulkem *US anti-abortion*

activists ready to raise their voices právě pro-life aktivity, nikde nebyl zmíněn jejich důvod. Ještě více byla absence argumentů zarážející v článku *From plastic fetuses to 'holy water': The 'shameful' tactics used by anti-abortion activists to target women outside a clinic* (Daily Mail). Kritizovány v něm byly anti-potratové aktivistky vystupující před potratovými klinikami, jejich vlastní vyjádření ani argumenty ale v článku vůbec nezazněly³¹. Naopak jejich argumenty a motivace interpretuje jedna z pro-choice aktivistek, které v článku s řadou přímých citací figurují:

Ms Marmo said as many as 30 or 40 people have previously lined the footpath, but now it's 'just the die-hards'. 'They're just woeful people,' she said. 'They're just so wrapped up in their own feelings and in their own faith to worry about how the women are feeling.' Ms Marmo said the protesters claim to be there because they 'love and support the women', but instead leave them 'traumatised'.

6.4.3 Pohledy na genetiku

Jen pět článků z oblasti genetiky (jedna osmina) představovalo téma jako eticky samozřejmé nebo jednoznačné. Dva z nich, ze serverů iDnes³² a ČT42, se týkaly rození dětí nesoucích genetickou informaci tří lidí, v obou případech šlo o velmi krátké texty. Metoda v nich byla představována pozitivně, jako možnost předejít přenosu genetické vady z páru na dítě a jako jednoznačný krok dopředu³³. V žádném směru nebyla naznačena jakákoliv kontroverze výkonu. Stejně tak tomu bylo u článku Daily Mail a BBC o vytvoření embrya ze spermie a kmenových buněk namísto vajíčka. Objev by mohl v budoucnu umožnit vznik embrya nejen z genů neplodné matky, ale také například z genů dvou mužů. Článek Daily Mail se týkal experimentu japonských vědců zveřejněného v říjnu 2016, článek BBC pak studie vědců University of Bath zveřejněného o měsíc dříve. Daily Mail i BBC téma představovaly jako jednoznačný medicínský pokrok, který by mohl pacientům pomoci. Úspěšnost experimentu

---

³¹ autor neuvádí, zda se pro-life aktivistky odmítly vyjádřit, a tak je možné, že je sám vůbec neoslovil

³² *První dítě má tři rodiče. Lékaři v Mexiku dotáhli experiment s DNA*

³³ článek iDnes ještě podrobněji rozebereme skrze sémiotickou analýzu

japonských vědců byla zatím jen nízká, z 316 dvoubuněčných embryí vytvořených ze spermií a tkáňových buněk myši přeprogramovaných na kmenové buňky přežilo jen 11 – ty ale vědci implantovali myším samicím a narodila se mláďata, která byla nejen zdravá, ale měla normální délku života a byla bez problémů schopna i vlastní reprodukce. Japonští vědci navázali na o měsíc dříve zveřejněnou studii, v níž se vytvoření embrya podařilo britským vědcům (ze čtyř embryí se tehdy uchytilo a k těhotenství vedlo jedno). Je zajímavé, že při zveřejnění této studie si tématu všiml také Daily Mail. Článek ovšem na rozdíl od BBC tehdy zahrnoval také kontroverzi experimentu – autor upozorňoval na nepředvídatelná rizika vyloučení žen z procesu reprodukce a mísení genů. O měsíc později pak ale v jádru totožný výzkum představoval jen z jedné strany, stejně jako BBC v prvním případě.

Posledním, tedy jen pátým jednostranným článkem byla pak zpráva na serveru Daily Mail³⁴ o vědeckém objevu vedoucím k regeneraci vajíček použitím takzvaných polárních orgánů, malých buněk obsahujících stejný genetický materiál jako vajíčko. Využití by měl objev především pro starší ženy podstupující IVF z důvodu nízké kvality vlastních vajíček.

Až na těchto pět výjimek se tedy média na témata z oblasti genetiky vyhnula nekritickému pohledu. Současně jsme ale téměř polovinu článků zařadili do prostřední kategorie, do níž spadají texty zahrnující druhý pohled jen minimálně. Většina z těchto textů se týkala rození dětí nesoucích genetickou informaci tří osob. Vzhledem k tomu, o jak závažná témata se jednalo, je tak častý vágní a v mnoha případech až pouze formální kritický náhled poměrně překvapivý. Ukazovat tento fakt může například na nepřipravenost redakcí zpracovávat složitá témata z oblasti vědy a zprostředkovávat je ve srozumitelné formě čtenářům. Média v případě prostřední analytické proměnné jeden nebo více dalších pohledů na dané téma formulovala zpravidla v jediné větě, případně odstavci:

---

³⁴ *IVF breakthrough as scientists find a new way to create more eggs for older women which could 'revolutionise' fertility treatment*

But some scientists have questioned the ethics of the technique, saying it could open the door to genetically-modified 'designer' babies. (BBC k vydání kladného stanoviska k metodě „trojí DNA“³⁵)

The procedure also raises ethical concerns. Because the genetic manipulation affects all of the cells in the embryo, it will affect the eggs or sperm the child. This means that any harmful side-effects of the treatment could not only appear in the treated child, but in their children too. (The Guardian k témuž³⁶)

Odborníci varují, že u této kontroverzní technologie, která se nazývá „mitochondriální darování“, jsou třeba přísné kontroly. (Blesk k narození dítěte s „trojí DNA“ v Mexiku³⁷)

However, some religious groups believe day 14 is when someone becomes a person, as this is the point at which an embryo can no longer split into twins. In a debate held by the Progress Educational Trust in London, David Jones, a visiting professor of bioethics at St Mary's University Twickenham, called destroying an embryo after research an act of 'homicide'. (Daily Mail k diskusím o posunutí maximální hranice pro výzkum lidského embrya ze 14 dnů na 28 dnů³⁸)

Tyto odstavce doplňovaly zbytek textu, který se k danému tématu stavěl z jediného pohledu. Zpravidla šlo o pohledy pozitivní – redakce vesměs vítaly jakoukoliv novou technologii a další nově použité postupy. Například rození dětí s genetickou informací tří lidí bylo typicky zobrazováno jako účinná pomoc párům, které by jinak předaly svým dětem genetickou vadu. Blíže tento narativ představí

---

³⁵ *Babies made from three people approved in UK*

³⁶ *First UK baby with DNA from three people could be born next year*

³⁷ *Průlom v medicíně: V Americe se narodilo první dítě, které má DNA tří osob*

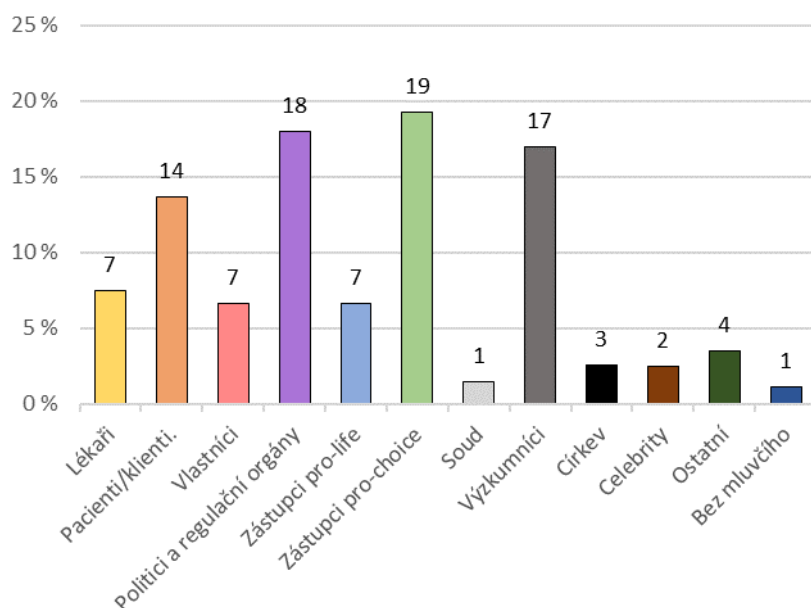
³⁸ *Double the time limit for embryo trials, say experts: Increasing limit to 28 days could give scientists clues on genetic defects and miscarriages*

sémiotická analýza, která se věnuje právě zprávě o narození dítěte s „trojí DNA“ v Mexiku.

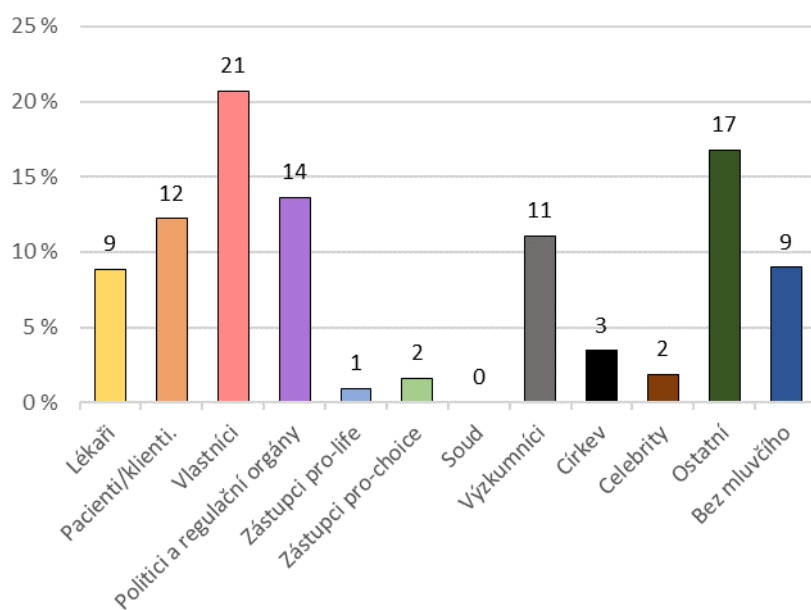
6.5 Mluvčí (AP 5)

Zatímco na britských serverech se k tématům nejčastěji vyjadřovali zastánci pro-choice postoje, česká média dávala největší prostor vlastníkům. Druhým nejčastějším mluvčím byli shodně pacienti či klienti, odstup od „prvního místa“ byl ale citelně větší na českých serverech. Stejně velký prostor jako pacienti také na britských serverech dostávali výzkumníci, v českých médiích byli výzkumníci citováni nebo parafrázováni jako třetí nejčastější skupina. K dalším zajímavým zjištěním vyplývajícím z grafů č. 21 a 22 patřila především tato:

- **Nízké zastoupení lékařů.** Průměrně vyšlo s vyjádřením lékařů jen 7 % článků britských médií a 9 % článků českých médií.
- **Chybějící hlas zástupců pro-choice a pro-life na českých serverech.** Z celkového počtu 78 článků se se zástupci pro-choice objevily dva články, zástupce pro-life promlouval jedinkrát.
- **Nevyrovnaný poměr zástupců pro-life a pro-choice v britských médiích.** Průměrně více než třikrát častěji dostávali na britských serverech prostor stoupenci pro-choice. Výrazný byl hlas pro-choice slyšet především na serveru The Guardian, kde tvořil dokonce 26 %. Naopak zástupci pro-life byli slyšet průměrně v 6 % všech článků.
- **Silnější hlas výzkumníků v Británii.** Citace nebo parafráze výzkumníků se objevila průměrně v 17 % anglických článků a v 11 % českých článků. Zhruba pětina článků s vyjádřeními výzkumníků vyšla na serverech BBC a ČT24.
- **Malý prostor pro celebrity.** Vyjádření celebrit se objevovala jen na serverech Daily Mail (8 %) a iDnes (6 %).

Graf č. 21: Skladba mluvčích (AP 5) na serverech BBC, Daily Mail a The Guardian.

Graf č. 22: Skladba mluvčích (AP 5) na serverech Blesk, ČT24 a iDnes.

Jednotlivé servery se z hlediska dominantního mluvčího výrazně lišily. BBC nechávala nejčastěji vyjádřit se výzkumníky (21 %), Daily Mail vlastníky a pacienty (17 % a 16 %) a The Guardian zástupce pro-choice postoje (26 %). V článkách Blesku patřila každá čtvrtá reakce vlastníkovvi, na serveru iDnes zhruba každá pátá reakce,

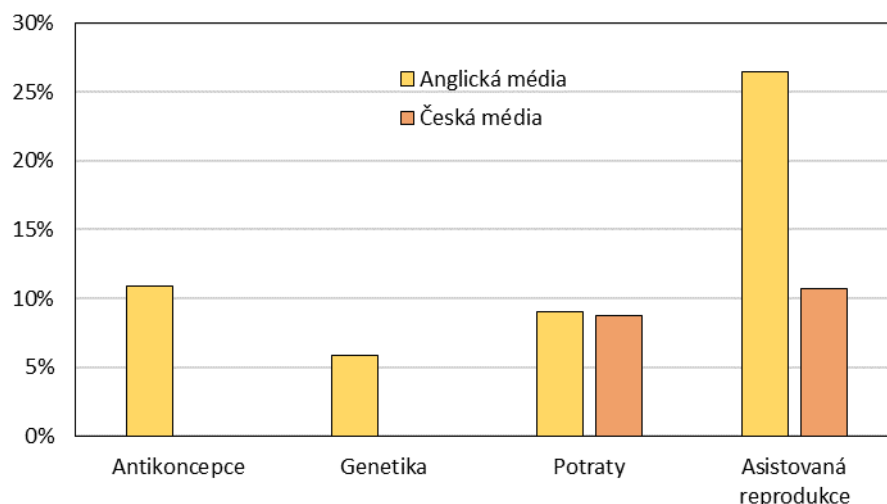
stejně tak na serveru ČT24, kde ale podobný prostor dostávali také politici a výzkumníci.

Média spíše upřednostňovala institucionální zdroje charakterizované mimo jiné svou snadnou dostupností pro média. Jejich typickými představiteli jsou lékaři, vědci, celebrity či politici (Hartley 1982, Hagen in Trampota 2006), v našem případě pak dále státní orgány, vlastníci, církve, soud. Tito mluvčí tvořili minimálně nadpoloviční většinu (průměrně 53 % v případě britských médií, 58 % v případě českých). V naší analýze ale nelze Hartleyho teorii o upřednostňování institucionálních zdrojů aplikovat jednoznačně, protože jsme ve dvou kategoriích – stoupcem pro-life a pro-choice – kódovali společně jak zástupce institucí (organizací), tak i veřejnost, která pouze zastávala stejný názor jako instituce. Další institucionální zdroje jsou pak skryté v hodnotě „ostatní“.

Za typický příklad neinstitucionálního zdroje lze v naší analýze považovat pacienty a ti získávali skutečně jen velmi malý prostor, přestože se jich naprostá většina témat bezprostředně dotýkala. Zároveň ale později na příkladu komunikace tématu surogátního mateřství v českých médiích popíšeme, že se pacienti v některých případech stávají institucionálním zdrojem. Děje se tak způsobem zprostředkování jejich příběhů a výpovědí médiím – právě například skrze institucionální zdroj.

6.5.1 Pacienti jako mluvčí

V článcích britských médií vystupovali pacienti jako mluvčí průměrně jen v 14 % případů, v případě českých médií ve 12 %. Ze strany médií jim navíc byla přiřazována jen některá témata, jak ukazuje graf č. 23.

Graf č. 23: Zastoupení pacientů jako mluvčích (AP 5 b) u témat asistované reprodukce (AP 1 g), potratů (AP 1 f), genetiky (AP 1 c), antikoncepce (AP 1 b) a anomálního těhotenství (AP 1 a) napříč všemi servery – VB/ČR

100% zastoupení měli pacienti v článcích o anomálním těhotenství, jichž však na všech serverech vyšlo jen osm. Více než tříčtvrtinové zastoupení měli pacienti také v článcích věnovaných surogátnímu mateřství, jichž celkově vyšel zhruba dvojnásobek. Jak jsme zmínili, počet článků k tématu výrazně vychýlilo uvedení českého filmového dokumentu o náhradních matkách, přičemž hrdinky dokumentu také všechna česká média citovala.

Naopak podíváme-li se na opačný konec grafu, není překvapivé, že nejnižší míra přímého zastoupení pacientů a klientů byla u témat z genetiky. V této oblasti převažovali jako mluvčí výzkumníci, řada témat se dívala do budoucnosti a neměla spojitost s konkrétním dítětem. Specifický byl samozřejmě případ narození dítěte s genetickou informací tří lidí, rodina ale zůstala v anonymitě a nebyla k dispozici ani žádná její vyjádření. Samozřejmě i v této oblasti by bylo možné téma vhodně rozšířit o pohled klientů, například potencionálních budoucích rodičů jako nositelů vadného genu či pacientů s genetickým onemocněním. Tento postup ale analyzovaná média využívala minimálně, unikátem tak zůstal například již zmíněný článek Daily Mail

popisující příběh sedmnáctileté Emmy, která má ve své DNA informace tří osob z dob experimentů v 90. letech³⁹.

Pacienti a klienti (především tedy pacientky a klientky) dostávali velmi malý prostor také u témat aborcí a antikoncepce. Zkreslující ovšem může být, že k mluvčím z pozice médií často nebylo přistupováno jako k přímým aktérům, přestože se tak sami mohli (potencionálně) identifikovat. Typickým příkladem jsou vyjádření žen demonstrujících za právo ženy za potrat, kdy se mluvčí mohly cítit jako potencionální klientky, případně už potrat samy podstoupily, ale nemluví o tom. Vzhledem k proměně společenského paradigmatu, kdy přibývá na síle chápání potratu jako práva ženy rozhodovat o svém těle, je také možné, že samotná média vnímají jako přímé aktérky nejen ženy, které už zákrok podstoupily nebo se na něj chystají, ale *všechny* ženy:

"We are here for women and for human rights," one of a large contingent of American expatriate women told SkyTG24 news channel in Rome. (Daily Mail)

"I am here for women and for all minorities because Trump is a threat to all humanity," said US national Kendra Wergin, who is in her mid-30s. (Daily Mail)

Jackman (Angela Jackman, a partner at law firm Simpson Millar – pozn.) added: "I am pleased that the court has permitted these six charities to provide submissions in this case. Through their efforts in providing advice and assistance to women like 'A', and campaigning for the reproductive choices of women, these charities can offer invaluable insight into the reality of the situation for the court's consideration." (The Guardian)

'It's about basic dignity': six women on protesting Poland's anti-abortion proposal (The Guardian)

---

³⁹ *First ever '3-way DNA' kids are thriving: Cheerleader, 17, is one of a handful of high-flying children created using cells from mom, dad and a donor in controversial 1990s study*

„Je to vůči nám kruté,“ říká polská novinářka Barbara Sierszula. (ČT24)

Asistovaná reprodukce s pacienty a bez nich

V britských médiích ze čtyř nejfrekventovanějších témat dostávali pacienti a klienti největší prostor k vyjádření u témat asistované reprodukce. Námi analyzované servery je citovaly nebo parafrázovaly téměř v polovině (44 %) svých výstupů. Četným příkladem byly články o vdově po válečném veteránovi, která se soudila, aby mohla k umělému oplodnění použít zmrazená embrya, či případy slavných žen, které nyní s bývalými partnery řeší, co s embryi uloženými v reprodukčních klinikách. Intenzivně byly v britských médiích využívány také příběhy párů, které už umělé oplodnění podstoupily. Krystalickým příkladem byl článek serveru Daily Mail o páru, kterému se díky IVF narodila dvojčata. Vyjma úvodu Daily Mail byl celý tvořen vyprávěním páru v první osobě.

Diametrálně odlišný přístup volila média česká. Přítomnost mluvčího-pacienta byla zaznamenávána u témat asistované reprodukce jen v 17 % případů. Navíc – z těchto šesti článků šlo v pěti případech o článek převzatý ze zahraničí, jen v jediném textu se vyjadřovaly české pacientky. Šlo o článek Blesku vydaný s titulkem „Strach po záměně embryí: Ženy řeší podobu s nenarozenými dětmi i krev“. Titulek byl poměrně nadnesený, redakce stavěla na reakcích na diskusních fórech, na nichž se ženy především vžívaly do situace dotčených dvou párů. Většina z nich za sebou ale osobní zkušenost neměla („Taky se bojím, i když podle 3D ultrazvuku se mi malá podobá,“ byla jedna z výjimečných citací). České pacientky tak byly z tématu s jedinou výjimkou, a to ještě velmi specifickou, vyloučeny. Dominantně bylo v českých médiích téma komunikováno z pozice vlastníků – v plných 60 % případů.

6.5.2 Vlastníci jako mluvčí

Česká média třikrát častěji než média britská dávala ve svých člancích o reprodukční medicíně prostor vlastníkům. Celkem se objevily jejich citace a parafráze v pětině všech vydaných článků serverů Blesk, ČT24 a iDnes. Vystupování mluvčích v českém prostředí opět výrazně ovlivnila kauza se záměnou embryí – v téměř všech

článcích se objevila reakce zástupců kliniky Reprofit, na níž k záměně došlo. Na druhou stranu se ale tato událost nestala příležitostí nechat více prostoru odborníkům, kteří v oblasti asistované reprodukce vlastnické zájmy nemají. Přestože tedy šlo o specifickou situaci, ukazuje se, že je hlas vlastníků v českém mediálním prostředí poměrně silný. Zřetelný je tento trend především na stránkách iDnes.

Vlastníci jako mluvčí na stránkách iDnes

Jak jsme popsali v předchozí části, více než 40 % článků iDnes se týkalo asistované reprodukce, přičemž ale jen 2 z 12 textů se zabývaly záměnou embryí. První článek vyšel 3. ledna 2017⁴⁰. Promlouval v něm nejprve ředitel holdingu FutureLife, který událost v informativní rovině popsal. V dalším odstavci pak hovořila mluvčí Státního úřadu pro kontrolu léčiv (SÚKL) o kontrole, na níž vyjeli, a zmínila také, že velmi pravděpodobně nešlo o systémovou chybu, ale o selhání jednotlivce. Server pak nechal znovu reagovat vlastníka, tentokrát ředitele zlínské kliniky a také předsedu sekce asistované reprodukce České gynekologicko-porodnické společnosti, v jehož slovech je zřejmá snaha (netvrdíme, že zamýšlená) čtenáře uklidnit a ubezpečit je, že kliniky si rizika uvědomují a ošetřují je. *„To je to nejhorší, co se nám může stát, proto u nás na klinice ve Zlíně děláme několikrát jistiění,“* cituje předsedu iDnes. V článku vystupuje jako mluvčí ještě právník, jehož citaci iDnes přejal z původního článku Blesku. V původním článku byly také velmi podobné citace ředitele FutureLife a mluvčí SÚKL (zcela logických mluvčích), tedy jediným „originálním“ mluvčím, kterého iDnes oslovil, aby kauzu okomentoval, se stal ředitel zlínské kliniky. Jeho přítomnost je samozřejmě taktéž logická (v článku dostal prostor také vysvětlit, v jakých situacích během IVF by mohlo k záměně dojít), zároveň je ale osobou, pro níž je vyznění kauzy osobně poměrně zásadní. Druhý článek vyšel na iDnes o dva dny později a k události se znovu vrací z pozice klinik (*„Po kauze s vyměněnými embryi může oplodňovací byznys v Brně utrpět ránu“*). Autorka píše o *„vynikající pověsti zdejších klinik“* a nechává na kauzu reagovat ředitelku největší brněnské kliniky Repromeda, přednostu Gynekologicko-porodnické kliniky FN Brno a Centra asistované reprodukce

---

⁴⁰ *Brněnská klinika čelí podezření ze záměny embryí, případ prověřuje stát*

a specialistu na umělé oplodnění, který si přál zůstat v anonymitě. Mediální dopady pak v závěru článku komentuje jediný nezaujatý mluvčí, odborník na PR a marketing.

Ze zbylých deseti textů obsahovalo vyjádření vlastníka pět. Tři z nich představovaly téma výhradně z pohledu klinik – článek o cizincích jezdících za léčbou neplodnosti do Brna (září 2016)⁴¹, článek o otevření největší české reprodukční kliniky Repromeda (říjen 2016)⁴² a rozhovor s lékařkou olomoucké spermobanky (září 2016)⁴³. Další dva texty se týkaly aktuálních témat – zveřejnění průzkumu, že synové „ze zkumavky“ dědí neplodnost svých otců, a soudní pří mezi klientkou a reprodukční klinikou, která ztratila pacientčinu kartu.

Na příkladu iDnes se ukazuje, že význam nenesí jen to, *co* mluvčí říkají, ale rovněž to, *kdo* vystupuje. (Hagen in Trampota 2006) Vlastníci jako mluvčí ve výše zmíněných příkladech vyjadřují vůči asistované reprodukci neutrálně, typickým příkladem jsou citace vlastníků v článcích o záměně embryí, v nichž rozhodně nelze mluvit o tom, že by se mluvčí obrovské pochybení (své nebo svých kolegů) snažili jakkoliv popřít a ve většině případů ani zmírnit jeho dopady například větším poukazováním na bezpečnost a na ojedinělost případu. Přesto, jak jsme popsali v metodologické části, tyto obecné postupy modelují čtenářovu pozornost určitým směrem. Redakce je mimo jiné soustavně fixuje čtenářům jako autoritu, když dává jejich zařazením najevo, že jsou pro ni těmi, kteří jsou k tématu asistované reprodukce nejpovolanější se vyjádřit.

Oproti tomu pacienti a klienti, jak jsme popsali, jsou z diskuse o asistované reprodukci v českých médiích vyloučeni. Jak ukážeme v podkapitole věnované postoji mluvčích, britská média pacienty jako mluvčí zahrnují častěji, současně ale jen ty s pozitivní zkušeností.

---

⁴¹ *Pro dítě do Brna. Neplodnost tady léčí i cizinci, mají větší šanci uspět*

⁴² *Ve stopách Pilky. Brno má obří kliniku na děti ze zkumavky*

⁴³ *Páry vybírají dárce spermií dle nadání i podoby s otcem, říká lékařka*

6.5.3 Původ mluvčích: Surogátní mateřství v českých a britských médiích

Pro česká média náhradní matky neexistují, parafrázujeme úvodní větu z článku ČT24⁴⁴. Autorka v ní místo médií píše o českých zákonech, které oblast surrogátního mateřství nijak neupravují, nízký zájem ale platí i pro média. Téma surrogátního mateřství česká média otevřela jedinkrát – v souvislosti s uvedením dokumentu o českých náhradních matkách v listopadu 2016. Až na jednu výjimku se téma jindy neobjevilo, oproti tomu v britských médiích bylo přítomno konstantně (byť ne příliš často). Rozdíl leží také v aktérech článků – s českými aktéry bylo téma spojováno jen díky filmu, jediná výjimka týkající se náhradního mateřství bez souvislosti s filmem se zabývala osobním příběhem Indky, která se stala čtyřnásobnou matkou, když po sedmnácti spontánních potratech vyhledala pomoc náhradní matky a současně se jí podařilo donosit trojčata počatá umělým oplodněním. Zahraničních aktérů se týkaly i ty články o asistované reprodukci, které se, jak jsme popsali, v několika případech s oblastí surrogátního mateřství překrývaly.

Britská média naopak britské aktéry přizývala v naprosté většině, šlo především o britské pacienty a klienty. Ukazuje se tedy, že v jedné rovině jsou česká média daleko náchylnější vychýlit křivku přítomnosti témat z reprodukční medicíny zvláštní událostí, a v rovině druhé, že se sama nejsou schopna dostat k českým aktérům. V případě uvedení filmu za ně tuto práci „odvedla“ režisérka, která novinářům aktéry filmu nabídla k rozhovorům. Ona sama byla navíc nejčastější mluvčí – vystupovala ve čtyřech ze šesti článků, a to de facto i jako „odbornice“. Média ji mimo jiné vnímala jako jedinou nositelku „reálných“ informací o stavu náhradního mateřství v České republice zřejmě i proto, že, jak ukázala ve filmu, státním institucím tento přehled chybí. Buď mají oficiální čísla, která jsou ale v naprostém rozporu s režisérčinými zkušenostmi nabytými oslovením stovek aktérů (například údaje o počtu dětí narozených ročně náhradním matkám), nebo chybí jim nejen čísla, ale i odhady (například cena za odnošení dítěte).

---

⁴⁴ V Česku se ročně narodí na 50 dětí náhradním matkám. Zákony to neřeší, hlavní je důvěra

Pacienti a klienti se tak do médií dostali svou snadnou dostupností. V tomto případě je lze dokonce chápat jako institucionální zdroje – přestože sami institucionálními zdroji typicky nejsou, stali se jimi svým zprostředkováním novinářům přes filmařku, která takovým institucionálním zdrojem jako „celebrita“ je. (Hartley 1982) Zároveň šlo ale jen o náhradní matky, a nikoliv o páry, které si tímto způsobem nechaly dítě odnosit. Ve filmu vystupuje jen jedna žena z takového páru, v médiích se ale neobjevila – patrně proto, že nebyla filmařkou nabídnuta médiím k rozhovoru⁴⁵.

Vedle výpovědí náhradních matek (a v jednom případě partnera náhradní matky) a autorky dokumentu se ve dvou článcích (na serverech ČT24⁴⁶ a Blesk⁴⁷) objevily také vyjádření odborníků – přednosta ústavu etiky lékařské fakulty a kněze, advokátky, psychologa a dětského lékaře a vysokoškolského pedagoga:

Podle přednosta Ústavu etiky 3. Lékařské fakulty a katolického kněze Marka Orko Váchy ale ani statisíce korun nekompensují všechno. „Surogátní matka dostane významnou částku peněz, která zhruba odpovídá měsíčnímu velmi dobrému příjmu. Mě na tom popouzí ta komercializace celé věci,“ varuje Vácha s tím, že ani vysoký mnohaměsíční příjem ženě nemůže vynahradit biologické změny v jejím těle, které se na těhotenství připravuje. (ČT24)

„Zákon požaduje naprostou anonymitu v případě dárcovství jakékoliv tkáně,“ řekla k tomu po projekci filmu Duši neprodám Petra Vrábliková z České advokátní komory. (...) „Každá dohoda, která z toho člověka vytvoří předmět právního vztahu, tedy ten košík jablek, který si mezi sebou lidé předají, tak musí být dle našeho práva neplatná,“ uvedla Vrábliková. (...) (Blesk)

Ani psychologický pohled na institut náhradního mateřství není úplně jednotný. Podle klinického psychologa Radka Ptáčka společnost moc řeší pocity rodičů,

---

⁴⁵ například proto, že o to aktérka sama nestála

⁴⁶ V Česku se ročně narodí na 50 dětí náhradním matkám. Zákony to neřeší, hlavní je důvěra

⁴⁷ Náhradní matka Nikola: Dítě rodičům nedala. Kvůli závislosti na lécích

ale jen málokdo se ptá na pocity samotných dětí. „Je velmi málo studií, které řeší problematiku dětí, které vzejdou ze surogátních těhotenství, a ty třeba upozorňují na to, že ty děti mají mnohem větší sklon k depresím, možným poruchám emocí, to znamená: stojí nám za to pro uspokojení potřeby rodičovství, abychom přivedli na svět nešťastné dítě?“ ptá se Ptáček.

S tím ale nesouhlasí dětský lékař a zástupce vedoucího katedry psychologie Filozofické fakulty UK Václav Mertin. „S výzkumy je to složité – tento neznám, ale umím si představit, že vyšly statisticky významné rozdíly, fakticky mohou být minimální, ale rozhodně to neznamena, že všechny děti z jedné skupiny jsou nešťastné a depresivní, zatímco druhé nikoli,“ vysvětlil. Podle něj je s touto otázkou spojena řada i netušených problémů. „Mnohem více se týkají dospělých. U dětí si jen velmi obtížně představuji, proč by měl být větší problém. Možná pokud se s nimi nekomunikuje a oni jsou později zaskočeni touto informací. Je to podobné jako u adopci. Jinak dítě neví, která je jeho žena – máma je ta, která se o ně stará,“ dodal Mertin. (Blesk)

Právě mluvčí se v těchto dvou článcích stávají prostředkem k rozvinutí tématu. Články ostatních médií se více než tématu týkaly filmu – přestože byly uveřejněné ve zpravodajské, a nikoliv kulturní rubrice (s jednou výjimkou glosy na serveru iDnes). Ambice představit nejen film, ale i náhradní mateřství samotné je patrná jen z článků Blesku a ČT24. Jenže – v případě Blesku je nutné poznamenat, že také „jeho“ reakce byly zprostředkovány autorkou dokumentu – citace advokátky pochází z jejího vystoupení po veřejné projekci dokumentu a citace psychologů z tiskové zprávy. Jediný server ČT24 tak vyjádření, kterým se alespoň částečně pokusil téma rozvinout, získal sám.

6.5.4 Chybějící hlas dětí a embryí

Naprosto ojedinělým přítomným pohledem byl pohled z pozice dítěte. V médiích absolutně chybí jakékoliv dopady komunikovaných postupů na dítě, potažmo na embryo. Co může prožívat dítě, které se narodí matce ve věku babičky? Jak se může cítit dítě, které se narodí transsexuálovi-muži, který si nechal ženské pohlavní orgány?

Co mohou prožívat děti narozené rodičům po několikerých neúspěšných pokusech o IVF? Jaké dopady na identitu dítěte má jeho odnošení náhradní matkou, někdy současně i jeho babičkou, tetou nebo jinou příbuznou? Jaká rizika pro dítě s sebou nesou úpravy embrya?

Vyjádření dospělých zabývající se pohledem dětí (embryí)⁴⁸ jsme v analyzovaném materiálu našli celkem v osmi textech. Všechna těchto pohledů byla zprostředkována mluvčími, tedy nikoliv autory článků. Uvádíme některé z nich:

Ani psychologický pohled na institut náhradního mateřství není úplně jednotný. Podle klinického psychologa Radka Ptáčka společnost moc řeší pocity rodičů, ale jen málokdo se ptá na pocity samotných dětí. „Je velmi málo studií, které řeší problematiku dětí, které vzejdou ze surogátních těhotenství, a ty třeba upozorňují na to, že ty děti mají mnohem větší sklon k depresím, možným poruchám emocí, to znamená: stojí nám za to pro uspokojení potřeby rodičovství, abychom přivedli na svět nešťastné dítě?“ ptá se Ptáček. (Blesk⁴⁹ k náhradnímu mateřství, kterému se věnoval ve spojitosti s uvedením filmového dokumentu)

'If we agree that a mother can even kill her own child, how can we tell other people that they shouldn't kill each other?' (reakce čtenářky BBC na debaty o zpřísnění podmínek pro podstoupení potratu v Polsku)

„Chceme, aby bylo respektováno právo na život. Podle stoupenců interrupcí je třeba chránit práva žen. Ale bude nějak chráněna žena, která je v břiše ženy?“ řekl v rozhlase ministr zahraničí Witold Waszczykowski. (ČT24 k témuž)

---

⁴⁸ v jednom případě šlo o vyjádření již zmíněné sedmnáctileté Emmy nesoucí genetickou informaci tří lidí a v jednom případě dospělé ženy s Downovým syndromem

⁴⁹ *Náhradní matka Nikola: Dítě rodičům nedala. Kvůli závislosti na lécích*

"However, some religious groups believe day 14 is when someone becomes a person, as this is the point at which an embryo can no longer split into twins." (Daily Mail⁵⁰)

Tyto reakce byly v kontextu všech analyzovaných jednotek naprosto unikátní. Jak shrnul psycholog Radek Ptáček v první ukázce, „společnost moc řeší pocity rodičů, ale jen málokdo se ptá na pocity samotných dětí“⁵¹.

Výjimkou byl například již zmíněný článek o 17leté Emmě, která se touto kontroverzní technikou narodila spolu s dalšími několika dětmi při použití metody v 90. letech ve Velké Británii, nebo článek o rodině herečky Sally Phillips na serveru BBC⁵². Objevil se jako reakce na statistiku, podle níž se 90 % lidí ve Velké Británii rozhodne pro potrat, pokud jim lékaři řeknou, že se jejich dítě může narodit s Downovým syndromem. Právě Downův syndrom má 12letý syn Sally Phillips. *"I was told it was a tragedy and actually it's a comedy. It's like a sitcom where something appears to go wrong but there's nothing bad at the end of it,"* cituje BBC poprvé Phillips a v podobném tónu se nese i zbytek článku. Naprosto unikátní je pak pohled Karen Gaffney, 38leté americké ženy s Downovým syndromem. BBC přetiskuje její vystoupení na konferenci TED, v němž dokazuje, že i s Downovým syndromem se dá žít šťastný život, přestože si to společnost zatím nemyslí. *„Every life matters regardless of the number of chromosomes we have,“* zakončuje Gaffney.

6.6 Postoje mluvčích (AP 6)

Zatímco v případě etického rámování nás zajímalo pouze to, zda média na událost nahlíží z jednoho nebo více pohledů, u mluvčích jsme naopak zkoumali, jsou-li

---

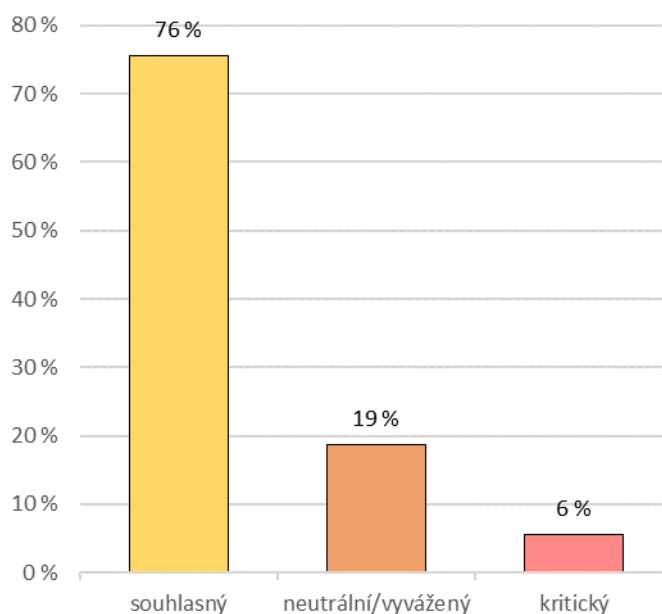
⁵⁰ *Double the time limit for embryo trials, say experts: Increasing limit to 28 days could give scientists clues on genetic defects and miscarriages*

⁵¹ *Náhradní matka Nikola: Dítě rodičům nedala. Kvůli závislosti na lécích*

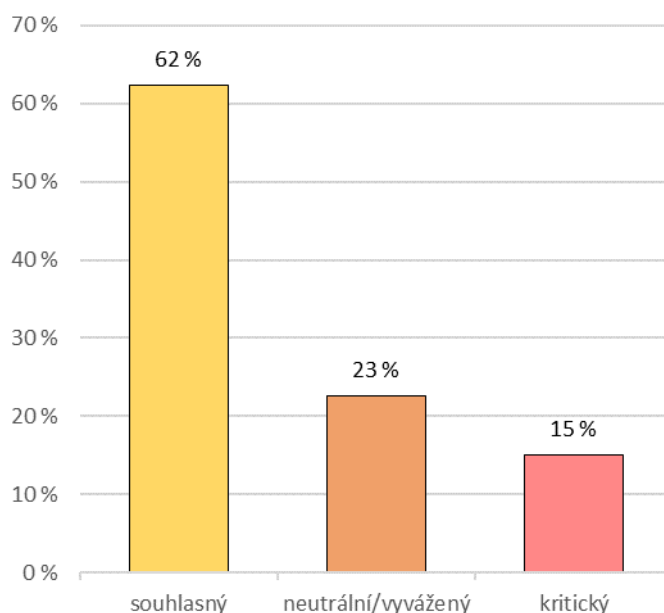
⁵² *A world without Down's syndrome?*

jejich postoje směrem k dané oblasti souhlasné, nebo naopak kritické. Jak jsme popsali v části věnované designu výzkumu, nezajímá nás postoj mluvčích ke konkrétní problematice řešené v článku jako v případě etického rámce (například tedy k návrhu zvýšit počet hrazených pokusů IVF či k zavedení nového typu antikoncepce), ale postoj mluvčích přímo k meritu věci – tedy k anomálním těhotenstvím, antikoncepci, surogátnímu mateřství, potratům a asistované reprodukci. Po odečtení 23 článků, v nichž žádní mluvčí nevystupovali (častější byl tento případ v českých médiích), jsme identifikovali 76 článků, v nichž se mluvčí věnovali oblasti, u níž bez konkrétního tématu nedávalo smysl postoj zkoumat (typicky oblasti genetiky), nebo postoj mluvčích k meritu věci nebylo možné identifikovat (zpravidla protože se mluvčí vyjadřovali k nějaké jiné skutečnosti než meritu věci).

Grafy č. 24 a 25 započítávající tedy pouze články s identifikovanými souhlasnými, kritickými a neutrálními postoji ukazují, že britská média a v nižší míře také média česká dávala prostor především mluvčím zastávajícím vstřícný postoj. Neutrální a z hlediska mluvčích „vyvážené“ články, v nichž jsme identifikovali stejný počet souhlasných i kritických pohledů, tvořily v českých médiích 22 % a v britských médiích 15 %. Kritické hlasy otiskovala česká média v poměru k celkovému počtu všech českých článků zhruba dvakrát častěji než média britská.

Graf č. 24: Skladba souhlasných (AP 6 a), neutrálních (AP 6 b) a souhlasných (AP 6 c) postojů na serverech BBC, Daily Mail a The Guardian.

Graf č. 25: Skladba souhlasných (AP 6 a), neutrálních (AP 6 b) a souhlasných (AP 6 c) postojů na serverech Blesk, ČT24 a iDnes.

Kritické postoje logicky formulovali především zástupci pro-life postoje, dále pak zástupci církve. Naopak poměr kritických a souhlasných vyjádření ve prospěch těch souhlasných byl vychýlený nejen u skupiny pro-choice zástupců, ale i u všech ostatních skupin. Nejmarkantnější to bylo v případě politiků, u nichž jsme identifikovali pouze dva články se souhlasnými reakcemi. Není to překvapivé především proto, že politici jako mluvčí byli spjatí téměř výhradně s oblastí aborcí, v nichž se hlavní témata točila především okolo restriktivních politických návrhů. Politiky opačného názoru, jichž je nepochybně také velké množství, ovšem média prakticky neoslovovala – pokud v těchto článcích vystupovali mluvčí jako „opponenti“ restriktivních politických návrhů, byli to zpravidla zástupci pro-choice postoje, tedy typicky účastníci demonstrací. Souhlasná vyjádření převažovala také v případě lékařů, pacientů a výzkumníků.

Ve vztahu k pozici mluvčích se v analyzovaných článcích objevovalo několik opakujících se typů, resp. narativů. Tři z nich nyní popíšeme.

6.6.1 Typ uzavřené diskuse

Za články uzavřené diskuse označujeme ty, v nichž se redakce posouvaly o úroveň výš, meritum věci vnímaly jako objektivně dané a věnovaly se dílčím

aspektům. Vyšší stupeň, na který se redakce tímto narativem od merita věci posouvaly (posun od otázky *Jestli?*), představoval otázku *Jak?*. Příkladem je článek BBC⁵³ o snižování počtu pokusů IVF poskytovaných zdarma pacientkám. Debata stavěla na přesvědčení, že IVF je správná věc, kterou je dobré rozvíjet. Autor v závěru cituje spolupředsedkyni kampaně Fertility Fairness:

„The NHS treats many, many conditions which are not life saving and IVF is one of those. It's a proven cost and clinically effective treatment and it's been recognised as that twice by NICE now.“

Tato citace samotná není důkazem uzavřenosti diskuse – naopak uvádí základní argument proč ano, jehož přítomnost by mohla indikovat existenci jiného názoru a potřebu obhájit ho. V kontextu celého článku ovšem citace uzavřenou diskusi spoluvytváří – „druhá strana“, v tomto případě NHS, který pokusy proplácí, tento argument nevyvrací, naopak s tím vyjadřuje souhlas, když navazuje:

„Wherever possible we want to give them what they need, including fertility treatment. Unfortunately the NHS does not have unlimited resources and ensuring patients get the best possible care against a backdrop of increasingly squeezed finances is one of the biggest issues CCGs face.“

Názor, že by mělo být poskytováno méně pokusů se vůbec neobjevuje, stejně jako jakýkoliv jiný kritický názor k meritu věci.

Narativ uzavřené diskuse ve své extrémní formě představují především komerční články. Z analyzovaného materiálu jsme je identifikovali jen v případě Blesku (dva články). Články na první pohled vypadají s nekomerčními texty identicky, že jde o komerční článek, se čtenáři dozvídají až jeho na samém konci (viz obrázek č. 1).

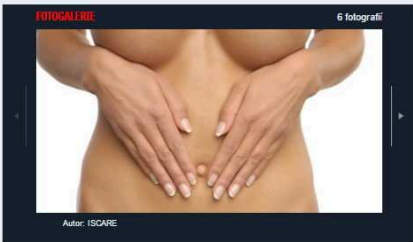
⁵³ *IVF rates in England 'at 12-year low'*

A trocha optimismu na závěr – při správné diagnóze je úspěšnost léčby až kolem 85 %.

STATISTIKY INKONTINENCE

- Ve věkové skupině 15–64 let kolísá její výskyt mezi 5–20 %
- Během těhotenství trápí nechtěný únik moči až 60 % žen
- 32 % žen má obtíže i po porodu
- Pomoc kvůli studu vyhledá jen asi 10 % lidí s inkontinencí

Další informace naleznete na www.gynocentrum.cz

FOTOGALERIE 6 fotografií

Autor: ISOCARE

Autor: komerční článek, komerční článek

4 0 0 [Někdo má rád](#) 4 lidem se líbí (b). Buďte první mezi svými přáteli.

Obrázek č. 1: Komerční článek na stránkách serveru Blesk.

Asistované reprodukci se věnoval jeden komerční článek, který vyšel s titulkem *Co vás trápí: Neplodnost i inkontinence* v rubrice Rádce a už od perexu stácel diskusi požadovaným směrem – představit asistovanou reprodukci jako jedinou možnost řešení neplodnosti.

Narativ uzavřené diskuse se objevoval také v člancích o návrzích na zpřísnění podmínek pro poskytování potratů. Zde narativ fungoval s dovětkem „v civilizovaném světě“. Návrhy byly v mnoha zprávách prezentovány jako jednoznačný krok zpět. Například jedna z účastnic černých protestů v Polsku citovaná na serveru The Guardian označila návrh za „barbaric“⁵⁴. Narativ byl také umocněn v kontextu analyzovaného celku několika články o historii legalizace potratů především ve Velké Británii (například článek BBC *I had an abortion when money made the difference between life and death* o podstoupení potratu šest let před jeho legalizací). V těch člancích byl akcentován popis drsných „backstreet“ metod, které představovaly pro velké množství žen jedinou možnost.

⁵⁴ 'It's about basic dignity': six women on protesting Poland's anti-abortion proposal

Stejně tak tomu bylo v mnoha případech u tématu antikoncepce. Ta byla představována například jako účinná pomůcka proti nárůstu potratů a řešila se jen její dostupnost, na níž by měla mít podle autorů každá žena právo. Konkrétním ukázkou uzavřené diskuse v tématu antikoncepce může být například článek ze serveru Daily Mail o postkoitální antikoncepci (emergency pill, morning after pill)⁵⁵, v němž autorka rozebírá, jaké druhy běžně a pravidelně užívané hormonální antikoncepce a léků mohou mít vliv na její účinek. Uvádí čerstvé doporučení Healthcare Products Regulation Agency, podle kterého by některé ženy měly užívat raději dvojitou dávku postkoitální antikoncepce.

6.6.2 Typ strastiplného happyendu

Strastiplným happyendem jsme označili články popisující negativní aspekty dané oblasti, které jsou ovšem bohatě převáženy dobrým koncem. Typicky hlavní postava těchto článků shrnuje svou situaci s řadou velkých obtíží tak, „že to za to stálo, nikdy by neměnila a šla by do toho znovu“. Narativ je téměř výhradně svázan s kategorií osobní příběh, jeho patrně nejtypičtějším tématem je asistovaná reprodukce a zveřejnění na serveru Daily Mail.

V analyzovaném vzorku byl takovým případem například příběh 49leté ženy⁵⁶, které se narodilo dítě pomocí IVF (s využitím vajíčka od dárkyně). Předcházely jim ovšem nezdařené pokusy, při nichž nepřežilo 11 embryí. „*I can't even begin to tell you the heartbreak, it was completely soul destroying,*“ vzpomíná žena v článku na okamžik, kdy se dozvěděla, že ani jedno z embryí nepřežilo. Článek navazuje na případ z Adelaide, kde na reprodukční klinice vypadl během bouře na několik minut proud a v důsledku toho byla řada uchovávaných embryí zničena. Žena zdůrazňuje velkou psychickou i fyzickou náročnost procesu IVF a vyjadřuje svůj soucit s pacientkami

---

⁵⁵ *Morning after pill warning after HUNDREDS of unwanted pregnancies: How common drugs and herbal remedies make emergency contraception ineffective*

⁵⁶ *'It was soul destroying': Woman speaks out about the heartbreak of IVF, revealing she lost ELEVEN embryos before finally travelling to South Africa to have a baby at 49*

z Adelaide. „*They're your babies on ice, waiting for you. They're yours, they're part of you,*“ popisuje, jak vnímá embrya ona sama a jak zničující pro ni byla jejich ztráta. Zhruba v poslední pětině článku se pak její příběh láme. Vzhledem k vysokému věku a nákladům se po několika neúspěšných kolech IVF v Británii rozhodla na „poslední pokus“ odcestovat do Jižní Afriky, kde se jí otěhotnět podařilo. Článek uzavírají narození chlapečka a nadějná zmínka, že nyní, zhruba rok a půl poté, se do Jižní Afriky chystá znovu, za pokusem počít synovi stejnou cestou sourozence.

Pár z jiného článku Daily Mail⁵⁷ pak přišel dokonce o 36 embryí, než se ženě (ve 42 letech) podařilo otěhotnět. Těžkosti vázané k předchozím neúspěšným pokusům, popisuje velmi upřímně:

'IVF is a horrible process,' she said. 'You're hormonal and you go through all sorts of emotions. You feel unattractive and question your role as a female. You feel all those negative things because you're feeling low at the time.'

Znovu jsou však tyto náročné situace a pocity přebity radostí z narození syna. Žena, která má z předchozího vztahu přirozenou cestou počatou 11letou dceru, pak s partnerem povzbuzuje ostatní ženy, aby v procesu IVF vytrvaly:

'They should not give up. Use the technology you can and remember that other people are going through the journey. You can feel very isolated at times but stay positive. It's easy to give up.'

Naprosto zásadní ale je, že se ani v jednom článku neobjevil v souvislosti s asistovanou reprodukcí narativ, který by měl opačný konec. Média otiskovala pouze příběhy se šťastným koncem, případně hrstku příběhů s otevřeným koncem s nadějí do budoucna („zatím se nedaří, ale nevzdáváme to“), přestože úspěšnost asistované reprodukce se pohybuje okolo 60 %. (Arora et al. 2014) Obzvláště v případě příběhů o ženách podstupující IVF by pak bylo zajímavé práci doplnit o obrazovou analýzu,

---

⁵⁷ *'It was the last roll of the dice': Woman becomes a mum at 42 through IVF... after the pain of having 36 embryos destroyed*

protože narativ strastiplného happyendu je zpravidla ještě umocňován fotografiemi roztomilých miminek.

6.6.3 Typ ambivalentního souhlasu

Jako ambivalentní souhlas jsme nazvali v zásadě podobný typ článků jako články strastiplného happyendu, ambivalentní souhlas ale není omezen jen na osobní příběhy. V těchto člancích jsou rovněž zmiňována rizika, nevedou ale ke šťastnému konci, ale směrem k meritu věci k souhlasnému závěru. Typicky se tento narativ objevoval v názorových člancích k návrhům týkající se úpravy legislativy provádění potratů. Příkladem je článek BBC⁵⁸ otiskující reakce na o několik dní dříve vydaný vlastní článek o už zmíněném příběhu ženy, která ve Velké Británii podstoupila potrat šest let před jeho legalizací. Do redakce následně dorazila řada e-mailů se zkušenostmi žen, které šly své těhotenství uměle ukončit během posledního půlstoletí. Ve zhruba dvaceti reakcích je mnoho ambivalentních postojů, všechny ženy vyjma jediné, pokud z jejich zkušenosti nějaké stanovisko vyplývá, jsou ale pro právo na potrat. Často píší, že ony samy ukončení těhotenství litují, nebo popisují enormně těžké příběhy z ordinací, právo by ale jednoznačně zachovaly:

I have had two abortions. For me, both were sad experiences, but I will always defend my right to a safe termination and in no way do I feel guilty, though the grief remains with me. (Sue)

I almost had an abortion in 1981. I was unmarried and it was an unplanned pregnancy. (...) I believe very strongly in a woman's right to choose and for better sex education and access to birth control for all girls and women. (Beth)

I think that it's so important women have open access to abortion services. However, I worry that abortion has become normalised for men who view it as

---

⁵⁸ *From relief to regret: Readers' experiences of abortion*

an emergency contraception, whilst for women it's still a very taboo subject.
(anonymní)

I feel that the two doctors approval is an important safety net to prevent women and girls from being forced into terminations against their will... as I was when my parents forced me to have an abortion when I was 16. Unfortunately this rule was not adhered to in my case - I never saw anyone who presented themselves as a doctor and I was never seen alone. I am strongly pro-choice even though mine was taken away; I am immensely grateful that this is a freedom we have. (H.)

I was 18, 1961, it was illegal. (...) It was the syringe and dettol water job, I was aware and conscious throughout. It did not work immediately, and the abortionist sent me home, frightened she would be located and found. The abortion happened hours later, bloodily and horribly. (...) Of course abortion is never "good" but it is frequently necessary. (Sue)

Podobným příkladem, taktéž z oblasti potratů, je článek BBC⁵⁹ o zmírnění velmi přísných zákonů v Chile. Článek obsahuje i příběh dvou žen, které se pro potrat rozhodly z důvodu těžkého postižení dítěte. V jejich případě nejde o důvod zachovat ženě volbu, ale zabránění narození dítěte, které by podle nich trpělo:

Paola and Andrea, in their early 40s, both had planned pregnancies and then found they were carrying fatally damaged fetuses. Paola said she had felt "like a walking corpse, and like my son's coffin. It was torture". She said abortion must be a very painful experience, but not as much as forcing that baby to be born.

---

⁵⁹ *Chile's president defiant over abortion changes*

7. Sémiotická analýza

Víme už, jak často se v médiích mluví o potratech, že větší zastoupení mají mluvčí se souhlasným postojem k meritu věci nebo že každý druhý článek o asistované reprodukci ukazuje jen jeden pohled. Na to vše umíme odpovědět statistickými daty. Jak však média své články k tématu reprodukční medicíny konstruují? Jaké postupy užívají? Jaké kompoziční a narativní struktury volí? A jaké využívají jazykové prostředky?

Právě na tyto otázky umí odpovědět sémiotická analýza. Ovšem – komplexní odpověď na tyto otázky nepochybně vyžaduje daleko hlubší analýzu, než jakou umožňuje diplomová práce. Následující stránky jsou proto alespoň skromným příspěvkem do diskuse. Zaměříme se totiž pouze popis toho, jak česká a britská média přistupovala k tématu v jednom konkrétním případě.

Sémiotická analýza jako kvalitativní metoda odhaluje významy nepostihnutelné kvantitativní analýzou. Zohledňuje, že každý text nese nejen svůj obsah, ale současně i smysl. Jak výstižně uvádí McQuail, „sémiotika se snaží odkrýt podstatu znakových systémů, které sahají až za pravidla gramatiky a syntaxe a regulují komplexní, latentní a kulturně podmíněný význam textu“. (2007) Znamená to tedy, že sémiotická analýza nám pomůže popsat prostředky, jakými se zkoumaná média snaží (vědomě či nevědomky) zaujmout čtenáře a komunikovat téma reprodukční medicíny. V rámci práce se zaměříme na interpretaci znakových systémů a jejich jazykovou analýzu (výstavbu textu, lingvistické prostředky, narativní schémata a další). Morris dělí sémiotiku na a) sémantiku zkoumající již definované významy, b) syntax zabývající se vztahy existujícími mezi jednotlivými znaky navzájem, c) pragmatiku zkoumající vztahy mezi znaky a jejich uživateli. (1938) My se v rámci práce zaměříme na první dvě složky, byť se dotkneme i vztahu znaků a jejich uživatelů.

7.1 Znak, kód

Základní jednotkou sémiotiky a základem jakékoliv komunikace je znak. Pro Eca, kterého při přibližování sémiotiky nelze necitovat, je znak „vše, co můžeme chápat

jako významovou substituci něčeho jiného“. (2009) Černý užívá definice sv. Augustina, dle něhož je „znak (*signum, signans*) něco, za čím se skrývá něco jiného (*signatur, referent, věc*)“⁶⁰, a definici rozvíjí slovy Charlese S. Peirce, že zároveň „existuje někdo, kdo si takový vztah uvědomuje“. (2004) Nelze říci, zda napříč kulturami nebo dokonce ani v rámci jedné kultury existuje nějaký znak, který by byl skutečně univerzální. Určitý význam totiž znaku dáváme až jeho používáním založeném na znalosti konvencí.

Na obsah znaku známe dva základní pohledy: bilaterální neboli diadický a unilaterální neboli triadický. (1) Bilaterální pojetí, které v evropské tradici převládá, zastřešuje Ferdinand de Saussure. Tvrdí, že jazykový znak neoddělitelně (jako dvě strany jednoho papíru) tvoří *signifiant*, označující, a *signifié*, označované. (1996) *Signifiant* je podoba, v jaké příjemci znak přijímají, a *signifié* pak mentální koncept, ke kterému znak odkazuje. (Fiske 1990) De Saussure přisuzuje jazykovému znaku tři základní vlastnosti: a) arbitrárnost (nahodilost) – to znamená, že vztah mezi signifikantem a signifié je založený na konvencích, b) lineárnost – znaky jsou řazeny jeden za druhým, c) diskontinuitu (nesouvislost) – na rozdíl od mimojazykové skutečnosti (vnímání okolního světa), kterou vnímáme jako kontinuální, je jazykový znak vždy přesně časově ohraničen. (De Saussure 1996) Naopak (2) unilaterální, triadické pojetí znaku považuje za znak jen signifikant (tedy jen *označující*). Pojetí je spjaté se jménem zmiňovaného Charlese S. Peirce, který klasifikoval znak jako triádu, jednotu tří prvků: a) znak, b) objekt, c) interpretant. První dva prvky v zásadě odpovídají de Saussurově pojmům signifikant a signifié. (1972) Interpretant je pak výsledkem interpretace znaku samotného, tedy nový znak.

Jak jsme popsali, žádný znak nefunguje izolovaně, ale je součástí znakového systému. (Fiske 1990) Tyto systémy označujeme jako kódy. Skládají se ze znaků a souvislostí mezi nimi a popisují významy, jaké znakům *konvencemi* přisuzují jednotlivé kultury. Jedním z nejrozvinutějších a nejsložitějších sémiotických systémů je jazyk, který je tvořen velkým množstvím složitě strukturovaných znaků. (Černý 2004)

---

⁶⁰ „Signum ... est res praeter speciem quam ingerit sensibus, aliud aliquid ex se faciens in cogitationem venire.“ (Stanford Encyclopedia of Philosophy 2011 [online])

Sémiotika nám umožňuje nenahlížet na něj izolovaně, ale v kontextu dalších znaků, například vizuálních nebo zvukových. (McQuail 2007) To bude pro účely analýzy mediálních sdělení výhodné. Samotný článek totiž samozřejmě není tvořen pouze textem, ale je zároveň doplněn obrázky, doplňujícími rámečky, infografikami, případně videoklipy či například zvukovými nahrávkami. Zatímco v první části práce jsme se těmto audiovizuálním prvkům především z důvodu celkového rozsahu práce nevěnovali, zde naopak budou tvořit plnohodnotnou a neoddělitelnou součást zkoumaných jednotek.

V rámci sémiotické analýzy budeme pracovat ve třech rovinách: (1) určení znaků (ikony, indexy, symboly), (2) výběr prvků (3) a jejich řazení (tedy paradigmatické a syntagmatické uspořádání).

7.2 Výběr vzorku

Pro účely sémiotické analýzy jsme z celkového souboru vyčlenili celkem šest článků. Jako téma jsme zvolili zveřejnění zprávy o narození dítěte s genetickou informací tří lidí, tedy světovou a velmi významnou událost. U tématu „trojí DNA“ byly navíc články vydány shodně 27. září 2016, kdy o události informoval časopis *New Scientist*⁶¹.

Analyzované články:

- 1) Blesk.cz: Průlom v medicíně: V Americe se narodilo první dítě, které má DNA tří osob
- 2) ČT24.cz: Táta, máma a máma. Američtí lékaři přivedli na svět dítě se třemi rodiči
- 3) iDnes.cz: První dítě má tři rodiče. Lékaři v Mexiku dotáhli experiment s DNA
- 4) BBC.co.uk: First 'three person baby' born using new method

---

⁶¹ Exclusive: World's first baby born with new "3 parent" technique

- 5) Daily Mail: Meet the world's first 'three-parent baby': Boy – delivered by US medical team in Mexico – carries a tiny piece of genetic code from a third donor 'parent' to avoid in-heriting a disease from his mother
- 6) The Guardian: World's first baby born of three-parent baby technique

Články v celém znění přetiskujeme v příloze (Přílohy č. 2–7).

8. Závěry sémiotické analýzy

8.1 Kompoziční struktura článků

Prvním poutacím prvkem je u všech článků titulek, jehož důležitost na webu oproti tištěným médiím ještě stoupá. Zkoumaná média využila tři variant: krátkého heslovitého titulku (BBC a The Guardian), delšího titulku o dvou větách (všechna tři česká média) a dlouhého šestiřádkového titulku s detailnějšími informacemi (Daily Mail). Pojetí úvodu článku v Daily Mail je oproti ostatním článkům specifické, ale pro Daily Mail obecně typické i v dalších ohledech – zatímco u zbylých pěti článků redakce poutaly čtenářovu pozornost úvodní fotografií, v článku Daily Mail je fotografie umístěná až pod titulkem, *story highlights* (přehledovým textovým polem s klíčovými informacemi z článku v bodech), autorem a datem a sedmi odstavci těla článku. To je jistě zajímavé i vzhledem k tomu, že je Daily Mail řazen mezi bulvár, byť středně seriózní, pro který je využívání výrazných grafických prvků naopak typické⁶².

Bezprostředně pod titulkem má obrázek Blesk, v BBC následuje fotografie hned za titulkem, autorem a datem a The Guardian fotografii otiskuje po titulku a úvodní větě perexu. ČT24 a iDnes pod titulek shodně řadí datum, perex a fotografii. Česká média na rozdíl od britských neuvádí autora článku v úvodu, ale naopak až úplně na konci textu.

Výmluvným spojovacím prvkem v rámci tří českých a tří britských médií je volba fotografie. Všechna britská média otiskla fotografii doktora Johna Zhanga, který vedl lékařský tým, jak v náručí drží novorozeného chlapečka, prvního lidského nositele

---

⁶² McQuail trefně poznamenává, že bulvárním médiím „na faktu pozornosti záleží více než na její kvalitě“ (na kvalitě zprostředkované informace – pozn.), protože „pozornost rovná se spotřeba“. (2007)

genetické informace tří osob⁶³. Tuto fotografii označujeme jako ikonický znak, tedy znak, který je se zastupovaným subjektem spojen vnější podobností. (Peirce 1972)

First 'three person baby' born using new method

By Michelle Roberts
Health editor, BBC News online

© 27 September 2016 | Health

Share

The world's first baby has been born using a new "three person" fertility technique, New Scientist reveals.

Obrázek č. 2: Otevření článku na serveru BBC.

Reproduction

World's first baby born from new procedure using DNA of three people

Experts welcome news of successful mitochondrial transfer but caution against operating in countries beyond regulations

This article is 5 months old

Ian Sample Science editor

@iansample

Tuesday 27 September 2016 17:12 BST

Dr John Zhang with the world's first baby born using DNA from three people. The baby is reported to be healthy. Photograph: New Hope Fertility Center

Obrázek č. 3: Otevření článku na serveru The Guardian.

⁶³ Zajímavé také je, jak se média vypořádala se zachováním anonymity dítěte. Zatímco Daily Mail obličej dítěte nijak neupravoval, The Guardian a BBC ho rozmazaly. Stejně tak časopis New Scientist, kde se fotografie doktora Zhanga s chlapčkem objevila v náhledu videa, které použila na konci článku ČT24.

Meet the world's first 'three-parent baby': Boy - delivered by US medical team in Mexico - carries a tiny piece of genetic code from a third donor 'parent' to avoid inheriting a disease from his mother

Three-parent baby technique lets parents with genetic mutations edit the mother's egg so they can have a healthy baby. The technique is only legal in the United Kingdom, but this is the first birth. The baby's parents are from Jordan, his mother carries a genetic mutation. Both of their first two children died of genetic disease by that age of 6. A New York team carried out the egg editing procedure in Mexico, where there are no rules against the procedure. This is a milestone, lead surgeon Dr John Zhang told Daily Mail Online. He said in the future this technique could be 'tailored' - from helping older women give birth, to editing a child's appearance or skills.

By NIA LI, CAREY FOR DAILYMAIL.COM
PUBLISHED: 18:01 GMT, 27 September 2018 | UPDATED: 19:31 GMT, 27 September 2018

5.1k photos 83E

The world's first child has been born using a revolutionary technique that combines the genes of three parents.

Like all humans, the five-month-old boy carries DNA from both his parents. But he also has a tiny piece of genetic code from a donor. It means he has avoided inheriting a genetic condition from his Jordanian mother, known only as TG, that could kill him.

Garačové stani Praha 10

The controversial technique has only been legally approved in the UK. However, the first birth was engineered by a US medical team who treated TG and her husband in Mexico, where there are no laws to block the procedure.

And embryologists believe the birth should fuel demand for more around the world, offering hope to millions who face the prospect of delivering genetically ill children.

This is a milestone technique, Dr John Zhang, who led the medical team from New York City's New Hope Fertility Center, told Daily Mail Online.

Dr John Zhang, head of the New York City embryonic team, holds the world's first 'three-parent' baby after the boy was born in Mexico in April

Obrázek č. 4: Otevření článku na serveru Daily Mail.

Fotografii doktora Zhanga s chlapčkem poskytla zdarma newyorská reprodukční klinika New Hope Fertility Center, domovská klinika doktora Zhanga. Česká média si k ní přesto cestu nenašla⁶⁴. Dvě z nich využila fotografii z databáze ČTK s modelem dvoušroubovice DNA a spícím miminkem na pozadí.

⁶⁴ důvodem mohla být například rychlost, s jakou se česká média snažila článek zveřejnit

Obrázek č. 5: Otevření článku na serveru Blesk.

Obrázek č. 6: Otevření článku na serveru ČT24.

Server iDnes.cz zvolil zvětšenou fotografii uměle oplodňovaného vajíčka. Tuto fotografii lze označit za nejméně atraktivní. Zvolené fotografie označujeme jako symbolické sdělení, tedy sdělení se souvislostí danou zvykem, konvencí, dohodou. (Peirce 1972)

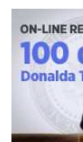
První dítě má tři rodiče. Lékaři v Mexiku dotáhli experiment s DNA

27. září 2016 18:45

Americkému týmu v Mexiku se poprvé podařilo přivést na svět dítě, které nemá pouze dva rodiče. Metoda přenosu mitochondriální DNA umožnila, že dítě má kromě genetického kódu otce a matky také DNA ženy-dárkyně. Lékaři k tomuto kroku přistoupili, aby zajistili, že se dítě narodí bez genetické vady, kterou by mu jinak matka v genech předala.

Ilustrační foto. | foto: Eugene Ermolovich, CC-BY, Creative Commons

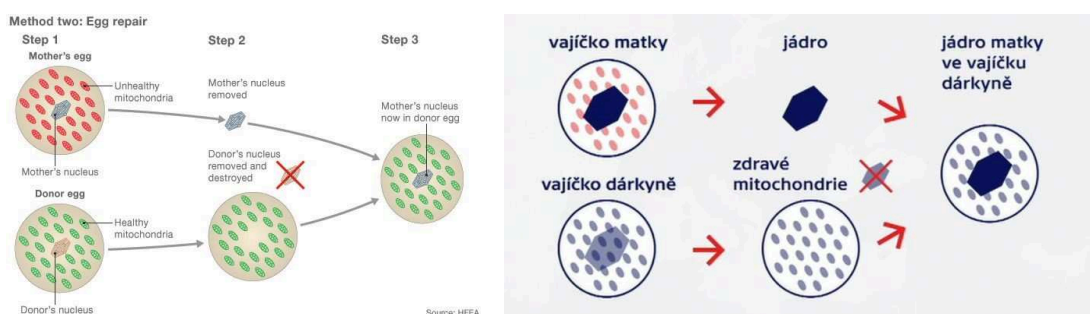
Reklama

Obrázek č. 7: Otevření článku na serveru iDnes.

Žádné další grafické prvky v článku nevyužily servery Blesk a iDnes. Zároveň je ale nutné poznamenat, že tělo zprávy tvořily jen čtyři, resp. pět odstavců, a tak nijak nepotřebovaly „rozbít“ souvislý text.

Naopak servery ČT24, BBC a Daily Mail využily možnosti poměrně složitě téma mitochondriálního dárcovství čtenářům vysvětlit i pomocí grafiky. Shodně znázornily přenos jádra vajíčka matky do vajíčka dárkyně. Nejsložitější grafiku představil čtenářům Daily Mail, který znázornil vyjmutí jádra z vajíčka matky a odstranění jádra z vajíčka dárkyně až po oplodnění vajíčka dárkyně s jádrem matky spermií. Naopak server BBC volil zjednodušené schematické znázornění. Oba britské servery převzaly grafiky z HFEA (Human Fertilisation and Embryology Authority) a uvedly ji jako zdroj. BBC využila také grafiku, na níž ukázala strukturu buňky – co je to jádro, co mitochondrie, co cytoplasma.

Obrázek č. 8: Grafika BBC a grafika ČT24.

Z dalších grafických prvků využily ČT24 a Daily Mail video na konci článku – ČT24 video z časopisu New Scientist (s anglickými titulky) a Daily Mail vlastní, dva roky starou nahrávku z diskusí americké vládní agentury Food and Drug Administration nad povolením výzkumu mitochondriálního dárcovství v USA.

8.2 Narativní struktura

České servery Blesk a iDnes pojaly téma jen velmi stručně – jejich články měly pět až šest odstavců včetně perexu. Článek ČT24 byl zhruba dvakrát delší, články všech tří britských médií pak zhruba čtyřikrát delší. Vzhledem k výjimečnosti události a jejího relativně podrobně zpracovaného pokrytí v časopise New Scientist, který zprávu zveřejnil jako první, měla analyzovaná média narativní strukturu v rámci svých článků velmi roztráštěnou. Popíšeme ji proto u jednotlivých článků podrobněji a až v závěru kapitoly ji shrneme obecně a porovnáme.

8.2.1 Blesk, iDnes

Redaktoři Blesku hned v titulku označili událost za „průlomovou“. Také samotný článek otevřeli jeho přesahem, hovoří o nové éře v medicíně. Pokračují tím, že narození chlapečka lékaři odhalili až v jeho pěti měsících, a uvádí, že se k nové metodě rozhodli vzhledem ke genetickým predispozicím matky. V dalším odstavci rozvíjí pozitivní přesah (novou éru v medicíně), uvozují ho větou „lékaři se domnívají“, a stručně připomínají i kontroverzi a nutnost přísných kontrol, které naopak uvozují větou, že „odborníci varují“. Jen velmi stručně Blesk vysvětluje, že genetickou vadu nesly mitochondrie, a uzavírají tím, že „vědci vymysleli způsob, jak přenosu vad

předejít“. Server iDnes událost v titulku nijak nehodnotí, přináší čistě informativní titulek a také perex. Prezentuje v něm událost jako pozitivní věc pro tuto rodinu, o přesahu hovoří až o několik odstavců dál. Redakce stručně popisuje, že metodu americký tým realizoval v Mexiku, kde není zakázána, a že povolena je zatím jen ve Velké Británii. Metodu následně autor označuje jako předznamenání nové éry v medicíně („podle odborníků“) a pozitivní krok, který by mohl pomoci dalším lidem s rizikem přenosu genetických vad. Článek iDnes uzavírá zcela praktickým vysvětlením toho, co může znamenat genetická porucha mitochondriální DNA („děti by mohly trpět poškozením mozku, ochabováním svalů nebo i slepotou“) a že mitochondriální DNA zodpovídá za tvorbu energie v těle („se vzhledem a chováním nesusouví“). Oba české servery čerpaly z článku BBC, na kterou se také odvolávají, narativní struktury ale volí odlišné. Zatímco Blesk událost otevírá přesahem do budoucnosti medicíny, iDnes „novou éru“ komentuje až ve druhé polovině článku. V omezeném rozsahu nechal každý ze serverů prostor jiným aspektům. Redakce iDnes neuvádí také jakoukoliv kontroverzi, naopak se snaží prakticky vysvětlit funkci mitochondriální DNA, což zase opomíjí Blesk.

8.2.2 BBC

Také BBC má titulek čistě informativní, nijak nehodnotí událost ani její přesah. Spolu s ČT24 volí jako jediné dva servery uvození článku (formou první věty) nikoliv přes událost samotnou, ale přes její zveřejnění v časopise New Scientist. ČT24 dokonce začíná článek jednoduchou větou, že „časopis New Scientist přinesl převratnou zprávu“. BBC otevírá článek z pohledu dítěte („pětiměsíční chlapeček má obvyklou DNA mámy a táty a část genetického kódu od dárce“) a vzápětí jeho narození komentuje skrze odborníky („odborníci tvrdí“) jako „bezprecedentní krok“ a předznamenání „nové éry v medicíně“ (tedy označení hojně převzaté českými servery). Opět je tedy událost prezentována v pozitivním světle (pomoc rodinám s vzácnými genetickými onemocněními). Na stejném místě ale BBC připomíná varování „odborníků“, že je metoda kontroverzní a je nutná její přísná kontrola. Ještě v první čtvrtině článku se také autorka Michelle Roberts zmiňuje o průlomovém objevu „trojí DNA“ už v roce 1990. Roberts následně nejspíše nejspíše ze všech zkoumaných médií vysvětluje, co to jsou mitochondrie („drobné struktury uvnitř téměř každé buňky těla, které přeměňují potravu

na využitelnou energii“); strukturu buňky graficky znázorňuje také na konci článku. Druhou čtvrtinu článku věnuje příběhu rodiny, uvádí, že matka trpí Leighovým syndromem, čtyřikrát potratila a dvě děti jí ve věku (6 let, 8 měsíců) následkem syndromu zemřely. Syndrom je také popsán v boxu. Stran legislativy BBC vysvětluje, že americký tým odcestoval do Mexika právě proto, že tamní zákony metodu nezakazují, a uvádí rovněž, že Velká Británie je jediná země na světě, která metodu výslovně povoluje. Roberts vysvětluje, že dítě má od dárce 0,1 % DNA (vysvětlení způsobu přenosu je doplněno infografikou), a zdůrazňuje, že genetické kódy pro vzhled má od matky a otce. Závěrečná třetina článku je věnována názorům uvozeným informací, že tým doktora Zhanga vytvořil pět embryí, ale jen jedno se vyvinulo normálně. BBC připomíná, že zveřejnění narození dítěte „vyvolá etické otázky“ a uvádí, že „podle odborníků na plodnost“ je důležité postupovat vpřed, ale opatrně. Bezpečnost a opatrnost komentuje jako potřebnou i profesor Newcastle University. Redaktorka zmiňuje otázky, zda šlo o první, nebo o první úspěšný případ, a k metodě uvádí, že „kritici tvrdí“, že to je nezodpovědné. Doktor z pro-choice organizace Human Genetics Alert⁶⁵ kritizuje ignorování amerických regulačních orgánů Zhangovým týmem a jeho výrok o tom, že je etické zachraňovat životy. Na to reaguje Zhang, který na všechny otázky chce odpovědět na nadcházející lékařské konferenci, a článek nechává uzavírat profesorem z University of Kent, podle něhož jde o novou éru a prostředek léčby, ale i o otevření náročných etických otázek.

8.2.3 ČT24

Redakce ČT24 čerpala z článku serveru BBC, který uvádí jako zdroj. Na rozdíl od článků ostatních serverů redakce v titulku ani v perexu vůbec nevysvětluje, proč byla metoda použita. Čtenáři se dozvídají jen to, že se narodilo dítě s genetickou informací tří lidí a že je zdravé. V perexu se dále rovnou uvádí, že metoda je kontroverzní a byla provedena americkými lékaři v Mexiku, kde není povolena ani zakázaná, a také že jde o podle vědců „revoluční událost“. Jako pozitivní je metoda prezentována až

---

⁶⁵ organizace o sobě sama uvádí, že není proti genetickému výzkumu obecně, vadí jí ale genetická diskriminace nebo například klonování (Human Genetics Alert)

v následujícím odstavci („díky speciálnímu typu oplodnění je syn zdrav“), kde je vysvětleno, že matka trpěla dědičným Leighovým syndromem a dvě děti jí už na následky onemocnění zemřely. Následně autor vysvětluje složení DNA a jednoduše funkci mitochondrií („poskytují energii buňkám“) a postup oplodnění včetně informace, že od dárkyně má dítě jen 0,1 % své DNA. Postup vysvětluje také grafika, o níž byla řeč výše, a box o mitochondriálním dárcovstvím, který stručně vysvětluje i legislativu ve Velké Británii a v USA. Poslední dva odstavce věnuje autor ohlasům na provedení metody. „Je to revoluce, shodla se odborná veřejnost, když se zprávu dozvěděla“, otevírá první odstavec a přidává, že jde o první úspěšnou aplikaci, že „vědci se domnívají“, že umožní další rozšíření využití, a že metoda „může pomoci stovkám žen“. Druhý odstavec nastiňuje argumenty odpůrců (genetické změny se mohou přenést na další generace, „kritici lékařům vyčítají, že si hrají na Boha a umožňují cestu k designování dětí na míru“), celý článek je ale zakroužen do pozitivního směru a uzavírá ho citace doktora Zhanga, že „chránit život je etická věc“. Pod text je pak umístěno ještě video o použití metody z časopisu New Scientist s anglickými titulky publikované na YouTube, které oproti článku neobsahuje žádné nové informace vyjma té, že vytvořeno bylo pět embryí a implantováno bylo jedno.

8.2.4 The Guardian

Také titulek The Guardian událost nijak nehodnotí. Tělo článku bezprostředně pod titulkem ale otevírá krátké sdělení, že „experti vítají zprávy o úspěšném přenosu, varují ale před jeho prováděním v zemích, v nichž chybí regulace“. Autor Ian Sample, autor rubriky Science, tak volí odlišnou strukturu než ostatní média – drží se v informativní rovině, nesnaží se ani o pozitivní ani o negativní vyznění události. Do první čtvrtiny článku vybral Sample oproti ostatním analyzovaným médiím velmi originálně kontroverzi provedení výkonu v Mexiku. Zatímco „mnozí odborníci“ novinku podle Sampla vítají, někteří naopak vyjadřují obavy, že američtí lékaři se do Mexika přesunuli proto, aby mohli metodu provést zcela mimo regulační rámec a bez publikování podrobností o výkonu. Reagovat na tato upozornění nechává autor Zhanga, podle něhož je provedení metody v Mexiku v pořádku, a cituje jeho větu, že „to save lives is the ethical thing to do“. Následně článek otevírá příběh rodiny (Leighův syndrom, úmrtí dvou dětí), a to až do detailů včetně desetiletého trvání manželství páru

nebo roku úmrtí první dcery. Vysvětlen je způsob přenosu a také to, že z pěti embryí se správně vyvinulo (tedy nejen že bylo implantováno, jak uvádí New Scientist) jen jedno. Ian připomíná, že několik dětí s trojí DNA se narodilo už v roce 1990, u některých se ale vyvinuly genetické poruchy, a postup tak byl zakázán. Aktuální událost pro The Guardian komentuje výzkumný pracovník King's College London Dusko Ilic zabývající se konkrétně výzkumem kmenových buněk – na jedné straně doufá, že úspěšný pokus „zkrotí horlivé kritiky“ a urychlí darování mitochondrií ve Velké Británii, ale připomíná i kontroverzi provedení metody v Mexiku. Ptá se také na to, zda šlo o první, nebo o první úspěšný pokus a vnímá jako nezbytné, aby byly na konferenci zveřejněny detaily, z nichž pak vzejdou další otázky. Na opatrnost upozorňuje také doktorka Newcastle University („is not a race“), která ale zprávu o narození dítěte jednoznačně vítá. Článek uzavírá vyjádření profesora neurologie Douga Turnbulla, jednoho z velkých propagátorů povolení metody ve Velké Británii. Podle něj dává metoda naději mnoha matkám, připomíná ale, že zpráva o narození dítěte v Mexiku svou stručností zatím neumožňuje potřebnou diskusi o regulaci a financování jejího dalšího rozvoje.

8.2.5 Daily Mail

Nejdelší článek, uveřejněný na Daily Mail, otevírá velmi dlouhý (pro Daily Mail typický) titulek obsahující mimo jiné informaci, že transfer provedli američtí lékaři v Mexiku a že byla metoda použita, aby se zabránilo tomu, že dítě zdědí onemocnění po své matce. Totéž je uvedeno v tzv. story highlights, kde se dále čtenáři dozvídají, že předchozí dvě děti páru z Jordánska zemřely, že metoda je povolena jen ve Velké Británii a že doktor Zhang ji považuje za milník. Autorka Mia de Graaf rovněž uvádí jeho vizi do budoucna, že možnosti mohou být prakticky neomezené – „od pomoci starším ženám rodit až k možnostem upravovat vzhled nebo schopnosti dítěte“. Za „revoluční techniku“ označuje transfer také de Graaf. V závěru první čtvrtiny článku, po informativním popisu události, poprvé, a to v souvislosti s legislativou ve Velké Británii, zmiňuje kontroverzi metody, kterou ale dále nerozvádí, a naopak uvádí, že „embryologové věří“, že úspěšné provedení přinese naději milionům lidí, kterým by se mohly narodit nevyléčitelně nemocné děti. Pozitivní hodnocení ve smyslu vyhnutí se onemocněním podtrhuje také souhlasné vyjádření doktora Zhanga. V přilehlém boxu autorka v bodech jasně vysvětluje postup procedury (doplněný dále grafikou) a v článku

ho rozvíjí o vysvětlení funkce mitochondrií. Příběh rodiny je nastíněn jen velmi stručně – po úmrtí dvou dětí pár „zdrčen ztrátou“ vyhledal doktora Zhanga. Vytvořeno bylo podle Daily Mail pět vajíček, přežilo jediné. De Graaf zmiňuje „obavy a vzrušení celé lékařské komunity“, na které nechává reagovat doktora Zhanga („tohle je jen začátek“) včetně jeho vize do budoucna s nastíněním možnosti měnit například vzhled nebo schopnosti dítěte („jak daleko to může jít, si neumím představit“) a také jeho stručné vyjádření mít na paměti účinnost a bezpečnost („stejně jako u všech nových metod“). Až v závěrečné čtvrtině článku dostává poprvé prostor také někdo jiný než Zhang. Autorka událost nechává okomentovat zakladatele a prezidenta CARE Fertility Group. Ten událost hodnotí pozitivně (může podle něj vymýtit dědičné choroby) a že krok vpřed je nutný („věřím, že je zcela bezpečný a účinný“). Bez vysvětlení, o koho jde, cituje autorka stejně jako The Guardian také výzkumníka Dusko Ilice, ovšem v jiném kontextu. Zatímco v The Guardian použití metody vítá, ale upozorňuje na kontroverzi provedení transferu v Mexiku, pro Daily Mail se ptá, zda jde o první, nebo o první úspěšné provedení transferu, a zmiňuje riziko následování postupu bez toho, že by byl řádně prozkoumán právě tento případ („impatient people pursue treatment in the very places where regulation is the least strict“).

8.2.6 Shrnutí závěrů analýzy narativní struktury

Všechny servery vyjma The Guardian otvíraly ze syntagmatického hlediska své články stejně – narozením dítěte jako pozitivní událostí. Akcentovaly, že se díky metodě dítě vyhnulo dědičnému onemocnění nebo že jde o revoluční techniku předznamenávající novou éru medicíny. Naopak The Guardian jako jediný zvolil velmi kritický přístup a zaměřil se v úvodu na kontroverzi provedení výkonu v Mexiku. Zatímco obhájit svůj postup nechávají doktora Zhanga, odpůrce uvádí jen obecně („**some /experts – pozn./** raised concerns“). The Guardian také jako jediný více rozvíjí příběh páru, uvádí detaily, personalizaci části zprávy podtrhuje i vyprávěním přes partnery jako aktéry příběhu („**the couple approached** Zhang for help“). Doktor Zhang jako druhý z hlavních aktérů dostává největší prostor včetně parafrází a citací v článku The Guardian a Daily Mail, naopak BBC a ČT24 ho zmiňují jen okrajově a servery Blesk a iDnes ho nezmiňují vůbec. Pokud se v článku mluvilo o doktoru Zhangovi, všichni autoři vyjma Daily Mail uvedli jeho výrok, že „to save lives is the ethical thing

to do“. Jak ještě rozebereme více v podkapitole analýzy jazykových prostředků, tato a další citace doktora Zhanga podporují jeho rámec zvýrazňující záchranu života, a naopak opomíjejí, že zákrok byl naplánován už před vznikem života. Právě na tuto interpretaci události přistoupilo i pět ze šesti médií. Vyjma serveru The Guardian všichni autoři dalšími citacemi a parafrázemi konkrétních lékařů či obecně „odborníků“ („embryologové věří“, „podle odborníků“, ...) a vykreslením příběhu rodiny své texty stavěly tak, že lékaři de facto zabránili smrti dítěte a že neexistovala jiná alternativa, jak zachránit lidský život. Ani jeden z článků se například nezabýval otázkou „práva na reprodukci“ – v tomto případě tím, kam až se má zacházet, pokud páru něco brání v početí či v narození zdravého potomka, či možnými zdravotními riziky metody pro embryo. Tato interpretace byla patrná i ze stručných textů na serverech Blesk a iDnes („lékaři k tomuto kroku přistoupili, aby zajistili, že se dítě narodí bez genetické vady, kterou by mu jinak matka v genech předala“).

U pěti ze šesti autorů se objevuje narace z pohledu vedoucího lékaře, u všech autorů pak z také z pohledu rodičů dítěte. Za velmi důležité a závažné považujeme, že ani u jednoho z článků nenajdeme pohled z pozice dítěte – co pro něj znamená a bude znamenat „trojí DNA“? Přestože je to právě dítě, které nese největší díl následků a důsledků, za hlavní aktéry příběhu považují média lékaře a rodiče⁶⁶. Jistě v případě dítěte nejde jen o možná zdravotní rizika, situace může mít značný dopad na jeho psychiku, na sebezpřijetí, na pochopení svého životního příběhu atd. Otázku možných důsledků pro dítě jen velmi vágně uvádí BBC („but the science does raise ethical questions, including how any child from the technique might feel about having DNA from three people“). V člancích rovněž chybí hlas zástupců „pro-life skupiny“ stavících se za ochranu lidského života od početí. To je v případě mitochondriálního dárcovství poměrně podstatné, protože došlo nejen k zásadnímu zásahu do embrya, z něhož se později narodilo dítě, ale podle slov doktora Zhanga se další čtyři embrya „nevyvinula normálně“ a není jasné, jak s nimi bylo dále naloženo.

---

⁶⁶ vysvětlením může být, že média dávají prostor aktérům, které mohou citovat

Server iDnes jako jediný z analyzovaných médií obecně nezmínil jakoukoliv kontroverzi výkonu, událost prezentoval jako čistě pozitivní (pomoc rodinám, nová éra medicíny). Blesk sice uvedl, že je metoda kontroverzní, nevysvětloval ale čtenářům čím. Třetí český server, ČT24, některé protiargumenty v posledním odstavci uvedl (včetně argumentu možného vývoje směrem k „designování dětí na míru“), ve stejném odstavci ale článek současně uzavřel již zmíněnou citací doktora Zhanga. Podobně je vystavěn také článek Daily Mail – až v jeho poslední čtvrtině je poprvé dán prostor k vyjádření někomu jinému než doktoru Zhangovi, zároveň ale oba dva citovaní lékaři zaujímají rovněž pozitivní a spíše pozitivní postoj. Na určitou kontroverzi (nezveřejnění detailů, riziko nekontrolovatelného rozšíření) upozorňuje jen druhý z nich. Prostor dalším konkrétním odborníkům dávají také The Guardian a BBC, i jejich reakce jsou ale většinou pozitivní. Nejvíce otázek do diskuse vnáší The Guardian, naopak BBC zůstává ve velmi nekonkrétní rovině „nutnosti kontroly“.

Zajímavé je, že každé z analyzovaných médií uvádělo jiné důvody kontroverze.

- ČT24: možnost přenosu genetických změn na další generace, hraní si na boha, umožňování cesty k „designování dětí na míru“
- Daily Mail: otázka prvního, nebo prvního úspěšného pokusu, nezveřejnění detailů, možné nekontrolovatelné šíření právě tam, kde regulace chybí
- BBC: otázka prvního, nebo prvního úspěšného pokusu, přesun do Mexika (ignorování amerických regulačních orgánů, nezodpovědnost), dopady na dítě
- The Guardian: přesun do Mexika (mimo regulace, bez publikování detailů, není možnost ověření či zjištění toho, jakým schvalovacím etickým procesem zákrok prošel), otázka prvního, nebo prvního úspěšného pokusu

Tři z těchto serverů použily stejné syntagmatické uspořádání – hlas kritiků umístily až na konec článku.

Velmi podobně se stavěla analyzovaná média také k vysvětlení samotného přenosu a k vysvětlení termínu mitochondriálního dárcovství. Autoři článků na serverech iDnes a BBC se snažili postup přiblížit čtenářům ještě z hlediska praktických dopadů a uváděly funkci mitochondriální DNA.

Narativní struktura jednotlivých článků je natolik roztříštěná, že ji lze jen velmi těžko zobecnit. Řada rozdílů vyplývá z diametrálně odlišné délky článků – například dva ze tří českých serverů zpracovaly téma jen velmi stručně a vypustily etické otázky nebo osobní linku události. Naopak britská média z paradigmatického hlediska mnohem výrazněji využila možnosti personalizace zprávy. Zveřejnila veškeré nebo téměř veškeré dostupné informace o páru a jeho příběhu a více také akcentovala osobní roli doktora Zhanga. Česká média na rozdíl od britských nedala prostor žádnému českému ani zahraničnímu odborníkovi, všechny tři britské servery naopak požádaly o vyjádření vždy alespoň dva další odborníky. Vzhledem k rozsahu textů a také ke specifické legislativní úpravě metody ve Velké Británii se také britská média více zmiňovala o regulaci v USA, Mexiku a Velké Británii.

8.3 Jazykové prostředky

Zatímco úvod článku (resp. perex nebo úvodní odstavec těla článku) věnovalo pět ze šesti serverů přesahu události („nová éra medicíny“), v titulku tento aspekt akcentoval jen Blesk („průlom v medicíně“). Zdůraznil dále, že jde o „první dítě“ s trojí DNA, což zmínily všechny ostatní servery vyjma ČT24. The Guardian a Daily Mail prvenství ještě podtrhly přívlastkem „the world's first“. V paradigmatické rovině je dále zajímavé, že zatímco polovina médií hned v titulku označila rodiče i dárkyni jednotně za rodiče (ČT24: „dítě se třemi rodiči“, iDnes: „dítě má tři rodiče“, Daily Mail: „three-parent baby“), přičemž ČT24 nazvala dárkyni ještě emocionálně výrazně zbarveným slovem „máma“ („táta, máma a máma“), tedy pojmovými znaky mající silné emotivní konotace (protože jejich denotáty jsou objekty sloužící často jako citové podněty; Volková 1992), The Guardian zvolil neutrálnější výraz „people“ a BBC a Blesk ještě velmi formální výrazy „three person“, „tři osoby“⁶⁷. Poslední tři jmenovaná média dárkyni vůbec neoznačují za rodiče v rámci celého textu, Blesk ji navíc uvádí v mužském rodě jako „neznámého dárce“. Upoutat čtenáře atraktivním titulkem se nejvíce snaží Daily Mail použitím ilokučního aktu se snahou vtáhnout čtenáře přímo do

---

⁶⁷ Článek časopisu New Scientist používá termín „three-parent“ a dárkyni v celém textu důsledně nazývá dárkyní (donor), jde tak o vlastní invenci serverů.

děje („meet the world's first 'three-parent baby'“) a ČT24 (použitím emotivně silně zabarvených slov „táta, máma a máma“), dále také Blesk, který užívá expresivního výrazu „průlom“, navíc syntagmatickým uspořádáním (první slovo titulku) podtrhujícího přesah události podle vlastního výkladu. Naopak velmi strohé informativní titulky mají BBC a The Guardian, což u nich jako seriózních médií nepovažujeme za překvapivé. Vzhledem k tomu, že ve Velké Británii je metoda povolená, je zajímavé, že britské servery vyjma dlouhého titulku Daily Mail nezmiňují, kde k narození dítěte došlo. Tento fakt naopak akcentují všechna česká média, byť se ale z titulků redakcí Blesk a ČT24 zdá, že se dítě narodilo v USA („američtí lékaři“, „v Americe se narodilo“). Daily Mail pak používá slovní spojení „US medical team“, ze kterého je patrná zkratkovitost. Jde o postup užívaný nejen v titulku a nejen v článku Daily Mail. Zkratkovité označení „US“ volí všechna britská média. Výraz „American“ se objevuje jen jako oficiální název instituce („American Society for Reproductive Medicine“).

Původní článek v časopise New Scientist cituje výzkumného pracovníka King's College London Dusko Ilic, který událost označuje za „revoluční“. Tento výraz přejal jen server ČT24, ovšem ne jako Ilicův výrok, ale jako obecnou shodu („vědci událost popisují jako revoluční“). Zprávu také server sám označil za „převratnou“. Blesk, jak už bylo řečeno, použil hned v titulku slovo „průlom“, později událost označil za „krok předznamenávající novou éru v medicíně“. O „nové éře“ hovoří také iDnes, který vyjádření připisuje „odborníkům“ („podle odborníků“). Tento jazyk inovace, reprezentovaný právě výrazy jako *průlom*, *revoluce* či *průkopnický*, s sebou nese konotace naděje a očekávání pro ty, kteří trpí onemocněním. (Prosser 2010) V souladu s vyšší mírou personalizace, pro čtenáře vysoce zajímavou, používala britská média také více čtenářsky „atraktivní“ jazyk. Při hodnocení události například volila mnohem častěji expresivní výrazy. Čtenářovu pozornost se snažila při popisování události upoutat výrazy jako „great news“, „ice-breaker“ (The Guardian), „breakthrough“,

„revolutionary“, „milestone“ (Daily Mail), „unprecedented step“ či „radical new treatment“⁶⁸ (BBC)⁶⁹.

Současně vůbec nejšířěji používaným přívlastkem napříč médii byl výraz „controversial“, „kontroverzní“. Použila ho všechna média vyjma serveru iDnes, který jakákoliv možná rizika a negativa nezmiňoval vůbec. Přívlastek při popisu metody mitochondriálního dárcovství volila britská média spíše k výrazu „technique“, které se objevilo i v článku New Scientist. Jde o častější označení než výraz „technology“, který zvolil server BBC, byť jsou v angličtině přípustné a správné oba dva termíny. Obecně umožňuje angličtina pro výraz „technology“ širší využití než český výraz „technologie“. Zatímco iDnes přeložil výraz ze zprávy BBC správně jako „techniku“ (protože se jedná o metodu, způsob⁷⁰), Blesk použil v tomto případě nesprávné označení „technologie“.

Vůbec nejčastěji, nejen při hodnocení události, užíval emotivních znaků Daily Mail. Například když autor článku popisoval, že lékaři vyvinuli pět embryí, ale vyvinulo se jen jedno, použil výraz „survive“, zatímco The Guardian i BBC tutéž událost popsaly jako „only one developed normally“. Práci s užíváním emotivních znaků u jednotlivých médií dobře ilustruje také linka s příběhem rodiny. Nejvíce ji rozvinul The Guardian, popis ale držel ve velmi věcné rovině. „Couple approached Zhang for help“, píše například autor v článku The Guardian. „Devastated by the loss of their two children, the couple flew to America to meet with Dr Zhang“, popisuje tutéž část příběhu Daily Mail. Ten užíval i lexémy odkazující k symptomům emocí (Volková 1992), například když při vysvětlování projevů Leighova syndromu popsal nemocné jako „sufferers“. Také BBC držela příběh v informativní rovině a emotivně zabarvená slova užívala spíše ojediněle (například „heartache of four miscarriages“).

---

⁶⁸ v článku BBC se objevil znovu také obrat „new era in medicine“, naopak je zajímavé, že výraz „breakthrough“ byl použit také, ovšem v souvislosti s použitím metody v 90. letech

⁶⁹ Volková tyto znaky popisuje jako typické pojmové lexémy s explicitní evaluativní sémantikou. Zpravidla se jedná o adjektiva získávající ve spojení silné emotivní konotace. (Volková In Slovo a slovesnost 1992)

⁷⁰ Vlková in Světlo 2003

Jen polovina médií zmínila, jak velká část celkové DNA dítěte pochází od dárkyně. Zatímco ČT24 zvolila kvantitativní popis („jedna desetina celkové DNA“), BBC a Daily Mail informaci podtrhly spojením „tiny bit of genetic code from a donor“ (BBC; Daily Mail použil spojení „tiny piece“). Snaha přiblížit se čtenáři praktickým popisem byla především u britských médií v paradigmatické rovině patrná také při vysvětlování postupu, jak k přenosu došlo. Nejbliže ke čtenářům zašel Daily Mail, který použil dokonce metaforická pojmenování. Složitost a pestrost genetické výbavy předávané matkou dítěti vyjádřil označením „melting pot of DNA“, tedy výrazem používajícím se (taktéž metaforicky) v rámci hypotézy o asimilaci imigrantů v nové společnosti. Při popisu funkce mitochondrií (získání a uvolňování energie pro činnost buňky) pak použil metaforu „cell’s battery“. Obdobný výraz obsahoval i článek The Guardian, který mitochondrie popisoval jako „tiny battery“, a autorka článku BBC zvolila taktéž metaforické slovní spojení „cell’s factories (these create the energy to make the cell function)“.

Česká média si při vysvětlování žádnou metaforou ani metonymií „nepomohla“. Server iDnes jen uvedl, že mitochondrie ovlivňují to, „zda bude dítě živější, nebo si raději zaleze s knížkou do postele“. Přirovnáním ve druhé části věty se tak chtěl patrně přiblížit čtenářům a obohatit suché sdělení, že dítě může být také pasivnější.

Přestože se jedná o poměrně složité téma, všechny servery se vyhnuly odborným termínům (případně odborným termínům, které by ponechaly bez vysvětlení). Nutno ale podotknout, že na termíny složitý je víceméně jen samotný „technický“ proces mitochondriálního dárcovství a vysvětlení funkcí jádra či mitochondrií. Ostatní části zprávy, jakkoliv není ani tam lehké některé informace srozumitelně vysvětlit (například proč je problém, pokud nejsou pro vědeckou obec zveřejněny podrobnosti), se bez odborných výrazů obešly. Zmíněné rétorické figury tak byly téměř výhradně užívány jen při vysvětlování výše zmíněných termínů a funkcí, pokud byly užity i jinde, pak minimálně, a navíc v naprosté většině jen v rámci citací. Například The Guardian a BBC citovaly profesorku Alison Murdoch, podle níž mitochondriální dárcovství „is not a **race** but a goal to be achieved with caution“. Zmínit můžeme také citaci vědce Dusko Ilice pro The Guardian, že „this will **tame** the more zealous **critics**“. Americké servery hojně využívaly také ustálených a idiomatických spojení. Objevily se znovu

především v článku Daily Mail (například „bear in mind“, „pass laws“, či „down the line“).

Při popisu legislativního rámce v Mexiku použil nejexplicitnější spojení server ČT24, který napsal, že v Mexiku procedura „není povolena ani zakázána“. Totéž vyjádřily ostatní servery obecnějšími výrazy „no laws“, příp. „no laws there that prohibit it“ (Daily Mail, BBC), „beyond the reach of any regulatory framework“ (The Guardian), „žádné zákony nezakazují“ (iDnes). Zajímavý obrat použil doktor Zhang – o regulaci v Mexiku řekl, že „there are **no rules**“. Výraz „rules“ nezahrnuje právní rámec, který je ale v tomto případě zásadní. Pravidla jsou osobní povahy, jsou nastavována jednotlivci, mohou existovat i mezi malou skupinou osob, jsou flexibilnější. Určitá pravidla tak bezpochyby v Mexiku směrem k proceduře fungují – například etická pravidla, pravidla chování lékaře k pacientovi na klinice, pravidla nakládání s embryi atd. Zákony (laws) jsou v podstatě právní variací pravidel, jsou stanovené vládou a vynutitelné státními orgány, jejich stanovení podléhá určitým formálním procesům, nejsou tak pružné a jejich porušení znamená jasně definovaný trest. (Noa 2011) V tomto případě považujeme výraz „no laws“ za jednoznačně přesnější a vhodnější označení – tím doktora Zhanga neprovedl výkon v Mexiku, protože tam neexistují žádná pravidla, ale protože tam neexistují žádné zákony směrem k mitochondriálnímu dárctví. Zhangův výraz uvedl jako citaci The Guardian, oproti tomu Daily Mail jej použil jako vlastní tvrzení. Na tomto příkladu se ukazuje, jak zásadní je paradigmatická rovina jazyka. Doktor Zhang jako obhájce procedury svým vyjádřením dal najevo, že „neobešel zákony“, ale „jen“ pravidla.

Podobně zásadní je také podle nás volba obrátů vyjadřujících příčinu či důvod (v češtině typicky výrazy „kvůli“ a „díky“, které jsou velmi často používány nesprávně). Jak již bylo popsáno v rámci narativní struktury článků, pět ze šesti autorů článků přistupovalo na Zhangovu interpretaci, že lékaři v podstatě zabránili jinak nevyhnutelné smrti reálně žijícího dítěte, přestože pochopitelně vždy existuje varianta, že by pár, stejně jako mnohé další páry, žádné další dítě vzhledem k závažnému dědičnému onemocnění nepočal. Flagrantní je tato jeho interpretace ve volbě věty „to **save lives** is the **ethical** thing to do“. Ve skutečnosti ale Zhang žádný život nezachránil, neboť ani žádný neexistoval a existovat nemusel. Velmi často Zhangovu interpretaci autoři textů

vyjadřovali nebo zdůrazňovali právě v paradigmatické rovině – volbou jazykových prostředků majících pozitivní nádech. Uvádíme několik příkladů:

- „**díky** speciálnímu typu oplodnění je nyní její pětiměsíční syn zdrav“ (ČT24)
- „lékaři k tomuto kroku přistoupili, **aby zajistili, že se dítě narodí bez genetické vady, kterou by mu jinak matka v genech předala**“ (iDnes)
- „lékaři se tak rozhodli kvůli genetickým predispozicím, které měla matka chlapce, **tímto krokem se jim vyhnuly**“ (Blesk)
- „vědci vymysleli způsob, jak přenosu vad **předejít**“ (Blesk)
- „embryologists believe this birth should fast-forward progress around the world, offering hope to millions who **face the prospect of delivering terminally ill children**“ (Daily Mail)
- „embryologists are focusing on the technique as a way **to avoid hereditary diseases**“ (Daily Mail)
- „US doctors took the unprecedented step **to ensure the baby boy would be free** of a genetic condition that his Jordanian mother carries in her genes“ (BBC)
- V posledních dvou zmíněných médiích je tato interpretace podtrhována také například třetím kondicionálem, minulým podmiňovacím způsobem hovořícím o nereálných podmínkách z minulosti:
- „The disease – Leigh's syndrome – **would have killed** him within a few years. (Daily Mail)
- „In the case of the Jordanian family, it was a disorder called Leigh Syndrome that **would have proved** fatal to any baby conceived.“ (BBC)

Naprostou výjimkou byl v tomto ohledu článek Iana Sampleho (The Guardian), který ani jednou nenaznačil jakoukoliv nevyhnutelnost narození a úmrtí dítěte s vážnou genetickou vadou. Událost popisoval ne jako zabránění smrti, ale jako možnost dát páru zdravé dítě. Ilustrační je věta „doctors (...) decided to attempt the controversial procedure of mitochondrial transfer in the hope that **it would give the couple a healthy child**“.

8.3.1 Shrnutí závěrů analýzy jazykových prostředků

Podobně jako v případě narativní struktura i použití jazykových prostředků bylo v mnoha ohledech u většiny serverů podobné. Také v rovině použití jazykových prostředků bychom na prvním místě zdůraznili fakt, že pět ze šesti médií se věnovalo popisu z pohledu doktora Zhanga, případně z pohledu rodičů. Média zcela přejímala doktorovu interpretaci (některá dokonce uváděla jeho citace jako svá vlastní tvrzení), že je etické chránit život a že nebýt zákroku, narodilo by se dítě se závažným dědičným onemocněním. Právě toto nekritické přijímání médií považujeme za skutečně závažné. Jak odhaluje paradigmatická rovina, servery v souladu s interpretací doktora Zhanga používaly obraty jako „zabránit postižení“ či „díky metodě je dítě zdravé“. Jako jediný Zhangovu interpretaci rozporoval The Guardian, který se podobným výrazům důsledně vyhýbal. Pokud McNair charakterizuje rozdíly mezi bulvární a seriózní žurnalistikou tak, že se seriózní média „staví skepticky vůči pokusům zmanipulovat zpravodajskou agendu“ (2004), pak v tomto případě s výjimkou serveru The Guardian nelze žádné médium označit za seriózní.

Společný byl médiím čtenářsky srozumitelný jazyk. Autoři využívali odborných výrazů jen v minimální míře a termíny vždy vysvětlovali. Výjimkou byl v tomto ohledu server iDnes, který ve svém stručném článku několikrát zmínil termín „mitochondriální DNA“, aby pak v posledním odstavci vysvětlil jen to, že mitochondriální DNA „zodpovídá za tvorbu energie v těle“. Oproti tomu britská média si při vysvětlování „pomohla“ ještě obraznými přirovnáními („cell’s battery“, „cell’s factories“). Rétorické figury obecně české servery nežívaly takřka vůbec. Přisuzujeme to především tomu, že až na ČT24 nezabíhaly do jakýchkoliv podrobností a jejich články byly velmi strohé nejen jazykem, ale i rozsahem. Autor článku ČT24 sice řadu informací rozvíjejících hlavní sdělení přinesl, přesto ani on necítil potřebu dovysvětlit určité obraty obrazným přirovnáním.

Událost jako takovou označila všechna analyzovaná média vyjma serveru iDnes za „kontroverzní“. Český server naopak nepoužil ani jiný jazykový prostředek naznačující jakoukoliv nejednoznačnost hodnocení události. Dále považovala média událost shodně za revoluční, průlomovou, předznamenávající novou éru medicíny. Obecně emotivní jazyk používal nejvíce server Daily Mail. To pro něj jako tabloidový

server není nijak překvapivé, emotivní jazykové prostředky jsou jedním z efektivních způsobů, jak upoutat čtenáře. (McQuail 1999) Naopak článek bulvárního serveru Blesk se emotivnímu jazyku vyhnul, považujeme to ale za důsledek nízkého zájmu redakce o téma ilustrované jen velmi stručnou zprávou. Zajímavé je použití emotivního jazyka vzhledem k personalizaci zprávy. The Guardian prostředky emotivního jazyka takřka nevykazoval, například expresiva používal nejméně a spíše v rámci přímých citací, čtenářovu pozornost ale poutal podrobným popisem příběhu. Daily Mail expresiva využíval nejčastěji, současně ale linii příběhu rodiny rozvíjel zdatelně méně. Ukazuje se tedy, že v tomto případě neexistuje přímá úměra – vyšší personalizace zprávy neznamená automaticky více emotivní jazyk.

Závěr

Práce si kladla za cíl popsat a porovnat způsoby komunikace témat reprodukční medicíny na českých a britských zpravodajských serverech. Kvantitativní obsahovou analýzou a sémiotickou analýzou jsme odpovídali na tyto výzkumné otázky:

Jak se liší komunikace reprodukční medicíny na českých a britských zpravodajských serverech? (hlavní výzkumná otázka)

Jakým tématům z oblasti reprodukční medicíny se zkoumaná média nejčastěji věnují?

Jaké pojetí tématu reprodukční medicíny zkoumaná média volí nejčastěji?

V jakých rubrikách zkoumaných médií se články o reprodukční medicíně nejčastěji objevují?

Reflektují zkoumaná média reflektují etickou náročnost témat reprodukční medicíny?

Jací mluvčí dostávají v člancích o reprodukční medicíně prostor a jaký je postoj těchto mluvčích?

Jaké kompoziční a narativní struktury a jazykové prostředky zkoumaná média při komunikaci témat reprodukční medicíny využívají?

Při hledání odpovědí jsme analyzovaly 480 článků, které vyšly v období od září 2016 do ledna 2017 na šesti českých a britských zpravodajských serverech. Zvoleny byly vždy podobné typy médií z obou zemí a podrobně jsme je představili v kapitole XY: BBC a ČT24, Daily Mail a Blesk, The Guardian a iDnes. Ve stejné kapitole jsme vysvětlili i volbu nových médiích pro naši analýzu, jejímž důvodem byla především pozice nových médií jako hlavního informačního zdroje české a britské veřejnosti.

(Eurostat 2016) Nedílnou součástí práce byly také články o vědeckých tématech, přičemž právě s jejich poznatky se čtenáři ve vyspělých zemích dominantně seznamují prostřednictvím masových médií. (National Science Board 2012, Laslo 2011, Clark, Illman 2006) Studie věnované komunikaci medicínských témat v masových médiích a také studie zaměřené na prezentaci témat vědy představené v úvodu diplomové práce současně ukazují, že toto sepjetí přináší řadu úskalí. V případě vědeckých témat jsou hlavním problémem odlišné postupy žurnalistiky a vědy a nedostatečné znalosti novinářů v oblasti vědy, které společně nahrávají zkreslování a šíření přehnaných, chybných nebo pseudovědeckých zpráv. (Seale 2002, Schmierbach 2005, Goldacre 2009, Kasík 2012) Lékařství má v masových médiích jako vědecké téma výsadní postavení – v mediálních výstupech o vědě převažují právě ty o medicíně. (Jones et al. 1978, Bauer 1998, Bucchi, Mazzolini 2003) Přesto se i medicíny dotýkají nastíněné problémy mediálního obrazu. Závěry studií zabývajících se mediální komunikací medicínských témat naznačují převahu pozitivních rámců a naopak eliminaci nevýhod a rizik, upřednostňování atraktivních, ale vzhledem ke své skutečné míře výskytu nepřiměřeně často zastoupených témat nebo způsob mediální komunikace korelující se zájmy institucí (reprodukčních klinik, vydavatelských domů, farmaceutických firem atd.).

Velmi podobné závěry přinesla také naše analýza pokrytí témat reprodukční medicíny. Rámování témat jsme zkoumali v rámci dvou okruhů – z hlediska zastoupení různých úhlů pohledu (etický rámec) a z hlediska postojů zúčastněných mluvčích. U mluvčích jsme zkoumali, zda se objevovaly více jejich souhlasná, kritická, nebo neutrální či vyvážená vyjádření, a to směrem k meritu věci: tedy k anomálnímu těhotenství, antikoncepci, surrogátnímu mateřství, potratům a k asistované reprodukci. V médiích obou zemí jasně převažovala souhlasná vyjádření: česká média je dominantně uváděla v téměř dvou třetinách článků, britská média dokonce v téměř 80 % článků. Naopak kritické hlasy se objevovaly minimálně, v britských médiích navíc ještě dvakrát méně často než v médiích českých (7 % a 16 %). Logicky nejčastěji kritické pohledy zastupovali zástupci pro-life a také zástupci církve. Silně kritické byly ale i hlasy politiků a regulačních orgánů. Tyto skupiny mluvčích byly spjaty téměř výhradně s oblastí potratů, kde se hlavní témata točila ve sledovaném období zejména okolo restriktivních návrhů v Polsku a v USA. Zastánci opačného názoru z řad politiků

a regulačních orgánů dostávali v médiích minimální prostor – jako oponenty zpříšňování legislativy si média vybírala zpravidla zástupce pro-choice postoje, tedy typicky účastníky demonstrací. U všech ostatních skupin mluvčích byly uváděny především jejich souhlasné reakce. Kladně se k předloženým tématům stavěli lékaři, pacienti, vlastníci, pro-choice zástupci, celebrity, soudy i výzkumníci.

V rámci podkapitoly jsme uvedli také tři narativy, které se ve vztahu k pozici mluvčích v analyzovaných článcích opakovaně objevovala: typ uzavřené diskuse (prezentace určitého závěru jako objektivně daného), typ strastiplného happyendu (popis negativ výrazně převážený dobrým koncem) a typ ambivalentního souhlasu (obdobný typ; rizika jsou zmíněna, ale článek vede k souhlasnému závěru). Tyto narativy ukazují na totožný závěr jako výchozí studie pro naši práci zaměřená na reprezentaci léků na předpis v britských médiích. Její autorka Helen Prosser, píše o výrazné 70% převaze „good news stories“ – tedy příběhů zdůrazňujících výhody, sílu, naději a další pozitivní hodnoty, které byly vlastní také třem námi popsaným narativům. Nejzřetelnější bylo zastoupení těchto „good news stories“ v rámci narativu strastiplného happyendu a tématu asistované reprodukce v pojetí osobního příběhu. Ani jeden z těchto článků neměl „špatný“ konec. V několika případech šlo o zakončení nadějí (například že pokusy páru o IVF jsou zatím neúspěšné, ale nevzdává to), naprostá převaha článků ale končila happyendem, tedy narozením dítěte. Tento závěr nás přivádí k jednomu z možných rozšíření naší analýzy, a to ke sledování aspektů reprodukční medicíny, které v médiích chybí. Vhodným pojetím by mohl být koncept „unmentionables“, kterým van Dijk (1998) navázal na škálu Fairclougha vnímajícího text jako kombinaci reálně napsaného a toho, co je implicitně předpokládáno nebo k čemu je odkazováno. Fairclough uvažuje na škále a) zvýrazněné sdělení, b) nepřítomné sdělení, c) předpokládané sdělení, d) upozaděné sdělení. (1995) Právě zejména v tématu asistované reprodukce by byla cenným příspěvkem také obsahová analýza fotografií. Články o asistované reprodukci jsou zpravidla plné fotografií šťastných těhotných žen, usmívajících se párů a roztomilých miminek. Podporují tak ve čtenářích pozitivní vyznění tématu, asociují mu úspěšnost a naději. Stránky plné textových a vizuálních šťastných příběhů nijak nenaznačují, že úspěšnost léčby asistované reprodukce se u žen do 35 let přitom pohybuje jen okolo 30 % a s přibývajícím věkem rychle klesá až na 5–10 % po 40. roce života. (HFEA 2014)

Žádné příběhy o „neúspěších“ se ale v médiích neobjevovaly, naopak byly čtenářům opakovaně předkládány vzácné příběhy starších rodiček⁷¹. Tento výrazně zkreslený obraz může ve čtenářích vzbuzovat falešné naděje.

Dopady na publikum by mohly být bezpochyby dalším vhodným rozšířením práce. Úzce souvisí také s pravdivostí uváděných informací. Předmětem práce nebylo tyto informace verifikovat, bylo by ale zajímavé sledovat, jak média pracují například s vědeckými výzkumy, na nichž staví své články. Jak jsme uvedli, nemusí s nimi umět nakládat správně⁷².

Téměř na každý druhý článek také britská média nahlížela jen z jednoho úhlu pohledu (etický rámec). Oproti tomu česká média téměř stejně často uváděla články jen z jedné strany jako články z více stran (shodě okolo 40 %). U čtyř nejčastějších témat (potraty, asistovaná reprodukce, antikoncepce a genetika, viz níže) se česká a britská média shodovala v používaném etickém rámci u témat asistované reprodukce (zhruba polovina jednostranných článků) a potratů (zhruba 35 % jednostranných článků). Naopak v případě genetiky česká média vydávala jednostranné články přibližně 1,5x častěji než média britská (26 % a 44 %). Téměř přesně opačný poměr pak panoval u tématu antikoncepce. Zatímco pro britská média šlo o téma, v němž považovala diskusi za uzavřenou (62 % jednostranných článků), česká média zahrnovala v přibližně stejném procentu článků dva a více pohledů (etiku zahrnující články). Protože zahrnutí více pohledů neznamenal, že byl článek vyvážený, přínosným rozšířením práce by bylo sestavení širší škály pro zkoumání.

Nejčastěji zastoupenou čtveřicí témat byly potraty, asistovaná reprodukce, antikoncepce a genetika. Ukázalo se, že frekvenci zastoupení témat reprodukční medicíny v médiích mají sílu velmi výrazně vychýlit mediálně zajímavé události,

---

⁷¹ média přinesla například příběh 62leté ženy nebo 49leté ženy, která se po narození prvního dítěte chystá na další pokus

⁷² Goldacre uvádí čtyři základní chyby novinářů při práci s vědeckými výzkumy: (1) prezentování nevědeckých faktů jako vědeckých a odkazování se na neexistující výzkumy, (2) špatná interpretace metodiky, (3) nerespektování mantinelů závěrů výzkumu, (4) ohýbání účelu pro své cíle (Goldacre 2009)

k čemuž dochází snadno především v českých médiích – vzhledem k tomu, že v nich k reprodukční medicíně obecně vychází jen velmi málo článků. Nejmarkantnějším případem v českém mediálním prostředí byla ve zkoumaném období záměna dvou embryí na brněnské reprodukční klinice v lednu 2017. Napříč českými a britskými médii pak křivku výrazně vychýlily intenzivně mediálně pokryté protesty proti omezení potratů v Polsku a v USA. Tyto události ovlivnily i tematické složení článků – zatímco v českých médiích byla nejčastěji zastoupeným tématem asistovaná reprodukce, v britských médiích potraty. Třetím nejčastějším tématem byla shodně antikoncepce a čtvrtým nejčastějším tématem shodně genetika.

Nejčastějším pojetím článků na britských serverech byla legislativa, na českých serverech událost. Osobní příběh jako formu volil obecně nejčastěji Daily Mail – vykresloval přes něj každý čtvrtý článek. Česká média obecně zahrnovala příběhy o něco málo častěji, používala je ale ve většině jen k dokreslení problematiky v rámci jednoho článku, zřídka stál příběh samostatně, jako je tomu častěji v britských médiích. Bližší zkoumání navíc ukázalo, že jen ve čtvrtině případů (odpovídající čtyřem článkům) se osobní příběhy věnovaly českým aktérům – většina příběhů byla převzata ze zahraničí. Český pohled tak citelně chybí.

Z hlediska vytiženosti jednotlivých rubrik jsme došli k podobnému výsledku jako Helen Prosser ve své studii o lécích na předpis. Nejčastěji (a to častěji v českých než v britských médiích) se články o reprodukční medicíně objevovaly v rubrice zprávy. Zastoupení lifestyleových rubrik bylo v obou zemích podobné, britská média častěji než média česká pak více využívala rubriky věda, příroda, zdraví.

Zatímco na britských serverech se k tématům nejčastěji vyjadřovali zastánci pro-choice postoje, česká média dávala největší prostor vlastníkům, jejichž citace nebo parafráze se objevovaly v každém pátém článku. Druhým nejčastějším mluvčím byli shodně pacienti či klienti, odstup od „prvního místa“ byl ale citelně větší na českých serverech. Stejně velký prostor jako pacienti také na britských serverech dostávali výzkumníci, v českých médiích byli výzkumníci citováni nebo parafrázováni jako třetí nejčastější skupina. Lékaři byli obecně zastoupeni jen velmi málo. Média obecně spíše upřednostňovala institucionální zdroje. Ty mimo jiné charakterizuje jejich snadná

dostupnost pro média. Jejich typickými představiteli jsou lékaři, vědci, celebrity či politici (Hartley 1982, Hagen in Trampota 2006), v našem případě pak dále vlastníci, církve a soud.

Sémiotická analýza se věnovala šesti článkům zpracovávajícím událost narození prvního dítěte s genetickou informací tří lidí. Bezpochyby šlo o průlomovou událost, která s sebou ale současně nesla závažné etické otázky – americký lékařský tým provedl zákrok v Mexiku, kde není metoda povolena ani zakázána, a navíc o ní nebyly zveřejněny detailní informace, které by odpovíděly na další pochybnosti (například na to, zda šlo o první, nebo o první úspěšné použití metody lékařského týmu). Pět ze šesti médií přesto zcela přistoupilo na interpretaci události, jakou předložil vedoucí lékař týmu John Zhang. V souladu s tím všech pět médií vykreslovalo událost skrze narativní a kompoziční strukturu i využitím jazykových prostředků tak, že lékaři „zabránili postižení dítěte“, neboť pár by jinak svému dítěti jinak předal závažné dědičné onemocnění, v důsledku kterého by brzy zemřelo. Nejčastěji média citovala větu doktora Zhanga „to save lives is the ethical thing to do“. Jako jediný Zhangovu interpretaci rozporoval *The Guardian*. Řada rozdílů mezi českými a britskými servery vyplývá z výrazně kratší délky českých článků. Servery *Blesk* a *iDnes* téma zpracovaly v rozsahu několika odstavů, do nichž se vůbec nedostaly etické otázky nebo příběh rodiny. Personalizace zprávy naopak využila všechny britská média. Ve svých článcích využila téměř všechny dostupné informace o páru, který zákrok podstoupil, a vyzdvihla i osobní roli doktora Zhanga, který byl hojně citován. Naopak na českých serverech se jeho citace neobjevily a prostor k vyjádření nedostal ani žádný jiný aktér nebo odborník. Nízké zastoupení odborníků v českých médiích vyplynulo i z kvantitativní analýzy. Výzkumníci obecně zastávali převážně souhlasné postoje a jejich přítomnost neznamenal, že by byl článek z hlediska etického rámce častěji jednostranný nebo více vyvážený. Obě hodnoty byly zastoupeny přibližně stejně a výrazné rozdíly nebyly ani mezi jednotlivými zkoumanými servery.

Předložené závěry na vnímáme jako podklady pro další práci, která by podkryla širší souvislosti. Vzhledem k dynamice rozvoje oblasti reprodukční medicíny by šlo bezpochyby o cenný příspěvek.

Summary

The presented diploma thesis *Reproduction medicine on Czech and British news servers* examined 480 articles of the Czech servers Blesk, ČT24 and iDnes and the BBC, Daily Mail and The Guardian. Events interesting for the media have the power to dramatically alter the frequency of representation of reproductive medicine topics, which is a situation that can be found primarily in the Czech media, since there are very few articles on reproductive medicine. The most striking case in the Czech media environment was the switching of two embryos at the Brno Breast Clinic in January 2017. Across the Czech and British media, the curve showing the amount of coverage of the topics described before dramatically deflected by the media-covered protests against the limits of abortion in Poland and the US. These two events also affected the thematic composition of articles - while in the Czech media the assisted reproduction was the most represented issue, in the British media it was abortion. The most common concept of articles on British servers was the legislation, on Czech servers an event. The personal story as a form was mostly chosen by the Daily Mail; every fourth article used it as a starting point. The Czech media generally included stories slightly more often, but mostly used them to depict the issues within one article, the story seldom stood alone, as is, however, often the case in the British media. Further research has shown that in only a quarter of cases (corresponding to four articles) personal stories were devoted to Czech individuals - most stories were taken from abroad. The Czech view is perceptibly missing. The Czech media covered the issues of reproductive medicine as rather ethically problematic, on the contrary, the British media most often approach these topics from one point of view, and made them seem unambiguous or self-evident. It was the reputable British server The Guardian that showed no need to present the subject in question from another point of view most often. In that matter, it was followed by Daily Mail, iDnes and BBC servers, then with some distance it was Blesk and ČT24. Thus, the critical view was not linked to the "reputability" of the media. Of the four most frequent topics (contraception, assisted reproduction, genetics and abortion), the British media considered primarily contraception (62%) and assisted reproduction (55%) to be a clear topic. Compared to the Czech media, the difference can be seen especially in the perception of the topic of contraception - the framework of

clarity or self-sufficiency was given to the articles by the Czech media in only one fifth of all cases. While on the British media servers pro-choice proponents received the largest share of attention, the Czech media gave the largest space to the owners. The second most commonly quoted group were patients or clients, but the distance between those and those on the "first place" was significantly higher on Czech servers. Researchers on British servers received as much attention as patients. In Czech media the researchers were the third most frequent group to be cited or paraphrased. Doctors were generally represented very little. In general, the media tended to prefer institutional resources. In terms of attitudes to the actual matter (contraception, assisted reproduction, etc.), the British media and, to a lesser extent, the Czech media gave space primarily to those who were in favour of the attitude. Articles that were neutral and "balanced" (based on the opinions of the people featured), in which was identified the same number of consistent and critical views, accounted for about a fifth in the Czech media and even less in British media. The Czech media published the critical voices in relation to the total number of all Czech articles roughly twice as much as British media.

Použitá literatura

Primární zdroje

STANFORD ENCYCLOPEDIA OF PHILOSOPHY. Medieval Semiotics.

Plato.Stanford [online]. 20011-5-11 [cit. 2017-5-16]. Dostupné z:

<https://plato.stanford.edu/entries/semiotics-medieval/#2.1>

NATIONAL SCIENCE BOARD. Science and Technology Indicators 2012 [online].

Arlington, VA: National Science Foundation, 2012 [cit. 2013-01-15]. Dostupné z:

<http://www.nsf.gov/statistics/seind12/pdf/seind12.pdf>

NOA A. Difference Between Rules and Laws. DifferenceBetween.net. [online] 2011-6-

23 [cit. 2017-4-15]. Dostupné z: [http://www.differencebetween.net/language/difference-](http://www.differencebetween.net/language/difference-between-rules-and-laws/)

[between-rules-and-laws/](http://www.differencebetween.net/language/difference-between-rules-and-laws/)

EUROSTAT. Legally induced abortions by mother's age. EUROSTAT.ec.europa.eu

[online]. 2014-9-8 [cit. 2017-3-5]. Dostupné z:

<http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do>

VFN Praha. Neplodnost trápí každý šestý pár v České republice. VFN.cz [online]. 2014-

9-8 [cit. 2017-3-5]. Dostupné z: [http://www.vfn.cz/priloha/52d79e09eebb3/tz-](http://www.vfn.cz/priloha/52d79e09eebb3/tz-neploidnost-f.docx)

[neploidnost-f.docx](http://www.vfn.cz/priloha/52d79e09eebb3/tz-neploidnost-f.docx)

ČSÚ. Počtem uživatelů internetu jsme přeskročili Evropu. CZSO [online]. 2015-11-26

[cit. 2017-2-12]. Dostupné z: [https://www.czso.cz/csu/czso/poctem-uzivatelu-internetu-](https://www.czso.cz/csu/czso/poctem-uzivatelu-internetu-jsme-preskocili-evropu)

[jsme-preskocili-evropu](https://www.czso.cz/csu/czso/poctem-uzivatelu-internetu-jsme-preskocili-evropu)

ČSÚ. Vývoj potratovosti v České republice 2003–2013. CZSO.cz [online]. 2015-12-10

[cit. 2017-3-8]. Dostupné z: [https://www.czso.cz/csu/czso/vyvoj-potratovosti-v-ceske-](https://www.czso.cz/csu/czso/vyvoj-potratovosti-v-ceske-republice-2003-az-2014)

[republice-2003-az-2014](https://www.czso.cz/csu/czso/vyvoj-potratovosti-v-ceske-republice-2003-az-2014)

Office for National Statistics. Statistical bulletin:Internet users in the UK: 2016. ONS.gov.uk [online]. 2016-5-20 [cit. 2017-3-8]. Dostupné z: <https://www.ons.gov.uk/businessindustryandtrade/itandinternetindustry/bulletins/internetusers/2016>

PARK, Alison, BRYSON, Caroline, CLERY, Elizabeth, CURTICE, John, PHILLIPS, Miranda. (2013), British Social Attitudes: the 30th Report. BSA.NATCEN.ac.uk [online]. 2013 [cit. 2017-3-8]. Dostupné z: www.bsa-30.natcen.ac.uk

CENTER FOR REPRODUCTIVE RIGHTS. Access to Contraceptives in the European Union. ReproductiveRights.org [online]. 2012-3 [cit. 2017-3-8]. Dostupné z: https://www.reproductiverights.org/sites/crr.civicactions.net/files/documents/crr_eu_contraception_factsheet_v2.pdf

EUROPEAN PARLIAMENTARY FORUM (EPF). Contraception Atlas. ContraceptionInfo.eu [online]. 2017 [cit. 2017-3-13]. Dostupné z: <https://www.contraceptioninfo.eu/node/7>

NICE. Long-acting reversible contraception. NICE.org.uk [online]. 2016 [cit. 2017-3-13]. Dostupné z: <https://www.nice.org.uk/guidance/cg32>

HFEA. IVF – chance of success. HFEA.gov.uk [online]. 2014 [cit. 2017-3-13]. Dostupné z: <http://www.hfea.gov.uk/ivf-success-rate.html>

CVVM. Veřejné mínění o interrupci, eutanazii a trestu smrti – červen 2016. CVVM.SOC.CAS.cz [online]. 2016-7-20 [cit. 2017-3-13]. Dostupné z: <https://cvvm.soc.cas.cz/cz/vztahy-a-zivotni-postoje/verejne-mineni-o-interrupci-eutanazii-a-trestu-smrti-cerven-2016>

OFCOM. Adults' media use and attitudes (Report 2015). OFCOM.org.uk [online]. 2016 [cit. 2017-3-8]. Dostupné z: https://www.ofcom.org.uk/_data/assets/pdf_file/0014/82112/2015_adults_media_use_and_attitudes_report.pdf

THE GUARDIAN. History of the Guardian. TheGuardian.com [online]. 2016 [cit. 2017-3-9]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/gnm-archive/2002/jun/06/1>

National Science Board: Science and Technology Indicators 2012 [online]. Arlington, VA: National Science Foundation, 2012 [cit. 2013-01-15]. Dostupné z: <http://www.nsf.gov/statistics/seind12/pdf/seind12.pdf>

BRITISH FERTILITY SOCIETY. IVF 30th anniversary survey – Fertility experts call for more clinical trials. BritishFertilitySociety.org.uk [online]. 2008-7-25 [cit. 2017-3-8]. Dostupné z: <https://britishfertilitysociety.org.uk/press-release/ivf-30th-anniversary-survey-fertility-experts-call-for-more-clinical-trials/#sthash.L8PK130H.dpuf>

EUROSTAT. Internet access and use statistics. EC.EUROPA.eu [online]. 2016 [cit. 2017-3-8]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Internet_access_and_use_statistics_-_households_and_individuals

NET MONITOR. Výzkum sociodemografie návštěvníků internetu v České republice. NetMonitor.cz [online]. 2016 [cit. 2017-3-8]. Dostupné z: http://www.netmonitor.cz/sites/default/files/verejne-vystupy/2016_06_TOTAL.pdf

Sekundární literatura

ARORA, Sulbha, MERCHANT, Rubina, ALLAHBADIA, Gautam. *Reproductive Medicine: Challenges, Solutions and Breakthroughs*. London: Jp Medical Ltd, 2014.

BAGGOTT LA VELLE, Linda. Starting Human Life: The New Reproductive Technologies. In: Bryant, J., BAGOTT LA VELLE, Linda, SEARLE, John (eds.). *Bioethics for Scientists*. Hoboken, New Jersey: Wiley, 2002.

BAUER, Martin W. The medicalisation of science news: from the 'rocket-scalpel' to the 'gene-meteorite' complex. *Social Science Information*. 1998, roč. 37 (4), s. 731–751.

BEAUCHAMP, Tom, CHILDRESS James. *Principles of biomedical ethics*. New York: Oxford University Press, 1979.

BERGEL, Kurt. Albert Schweitzer's reverence for life. *The Humanist*. 1946, roč. 6 (1), s. 31–34.

BLECHA, Ivan. *Fenomenologie a existencialismus*. Praha: Triton, 2002.

BLURTON-JONES, Nicholas et al. The association between perinatal factors and later night waking. *Developmental Medicine and Child Neurology*. 1978, č. 20, s. 427–434.

BUCCHI, Massimiano, MAZZOLINI, Renato. Big Science, Little News: Science Coverage in the Italian Daily Press, 1946–1997. *Public Understanding of Science*. 2003, č. 12, s. 7–24.

ČERNÝ, Jiří, HOLEŠ, Jan. *Sémiotika*. Praha: Portál, 2004.

D'ANGELO, Paul. News framing as a multi-paradigmatic research program: A response to Entman. *Journal of Communication*. 2002, č. 52, s. 870–888.

De VREESE, Claes. H. Framing Europe: Television news and European integration. Amsterdam: Het Spinhuis, 2005.

DEVEREUX, George. A typological study of abortion in 350 primitive, ancient, and pre-industrial societies. In: ROSEN, Harold (ed.). *Abortion in America*. Boston: Beacon Press, 1967, s. 97–152.

DURANT, John et al. Public understanding of science in Britain: the role of medicine in the popular representation of science. *Public Understanding of Science*. 1992, č. 1, s. 162.

ECO, Umberto. Teorie sémiotiky. Brno: Janáčkova akademie múzických umění v Brně, 2004.

FAIRCLOUGH, Norman. Media Discourse. London: Arnold, 1995.

FISKE, John. Introduction to communication studies. New York: Routledge, 1990.

FOUCAULT, Michel: Archeologie vědění. Vimperk: Herrmann & synové, 2002.

GALTUNG, Johan, RUGE, Mari. The Structure of Foreign News: The Presentation of the Congo, Cuba and Cyprus Crises in Four Norwegian Newspapers. *Journal of Peace Research*. 1965, č. 2, č. 1, s. 64–91.

GERHARDT, Michael. The Power of Precedent. New York: Oxford University Press, 2011.

GOFFMAN, Erving. Frame analysis. Boston: Northeastern University Press, 1974.

GOLDACRE, Ben. Bad Science. London: Fourth Estate, 2009.

GORDON, John-Stewart. Applying the Four-Principle Approach. *Bioethics*. 2011, č. 25/6, s. 293–300.

HALL, Stuart. Znovunalezení „ideologie“: Návrat potlačeného zpět do mediálních studií. *Mediální studia*. 2007, č. 1.

HALLIN, Daniel C., BRIGGS, Charles L. Transcending the medical/media opposition in research on news coverage of health and medicine. *Media, Culture and Society*. 2015, roč. 37 (1), s. 85–100.

HAŠKOVCOVÁ, Helena. Lékařská etika. Praha: Galén, 2002.

HENDL, Jan. Kvalitativní výzkum. Praha: Portál, 2008.

HERMAN, Edward S., CHOMSKY, Noam. Manufacturing Consent. New York: Pantheon Books, 1998.

JENSEN, Jacob, MORIARTY, Courtney, HURLEY, Ryan, STRYKER, Jo. Making sense of cancer news coverage trends: a comparison of three comprehensive content analyses. *Journal of Health Communication*. 2010, č. 15, s. 136–151.

JIRÁK, Jan, KÖPPLOVÁ, Barbora. Média a společnost. Praha: Portál, 2003.

JONSEN, Albert. A Short History of Medical Ethics. New York: Oxford University Press, 2000.

KALVAS, František, VÁNĚ, Jan, ŠTÍPKOVÁ, Martina, KREIDL, Martin. Rámcování a nastolování agendy: Dva paralelní procesy v interakci. *Sociologický časopis*. 2012, č. 48 (1), s. 3–37.

KARLSSON, Michael. Charting the liquidity of online news: Moving towards a method for content analysis of online news. *International Communication Gazette*. 2012, roč. 74, č. 4, s. 385–402.

KASÍK, Pavel. Věda a média. Praha, 2012. 194 s. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut komunikačních studií a žurnalistiky. Katedra mediálních studií. Vedoucí diplomové práce Prof. PhDr. Jan Jirák, Ph.D.

KENNEDY, Donald. Science and the Media. In: KENNEDY, Donald, OVERHOLSER, Geneva. *Science and the Media*. Cambridge (USA): American Academy of Arts and Sciences, 2010.

KRIPPENDORFF, Klaus. Content analysis: an introduction to its methodology. Thousand Oaks: Sage, c2004.

KUŘE, Josef a kol. Kapitoly z lékařské etiky. Brno: LF MU Brno, 2010.

LASLO, Esther, BARAM-TSABARI, Ayelet, LEWENSTEIN, Burce V. A growth medium for the message: Online science journalism affordances for exploring public discourse of science and ethics. *Journalism*. 2011, roč. 12, č. 7, s. 847–870.

LEDERBOGEN, Utz, TREBBE Joachim. Promoting Science on the Web: Public Relations for Scientific Organizations: results of a Content Analysis. *Science Communication*. 2003, roč. 24, č. 3, s. 333–352.

LIPOVETSKY, Gilles. Soumrak povinnosti. Praha: Prostor, 1999.

MCCOMAS, Katherine, SIMONE, Leah. Media Coverage of Conflicts of Interest in Science. *Science Communication*. 2003, roč. 24, č. 4, s. 395–419.

MCCOMBS, Maxwell. Agenda Setting. Praha: Portál, 2009.

MCLUHAN, Marshall. Jak rozumět médiím. Praha: Mladá fronta, 2011.

MCMILLAN, Sally. The Microscope and the Moving Target: The Challenge of Applying Content Analysis to the World Wide Web. *Journalism & Mass Communication Quarterly*. 2000, roč. 77, č. 1, s. 80–98.

MCNAIR, Brian. Sociologie žurnalistiky. Praha: Portál, 2004.

MCQUAIL, Denis. Úvod do teorie masové komunikace. Praha: Portál, 2007.

MCQUAIL, Denis. Úvod do teorie masové komunikace. Praha: Portál, 2009.

MORRIS, Charles W. Foundations of the theory of signs. Chicago: University of Chicago Press, c1938.

MORRIS, Charles W. Foundations of the theory of signs. Chicago: University of Chicago Press, c1938.

NEUENDORF, Kimberly. The Content Analysis. Thousand Oaks: Sage Publications, 2002.

NIESCHLAG, Eberhard. Varicocele treatment in the light of evidence-based andrology. *Human Reproduction Update*. 2001, č. 7, s. 65–69.

PEIRCE, Charles Sanders. Lingvistické čítanky I. Praha: SPN, 1972.

PROSSER, Helen. Marvelous medicines and dangerous drugs: the representation of prescription medicine in the UK newsprint media. *Public Understanding of Science*. 2010, roč. 19(1), s. 52–69.

REIFOVÁ, Irena. Slovník mediální komunikace. Praha: Portál, 2004.

RICHARDSON, John, BURRIDGE, Joseph. Analysing Media Discourses. New York: Routledge, 2012.

ROSE, Nikolas. Will Biomedicine Transform Society? The Political, Economic, Social, and Personal Impact of Medical Advances in the Twenty-First Century. London: London School of Society, 2008.

ŘEŽÁBEK, Karel. Asistovaná reprodukce v České republice 2013. Praha: ÚZIS ve spolupráci s Národním registrem asistované reprodukce, 2014.

SAUSSURE, Ferdinand de, Albert RIEDLINGER, DE MAURO Tullio. Kurs obecné lingvistiky. Praha: Academia, 1996.

SEALE, Clive, CAVERS Debbie, DIXON-WOODS, Mary. Commodification of Body Parts: By Medicine or by Media? *Body and Society*. 2006, roč. 12(1), s. 25–42.

SEALE, Clive. *Media and Health*. London: Sage, 2002.

SEDLÁČKOVÁ, Miroslava. Právní a etické aspekty asistované reprodukce. Brno, 2012. Rigorózní práce. Masarykova univerzita v Brně, Právnická fakulta. Katedra právní teorie.

SEMETKO, Holli, VALKENGURG, Patti. Framing european politics: A content analysis of press and television news. *Journal of Communication*. 2000, roč. 50 (2), s. 93-109.

SCHMIERBACH, Mike. Method Matters: The Influence of Methodology on Journalists' Assessments of Social Science Research. *Science Communication*. 2005, roč. 26, č. 3, s. 269–287.

SCHNEIDEROVÁ, Soňa. *Analýza diskurzu a mediální text*. Praha: Karolinum 2015.

SCHULZ, Winfried. *Analýza obsahu mediálních sdělení*. Praha: Karolinum, 2011.

SCHULZ, Winifried. Reconstructing Mediatization as an Analytical Concept. *European Journal of Communication*. 2008, roč. 19, č. 1, s. 87–101.

SCHWEITZER, Albert. *Kultúra a etika*, Bratislava: Slovenský spisovateľ, 1986.

SPARKS, Colin. The Press. In: STOKES, J. (ed.). *The Media in Britain. Current Debates and Developments*. London: Macmillan Press, 1999, s. 41–60.

THOMPSON, Mel. *Přehled etiky*. Praha: Portál, 2004.

TRAMPOTA, Tomáš, VOJTĚCHOVSKÁ, Martina. *Metody výzkumu médií*. Praha: Portál, 2010.

TRAMPOTA, Tomáš. Zpravodajství. Praha: Portál, 2006.

UMBERTO, Eco. Meze interpretace. Praha: Karolinum, 2004.

VERLINSKY, Yury, KULIEV, Anver. Atlas of preimplantation genetic diagnosis. New York, London: Parthenon, 2000.

VLKOVÁ, Věra. Technika, či technologie? *Světlo*. 2003, č. 2.

VOLKOVÁ, Bronislava. K emotivní sémantice a sémiotice. *Slovo a slovesnost*. 1992, roč. 53, č. 1, s. 11–21.

WIMMER, Roger, DOMINICK, Joseph. Mass media research: an introduction. Boston: Cengage- Wadsworth, c2011.

ŽANTOVSKÝ, Petr. Bulvarizace českých médií. Praha: Medias Res, 2016.

Seznam příloh

Příloha č. 1: Kódovací kniha (seznam).

Příloha č. 2: Článek o narození prvního dítěte nesoucího díky mitochondriálnímu dárce genetikou informaci tří osob (server ČT24).

Příloha č. 3: Článek o narození prvního dítěte nesoucího díky mitochondriálnímu dárce genetikou informaci tří osob (server Blesk).

Příloha č. 4: Článek o narození prvního dítěte nesoucího díky mitochondriálnímu dárce genetikou informaci tří osob (server iDnes).

Příloha č. 5: Článek o narození prvního dítěte nesoucího díky mitochondriálnímu dárce genetikou informaci tří osob (server BBC).

Příloha č. 6: Článek o narození prvního dítěte nesoucího díky mitochondriálnímu dárce genetikou informaci tří osob (server Daily Mail).

Příloha č. 7: Článek o narození prvního dítěte nesoucího díky mitochondriálnímu dárce genetikou informaci tří osob (server The Guardian).

Přílohy

Příloha č. 1: Kódovací kniha (seznam).

Identifikační proměnné

- IP 1 unikátní číslo článku
- IP 2 měsíc vydání článku
- IP 3 den vydání článku

Analytické proměnné

AP 1 Tematická agenda

AP 1 a. Anomální těhotenství. Do této podkategorie budeme řadit zpravidla bizarní a ojedinělé případy otěhotnění, například těhotenství muže, incest, těhotenství ve vyšším věku a další.

AP 1 b. Antikoncepce. Kategorie zahrnuje články o metodách a prostředcích užívaných k zabránění těhotenství, například hormonální antikoncepci, nitroděložní tělíška, sterilizaci či intercepci.

AP 1 c. Genetika. V rámci kategorie se budeme věnovat výzkumům, novým objevům či důsledkům nových postupů v oblasti preimplantační a prenatalní diagnostiky a dalších oblastech reprodukční genetiky.

AP 1 d. Surogátní mateřství. Kategorie surogátního neboli náhradního mateřství obsáhne články o případech, kdy je embryo biologických rodičů implantováno do dělohy třetí osoby. Využívá se v případech, kdy biologická matka z různých důvodů nemůže dítě sama donosit.

AP 1 e. Plodnost a porodnost. Do kategorie porodnosti (natality) spojené s plodností zařadíme články o demografické reprodukci populace, například statistiky či vládní koncepce, a články zabývající se obecně plodností žen i mužů.

AP 1 f. Potrat. Kategorie zahrne články o umělém i samovolném ukončení těhotenství před porodem.

AP 1 g. Asistovaná reprodukce. V rámci kategorie asistované reprodukce se budeme věnovat článkům s postupy využívající k dosažení těhotenství laboratorní ošetření zárodečných buněk (spermií, oocytů) a embryí.

AP 1 h. Ostatní. Po předběžném prostudování materiálu je zřejmé, že do kategorie Ostatní budou zahrnuty skutečně jen články na velmi úzká a velmi málo frekventovaná témata, například o operaci plodu v děloze či o pohřbívání plodů (odvislého od nového legislativního návrhu v České republice).

AP 2 Pojetí článku

AP 2 a. Osobní příběh. Novinář v textu vypráví vybraný osobní příběh, který stojí buď samostatně (například rozhovor s herečkou o její zkušenosti s umělým oplodněním), nebo je používán jako dokreslení problematiky (zkušenosti herečky s umělým oplodněním ve spojení s výzkumem, kolik žen má podobné zkušenosti atp.).

AP 2 b. Událost. Impulzem k napsání článku se stala událost, zpravidla aktuální. V našem případě šlo například o záměnu embryí dvou žen, narození prvního dítěte, které nese genetickou informaci tří lidí, či konání demonstrace proti zákazům potratů v Polsku.

AP 2 c. Legislativa. Článek se věnuje staré či aktuální legislativní úpravě, například projednávání zákona, soudnímu rozhodnutí či rozhodnutí vlády. Příkladem byl například návrh české ministryně práce a sociálních věcí umožnit umělé oplodnění i ženám bez partnera či návrh zákona přísně omezující vykonávání potratů v Polsku.

AP 2 d. Výzkum. Novinář představil výsledky vědeckého výzkumu prezentovaného v odborném časopise či dalších publikacích, na konferencích, v tiskových zprávách a jinde. Může jít jak o výsledky aktuálního výzkumu, tak i o analýzu starších výstupů či o diskusi nad určitými fázemi vědeckého výzkumu.

AP 2 e. Názory. Kategorie zahrnuje prezentaci osobních postojů k dané problematice, například vyjádření Stephena Hawkinga k budoucnosti klonování, rozhovor s politikem či političkou či krystalickou formu názorové žurnalistiky, komentář.

AP 2 f. Informace. Do poslední kategorie budeme řadit čistě informační články, které nepatří ani do jedné z předchozích kategorií.

AP 3 Rubrika

AP 3 a. Zprávy. Obsahuje zprávy z domova i ze světa, zahrnuje rovněž často oddělené domácí lokální zpravodajství (události z regionů). Zahrnout jsme se rozhodli i rubriky s názory – názorové texty však od zpravodajských oddělíme při zkoumání pojetí zpráv.

AP 3 b. Věda, příroda, zdraví. Podkategorie zahrnuje zprávy z oblasti vědy, technologií, přírody, životního prostředí a zdraví.

AP 3 c. Lifestyle. Nejširší z podkategorií zahrnuje rubriky věnované životnímu stylu. Typicky sem spadají rubriky pro ženy a pro muže, rubriky zaměřené na cestování, bydlení, hobby či zdraví.

AP 3 d. Ostatní.

AP 4 Etický rámeček

AP 4 a. Etiku zahrnující články. Články, v nichž je problematika nahlížena z více, nejméně však ze dvou úhlů pohledu nebo téma pojímají jako dosud nesamozřejmou věc, věc k diskusi.

AP 4 b. Etiku velmi stručně zahrnující články. Naznačení jiného pohledu je v těchto článcích velmi strohé (článek například obsahuje jen zmínku, že daná skutečnost „má své odpůrce“).

AP 4 c. Jednostranné články. Články, které zahrnují pouze jeden pohled (ať už jakýkoliv), představují realitu jako jednoznačnou, samozřejmou objektivně danou, nehodnou diskuse.

AP 5 Mluvčí

AP 5 a. Lékaři.

AP 5 b. Pacienti, klienti. Řadíme sem aktéry, kteří sami podstoupili jakýkoliv lékařský zákrok spjatý s oblastmi reprodukční medicíny, tedy

například páry absolvující IVF, ženy, které podstoupily potrat, uživatelky a uživatele antikoncepčních metod nebo náhradní matky.

AP 5 c. Vlastníci. Kategorie zahrnuje vyjádření aktérů, které k danému tématu poutají skrze vlastnictví institucí nebo zaměstnanecký poměr ekonomické zájmy. Typicky jde o majitele a zaměstnance reprodukčních klinik a farmaceutických firem.

AP 5 d. Politici a regulační orgány. Do kategorie řadíme vyjádření prezidentů, ministrů, senátorů, poslanců, starostů, komunálních politiků a dalších vykonavatelů politické moci a také vyjádření představitelů státních zdravotnických orgánů (typicky ministerstev zdravotnictví), mezinárodních politických institucí (například OSN) a dalších regulačních orgánů.

AP 5 e. Zástupci pro-life. Kategorie zahrnuje vyjádření zástupců pro-life organizací (NGO i jiných) a také zástupce laické veřejnosti vyjadřující pro-life postoj (například dobrovolníky rozdávající letáky před potratovými klinikami s cílem zvrátit rozhodnutí jejich pacientek).

AP 5 f. Zástupci pro-choice. Kategorie analogicky zahrnuje vyjádření zástupců pro-choice organizací (NGO i jiných) a také zástupce laické veřejnosti vyjadřující pro-choice postoj (například účastníky demonstrací za právo žen na potrat).

AP 5 g. Soud. Do kategorie řadíme soudce a zaměstnance soudních dvorů, typicky mluvčí soudů.

AP 5 h. Výzkumníci. Do kategorie patří vědci působící v odborných vědeckých společnostech, na univerzitách nebo v jiných vědeckých institucích. Měřítkem pro zařazení do kategorie je uvedení této skutečnosti v článku, přestože, jak jsme popsali v úvodu práce, může jít ve skutečnosti o pseudovědce a další neodborné aktéry.

AP 5 i. Církev. Kategorii chápeme vyjádření zástupců církve (papeže, kněží, ...) a dalších aktérů hlásící se k jakékoliv církvi.

AP 5 j. Celebrity. Celebritami pro účely práce rozumíme veřejně známé umělce (herce, zpěváky, spisovatele, ...).

AP 5 k. Ostatní.

AP 6 Postoje mluvčích

AP 6 a. Souhlasný postoj.

AP 6 b. Kritický postoj.

AP 6 c. Neutrální nebo vyvážený postoj. Články z hlediska postoje neutrální nebo články obsahující stejný počet souhlasných i kritických pohledů.

Příloha č. 2: Článek o narození prvního dítěte nesoucího díky mitochondriálnímu dárcovství genetikou informaci tří osob na serveru ČT24.

Táta, máma a máma. Američti lékaři přivedli na svět dítě se třemi rodiči

27. 9. 2018

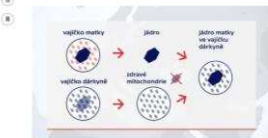
Časopis [New Scientist](#) přinesl převratnou zprávu. Před pěti měsíci spatřilo světlo světa dítě, jehož genetická informace pochází od tří lidí. O jeho jordánskou matku se v Meksiku, kde kontroverzní procedura mitochondriálního oplodnění není povolena ani zakázána, staral tým amerických lékařů. Syn se třemi rodiči je zdravý a vědci událost popisují jako „revoluční“.

Jordánská matka má v genetickou dispozici k matřiněm včasněmu i rhytmovému syndromu. Jejího se o dva až tři ovocné buňky používající centrální nervový systém, které je obličej. Přivádějí je žena saria sdravá, již dvě její děti nemohou zažít. Díky speciálnímu typu oplodnění je nyní její jediná šance syna zřít.

Geny pro nemoc, sídlí v dvojnásobně kvantované (DNA) v mitochondriích, které poskytují energii buňkám. Narozen jen 37 dnů, které po matce její dítě opečil, což je rozdíl opozi vnitřní kódu DNA, která je přitomě v jadře každé buňky.

Lékaři proto odstranili jádro z vajíčka jordánské matky a vložili je do vajíčka dárcyně. Výsledkem vajíčko tak obsahovalo většinu DNA matky a mitochondriální DNA dárcyně. Následně bylo oplodněno spermatem otce. Přítomností syn tak má genetickou informaci od tří lidí, i když od dárcyně je to jen jedna obecná procenta jeho celkové DNA.

Publ. 2 DNA MITOS

Mitochondriální dárcovství

- Mitochondriální dárcovství je speciální forma oplodnění ze vstupu DNA. Mitochondriální jádro má nepochází jen od jednoho rodiče, ale také od dárcy. Využití procedury má smysl, pokud je matka nosičkou genetického onemocnění, jmenovitě vlivem se kromě vlastní rybnou měly vyhnout a předejít by se na dítě. Mitochondriální dárcovství je legální ve Velké Británii a jako výsledek je povoleno také ve Spojených státech.

„Je to revoluční,“ shodla se odborná veřejnost, když se zpráva dozvěděla. Jejího se totiž o vůleci první úspěšnou aplikaci tohoto typu mitochondriálního oplodnění. Vědci se domnívají, že rychlé jeho rozšíření a využití. Pomocí může stovkám žen, které trpí včasnými genetickými poruchami.

Všichni děti se třemi rodiči však má své odpůrce. Genetický změny, ke kterým při procesu dochází, se v některých případech přenesou na další generace. Kritici lékařům vyčítají, že si „hraní na Boha“ a umožňují vzniku „divogrošed“ dítě „na míru“, „Chrást život je etická věc.“ je však přiváděním doktor John Zhang, který lékařský tým vede.

World's first baby born with DNA of three people - YouTube

Příloha č. 3: Článek o narození prvního dítěte nesoucího díky mitochondriálnímu dárcovství genetikou informaci tří osob na serveru Blesk.

Průlom v medicíně: V Americe se narodilo první dítě, které má DNA tří osob

SDÍLEJTE!

To se mi líbí 57   Sdílet   Tweet

27. září 2016 • 17:12

Americkým lékařům se podařil krok, který zřejmě předznamenal novou éru v medicíně. Na svět přivedli dítě, které má DNA od tří lidí – matky, otce a dalšího dárce. Informaci přinesl server BBC.

Abrahimu Hassanovi je pět měsíců a teprve nyní lékaři odhalili, že má DNA tří lidí – tedy své matky, otce a neznámého dárce. Kombinací DNA dosáhli umělým oplodněním. Lékaři se tak rozhodli kvůli genetickým predispozicím, které měla matka chlapce, tímto krokem se jim vyhnuli.

Lékaři se domnívají, že tento krok předznamenává novou éru medicíny, jež tak pomůže rodičům, kteří mají problémové genetické predispozice, které by neradi předali svým potomkům.

Odborníci varují, že u této kontroverzní technologie, která se nazývá „mitochondriální darování“, jsou třeba přísné kontroly.

Název pochází z mitochondrií, které jsou přítomné v každé buňce v těle. Některé ženy nesou genetické vady právě v těchto mitochondriích a mohou je tak předat svému dítěti. Vědci tak vymysleli způsob, jak přenosu vad předejít.

Autor: ula

Příloha č. 4: Článek o narození prvního dítěte nesoucího díky mitochondriálnímu dárcovství genetikou informaci tří osob na serveru iDnes.

První dítě má tři rodiče. Lékaři v Mexiku dotáhli experiment s DNA

27. září 2016 18:45

Americkému týmu v Mexiku se poprvé podařilo přivést na svět dítě, které nemá pouze dva rodiče. Metoda přenosu mitochondriální DNA umožnila, že dítě má kromě genetického kódu otce a matky také DNA ženy-dárkyně. Lékaři k tomuto kroku přistoupili, aby zajistili, že se dítě narodí bez genetické vady, kterou by mu jinak matka v genech předala.

Ilustrační foto. | foto: Eugene Ermolovich, CC-BY, Creative Commons

Pětíměsíční chlapeček Abraham Hassan se narodil jordánským rodičům poté, co lékaři poprvé vyzkoušeli [metodu](#), při které nahradí poškozenou mitochondriální DNA matky zdravá dárkyně. Ta zůstává v anonymitě.

Americký tým poprvé vyzkoušel tuto metodu „trojrodičovství“ v Mexiku, kde ji žádné zákony nezakazují, uvedla [BBC](#). Technika byla legálně schválena pouze ve Velké Británii ([více čtěte zde](#)).

Podle odborníků předznamenal tento krok novou éru v medicíně. Mohla by pomoci především lidem, u kterých hrozí, že by při početí došlo k přenosu závažných vrozených mitochondriálních vad, aby měli zdravé dítě.

Některé ženy však trpí genetickou poruchou mitochondriální DNA a jejich děti se rodí s genetickou vadou. Mohou trpět poškozením mozku, ochabováním svalů nebo i slepotou.

Mitochondriální DNA zodpovídá za tvorbu energie v těle, se vzhledem a chováním dítěte nesouvisí. Geny dárkyně by tak mohly ovlivnit jen to, zda bude dítě živější, nebo si raději zaleze s knížkou do [postele](#).

Autor: ale

Příloha č. 5: Článek o narození prvního dítěte nesoucího díky mitochondriálnímu dárce genetikou informaci tří osob na serveru BBC.

First 'three person baby' born using new method

By Michelle Roberts
Health editor, BBC News online

© 27 September 2016 | Health

The world's first baby has been born using a new "three person" fertility technique, *New Scientist* reveals.

The five-month-old boy has the usual DNA from his mum and dad, plus a tiny bit of genetic code from a donor.

US doctors took the unprecedented step to ensure the baby boy would be free of a genetic condition that his Jordanian mother carries in her genes.

Experts say the move heralds a new era in medicine and could help other families with rare genetic conditions.

But they warn that rigorous checks of this new and controversial technology, called mitochondrial donation, are needed.

It's not the first time scientists have created babies that have **DNA from three people** - that breakthrough began in the late 1990s - but it is an entirely new and significant method.

Three person babies

Mitochondria are tiny structures inside nearly every cell of the body that convert food into usable energy.

Some women carry genetic defects in mitochondria and they can pass these on to their children.

In the case of the Jordanian family, it was a disorder called Leigh Syndrome that would have proved fatal to any baby conceived. The family had already experienced the heartache of four miscarriages as well as the death of two children - one at eight months and the other at six years of age.

Leigh syndrome

- A severe neurological disorder, affecting at least one in 40,000 new-born babies.
- Usually becomes apparent during the first year of a child's life.
- First signs include vomiting, diarrhoea and difficulty with swallowing.
- Causes the progressive loss of movement, and deterioration of mental functions.
- Symptoms are linked to the development of patches of damaged tissue which develop in the brain.
- Children with the condition usually die within two to three years, usually because of respiratory failure.

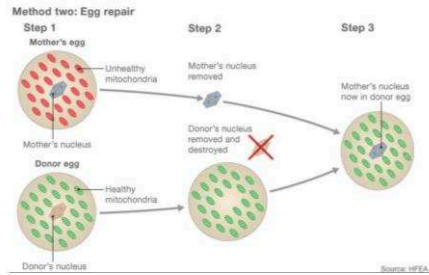
- Mutations in 75 different genes have been linked to the condition.
- Most of those mutations occur in DNA from the nucleus, but in about one in five cases the culprit is found in mitochondrial DNA.

Scientists have devised a number of fertility methods to help such families.

The US team, who travelled to Mexico to carry out the procedure because there are no laws there that prohibit it, used a method that takes all the vital DNA from the mother's egg plus healthy mitochondria from a donor egg to create a healthy new egg that can be fertilised with the father's sperm.

The result is a baby with 0.1% of their DNA from the donor (mitochondrial DNA) and all the genetic code for things like hair and eye colour from the mother and father.

Dr John Zhang, medical director at the New Hope Fertility Centre in New York City, and his colleagues used the method to make five embryos - only one of them developed normally.

1) Eggs from a mother with damaged mitochondria and a donor with healthy mitochondria are collected 2) The majority of the genetic material is removed from both eggs 3) The mother's genetic material is inserted into the donor egg, which can be fertilised by sperm.

The UK has already passed laws to allow the creation of babies from three people.

But the science does raise ethical questions, including how any child from the technique might feel about having DNA from three people.

Fertility experts say it is important to push ahead, but cautiously.

Some have questioned whether we are only now hearing the success story while failed attempts could have gone unreported.

Prof Alison Murdoch, part of the team at Newcastle University that has been at the forefront of three person IVF work in the UK, said: "The translation of mitochondrial donation to a clinical procedure is not a race but a goal to be achieved with caution to ensure both safety and reproducibility."

Critics say the work is irresponsible.

Dr David King from the pro-choice group Human Genetics Alert, said: "It is outrageous that they simply ignored the cautious approach of US regulators and went to Mexico, because they think they know better. Since when is a simplistic "to save lives is the ethical thing to do" a balanced medical ethics approach, especially when no lives were being saved?"

Dr Zhang and his team say they will answer these questions when they presents their findings at a meeting of the American Society for Reproductive Medicine in October.

Prof Darren Griffin, an expert in Genetics at the University of Kent, said: "This study heralds a new era in preimplantation genetics and represents a novel means for the treatment of families at risk of transmitting genetic disease.

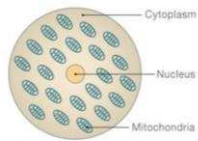
"With radical new treatments like this there are always challenging ethical issues, however any concerns need to be balanced against the ramifications of not implementing such a technology when families are in need of it."

The structure of a cell

Nucleus: Where the majority of our DNA is held - this determines how we look and our personality

Mitochondria: Often described as the cell's factories, these create the energy to make the cell function

Cytoplasm: The jelly like substance that contains the nucleus and mitochondria

Příloha č. 6: Článek o narození prvního dítěte nesoucího díky mitochondriálnímu dárcovství genetikou informaci tří osob na serveru Daily Mail.

Meet the world's first 'three-parent baby': Boy - delivered by US medical team in Mexico - carries a tiny piece of genetic code from a third donor 'parent' to avoid inheriting a disease from his mother

- Three-person baby technique lets parents with genetic mutations edit the mother's egg so they can have a healthy baby
- The technique is only legal in the United Kingdom, but this is the first birth
- The baby's parents are from Jordan, his mother carries a genetic mutation
- Both of their first two children died of genetic disease by that age of 6
- A New York team carried out the egg-editing procedure in Mexico where there are no rules against the procedure
- 'This is a milestone,' lead surgeon Dr John Zhang told Daily Mail Online
- He said in the future this technique could be 'unlimited' - from helping older women give birth, to editing a child's appearance or skills

By MIA DE GRAAF FOR DAILYMAIL.COM
 PUBLISHED: 16:01 BST, 27 September 2016 | UPDATED: 21:31 BST, 27 September 2016

Share 5.1k shares 835 View comments

The world's first child has been born using a revolutionary technique that combines the genes of three parents.

Like all humans, the five-month-old boy carries DNA from both his parents. But he also has a tiny piece of genetic code from a donor.

It means he has avoided inheriting a genetic condition from his Jordanian mother, known only as IS, that could kill him.

The controversial technique has only been legally approved in the UK.

However, the first baby was engineered by a US medical team who treated IS and her husband in Mexico, where there are no laws to block the procedure.

And embryologists believe this birth should fast-forward progress around the world, offering hope to millions who face the prospect of delivering terminally ill children.

'This is a milestone technique,' Dr John Zhang, who led the medical team from New York City's **New Hope Fertility Center**, told Daily Mail Online.

Dr John Zhang, head of the New York City embryonic team, holds the world's first 'three-person' baby after the boy was born in Mexico in April

'It proves for the first time that genetic information from three people can avoid disease,' he said.

'We now know reconstitution of human eggs can produce a healthy baby.

'No other technique has been established.'

Dr Zhang is not naming the baby or the parents.

However, he revealed some details about the family's devastating journey to reach this world-first.

The parents have already lost two children to the same condition - Leigh's syndrome - their first at the age of six; their second at eight months.

Leigh's syndrome is a severe neurological disorder which attacks the nervous system.

It gradually inhibits a child's mental and physical abilities from the moment they are born.

Sufferers typically die by the age of three due to lung failure.

HOW DO MEDICS CREATE A 'THREE-PARENT BABY'

The technique could be used for anything - from avoiding disease to altering a baby's appearance.

For now, disease is the focus.

The world's first 'three-parent' baby was created to prevent him inheriting a genetic condition his mother carries in her mitochondria.

The disease - Leigh's syndrome - would have killed him within a few years.

HOW IS THE PROCEDURE DONE?

1. Take eggs from a mother with damaged mitochondria.
2. Take eggs from a donor with healthy mitochondria.
3. Remove and save the nucleus from the mother's egg. This contains the majority of her genetic material.
4. Remove and discard the donor's nucleus.
5. Place the mother's nucleus in the

Tests revealed that, in this case, the boy's mother carries genes for the disease in her mitochondria.

Mothers pass down a melting pot of DNA. The majority is 'nuclear DNA' passed down in each cell's nucleus.

But 37 maternal genes are passed to the child in each cell's mitochondria - the cell's 'battery'. Father's never (or at least barely ever) pass down mitochondria.

Mitochondria carry just 37 genes. In this case, one in four of the mother's mitochondria have the mutation that causes Leigh's syndrome.

Devastated by the loss of their two children, the couple flew to America to meet with Dr Zhang at New Hope, a facility which focuses on training in new innovations.

With strict regulations in the United States, the team went to Mexico.

The boy was born through a technique called spindle nuclear transfer.

Dr Zhang removed the nucleus from one of his mother's eggs. It was then inserted in a donor egg that had its nucleus removed.

This egg was then fertilized with sperm from the baby's father.

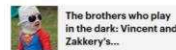
donor's egg with the healthy mitochondria.

6. The egg can then be fertilised by the father's sperm.

SHARE THIS ARTICLE

RELATED ARTICLES

Five eggs were created with this technique, only one of which survived. The findings will be showcased at the American Society for Reproductive Medicine's Scientific Congress in Salt Lake City next month.

The technique was carried out in Mexico because it would not be approved in the US by regulators.

Echoing both the fears and excitement of the entire medical community, Dr Zhang pointed out: 'This is just the start.'

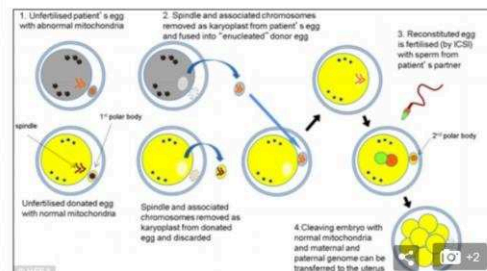
For now, embryologists are focusing on the technique as a way to avoid hereditary diseases that prevent many adults with genetic mutations from having children.

Down the line, however, Dr Zhang said its application could be 'unlimited', even to the point of altering an unborn child's DNA to edit their appearance or skill set.

'It's all possible. It just depends how you use the technique.

'This technique is a new platform. How far it can go, I really cannot imagine. But it's totally possible to accomplish [cosmetic editing].

'As with any development of new techniques, you always need to bear in mind efficacy and safety. Even with IVF.'

(1) Take eggs from mother with damaged mitochondria (2) Take eggs from donor with healthy mitochondria (3) Remove and save nucleus from mother's egg (4) Remove and discard donor's nucleus (5) Place mother's nucleus in donor's egg (6) Fertilised egg with father's sperm

Professor Simon Fishel, Founder and President, CARE Fertility Group, and Professor of Human Reproduction, said:

'This is a devastating disease that we do not wish children to be born with, and what's more, we would wish to eradicate from any family lineage - and this technology will help achieve this.

'However, any first-time medical procedure moving from successful animal studies to the human, that will take several years until we understand its impact, is a necessary experimental step forward, which we hope and believe should be totally safe and utterly effective.

'Congratulations to this team and all those hoping to help these unfortunate families; and we should proceed with caution and due regulation.'

While Dusko Ilic said the breakthrough was important, he said 'some questions remain'.

He said: 'Was this the first time ever they performed the technique or there were other attempts and they are reporting this one because it was successful?

'This and other important questions remain unanswered because this work has not been published and the rest of the scientific community has been unable to examine it in detail. It's vital that that happens soon.

'So it appears to be a good end result. But it risks encouraging others to follow the example, as we saw with 'stem cell tourism'.

'That could be dangerous as understandably impatient people pursue treatment in the very places where regulation is the least strict.'

Příloha č. 7: Článek o narození prvního dítěte nesoucího díky mitochondriálnímu dárcovství genetikou informaci tří osob na serveru The Guardian.

Reproduction

World's first baby born from new procedure using DNA of three people

Experts welcome news of successful mitochondrial transfer but caution against operating in countries beyond regulations

 This article is 8 months old

 <

 10,879

 Ian Sample Science editor

 @iansample

Tuesday 27 September 2016 17:12 BST

© Dr John Zhang with the world's first baby born using DNA from three people. The baby is reported to be healthy. Photograph: New Hope Fertility Center

The world's first baby to be born from a new procedure that combines the DNA of three people appears to be healthy, according to doctors in the US who oversaw the treatment.

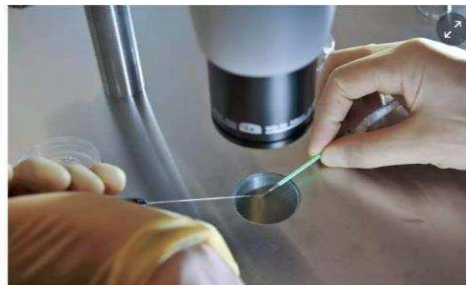
The baby was born on 6 April after his Jordanian parents travelled to Mexico where they were cared for by US fertility specialists.

Doctors led by John Zhang, from the New Hope Fertility Center in New York, decided to attempt the controversial procedure of mitochondrial transfer in the hope that it would give the couple a healthy child.

While many experts welcomed news of the birth, some raised concerns that the doctors had left the US to perform the procedure beyond the reach of any regulatory framework and without publishing details of the treatment.

Speaking to the *New Scientist*, Zhang said he went to Mexico where "there are no rules" and insisted that doing so was right. "To save lives is the ethical thing to do," he said.

Mitochondrial transfer was legalised in the UK in 2015 but so far no other country has introduced laws to permit the technique. The treatment is aimed at parents who have a high risk of passing on debilitating and even fatal genetic diseases to their children.

© The mitochondrial transfer technique is aimed at those with a high risk of passing on debilitating diseases. Photograph: Ben Birchall/PA

The boy's mother carries genes for the fatal Leigh syndrome, which harms the developing nervous system. The faults affect the DNA in mitochondria, the tiny battery-like structures that provide cells with energy, and are passed down from mother to child.

Ten years after the couple married, the wife became pregnant but she lost the baby in the first of four miscarriages. The couple had a baby girl in 2005 who died at the age of six, and later, a second child who lived for only eight months. Tests on the wife showed that while she was healthy, about one-quarter of her mitochondria carried the genes for Leigh syndrome.

When the couple approached Zhang for help, he decided to try the mitochondrial transfer procedure. He took the nucleus from one of the woman's eggs and inserted it into a healthy donor's egg that had had its own nucleus removed. He then fertilised the egg with the husband's sperm.

'Three-parent' babies explained: what are the concerns and are they justified?

[→ Read more](#)

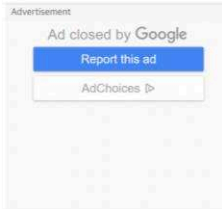
The US team created five embryos but only one developed normally. This was implanted into the mother and the baby was born nine months later.

The baby is not the first child to be born with DNA from three people. In the 1990s, fertility doctors tried to boost the quality of women's eggs by injecting cytoplasm, the cellular material that contains mitochondria, from healthy donor eggs. The procedure led to several babies being born with DNA from the parents plus the healthy donor. Some of the children developed genetic disorders and the procedure was banned.

Speaking about the latest case, Dusko Ilic, a stem cell scientist at King's College London, said: "Without much ado, it appears the first mitochondrial donation baby was born three months ago. This was an ice-breaker. The baby is reportedly healthy. Hopefully, this will tame the more zealous critics, accelerate the field, and we will witness soon the birth of the first mitochondrial donation baby in the UK."

But some questions remained, he said. "By performing the treatment in Mexico, the team were not subject to the same stringent regulation as some other countries would insist on. We have no way of knowing how skillful or prepared they were, and this may have been a risky thing to do.

"On the other hand, we have what appears to be a healthy baby. Because it was successful, fewer questions will be raised, but it is important that we still ask them.

"Was this the first time ever they performed the technique or were there other attempts and they are reporting this one because it was successful?"

"This and other important questions remain unanswered because this work has not been published and the rest of the scientific community has been unable to examine it in detail. It's vital that that happens soon."

Alison Murdoch, a fertility doctor at Newcastle University, said: "If this baby has been born as suggested then that would be great news. The translation of mitochondrial donation to a clinical procedure is not a race but a goal to be achieved with caution to ensure both safety and reproducibility."

Details of the birth are due to be presented at the American Society for Reproductive Medicine meeting in Salt Lake City in October.

Doug Turnbull, a neurology professor at Newcastle University who pioneered mitochondrial transfer in the UK, said the technique offered hope to mothers who carried mitochondrial DNA mutations.

"There have been extensive discussions in the UK to ensure that families with mitochondrial disease get the best possible advice about their reproductive options and that any new IVF-based technique is appropriately regulated and funded. This abstract gives very little information about the technique used, the follow up of the child or the ethical approval process."

© This article was amended on 27 September 2016 to remove the names of some of the parties involved, because information changed about whether permission to name had been given.